

Uuden liikesalaisuusdirektiivin vaikutus liikesalaisuuksien suojaan Suomessa

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Maisteritutkielma
Kauppaoikeus
Hanna-Mari Korva
Kevät 2016

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Uuden liikesalaisuusdirektiivin vaikutus liikesalaisuuksien suojaan Suomessa

Tekijä: Hanna-Mari Korva

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Oikeustiede

Työn laji: Tutkielma_X_Laudaturtyö__Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: VIII + 68

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Tietoyhteiskunnan kehittymisen myötä tiedon ja erityisesti salassa pidettävän tiedon määrä ja merkitys on kasvanut voimakkaasti. Yrityksen merkittävin varallisuus on nykyään usein aineettomissa oikeuksissa, kuten liikesalaisuuksissa. Näiden aineettomien oikeuksien suojeleminen on välttämätöntä sekä yritysten että Euroopan unionin kilpailukykyyn kannalta. Euroopan unionin toimielimet ovat katsoneet, että liikesalaisuuksille tarjottava suoja EU:n alueella on tällä hetkellä liian hajanainen. Tästä syystä komissio on katsonut aiheelliseksi säätää liikesalaisuuksien suojaan koskevan liikesalaisuusdirektiivin, jonka tarkoitus tulla voimaan vuonna 2016.

Tutkimuskohteenani on komission ehdotus direktiiviksi julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja julkistamiselta (COM/2013/0813 final, 28.11.2013) ja sen vaikutus liikesalaisuuksien suojaan Suomessa. Tutkimusmenetelmä on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen.

Suomen lainsäädäntö tarjoaa tällä hetkellä suhteellisen kattavan suojan liikesalaisuuksille. Liikesalaisuuksien suojausta säädetään rikoslaissa, laissa sopimattomasta menettelystä elinkeino- ja työsopimuslaissa. Lisäksi yritykset suojaavat liikesalaisuuksiaan salassapitosopimuksin ja -lausekkein. Tullessaan voimaan nykyisessä muodossaan liikesalaisuusdirektiivi aiheuttaisi merkittäviä muutoksia Suomen lainsäädäntöön. Direktiivi myös heikentäisi liikesalaisuuksien suojausta Suomessa vaikuttamalla muun muassa työntekijöiden liikkuvuuteen ja liikesalaisuuksien säilyttämiseen oikeudenkäyntien aikana.

Tutkimuksen johtopäätöksenä on, että EU:n uusi liikesalaisuusdirektiivi tulisi saattaa voimaan minimidirektiivinä, jotta jäsenvaltiot voisivat säätää direktiivin tarjoamaa suojausta laajemmasta liikesalaisuuksien suojausta. Mikäli liikesalaisuusdirektiivi tulisi minimiharmonisoitavana voimaan, olisivat sen ongelmat Suomen lainsäädännön kannalta voitettavissa.

Asiasanat: Euroopan unioni, liikesalaisuus, salassapitosopimus, salassapitovelvollisuus

SISÄLLYSLUETTELO

Lähteet	iii
Lyhenne- ja lakiluettelo	viii
1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuskohde	3
1.2 Tutkimusmetodi.....	4
1.3 Dispositio	4
2. Yleisesti liikesalaisuuksista	6
2.1 Määritelmä	6
2.2 Liikesalaisuuksien merkitys.....	11
2.3 Työntekijän ammattitaidon suhde liikesalaisuuksiin	12
2.4 Liikesalaisuudet immateriaalioikeuksina.....	14
3. Nykytila	17
3.1 Lakisääteinen suoja.....	17
3.1.1 Rikoslaki	17
3.1.2 Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa	20
3.1.3 Työsopimuslaki.....	22
3.2 Muu oikeudellinen sääntely	23
3.2.1 Kansainväliset sopimukset.....	24
3.2.1.1 TRIPS-sopimus	24
3.2.2 Salassapitosopimukset ja –lausekkeet.....	26
3.3 Seuraamukset velvoitteiden rikkomisesta.....	28

3.3.1 Lakisääteisen suojan rikkomisen seuraamukset.....	28
3.3.1.1 Rikosoikeudelliset seuraamukset	28
3.3.1.2 SopMenL mukaiset seuraamukset	29
3.3.1.3 Työsopimuslain mukaiset seuraamukset.....	30
3.3.2 Sopimusoikeudelliset seuraamukset	31
4. EU-liikesalaisuusdirektiiviehdotus.....	35
4.1 EU-direktiiveistä yleisesti.....	35
4.2 Direktiiviehdotuksen tausta	37
4.3 Direktiiviehdotuksen tavoitteet.....	40
4.4 Direktiiviehdotuksen sisältö	41
5. Ehdotetun direktiivin vaikutukset.....	49
5.1 Muutokset liikesalaisuuksien suojaan Suomessa.....	49
5.2 Direktiiviehdotuksen yksittäiset kysymykset	54
5.2.1 Harmonisointi	54
5.2.2 Työntekijöiden liikkuvuus	56
5.2.3 Liikesalaisuuksien lähentyminen teollis- ja tekijänoikeuksien kanssa	59
5.2.4 Liikesalaisuuksien säilyttäminen oikeudenkäyntien aikana	61
5.2.5 Vaikutus salassapitosopimusten solmimiseen	63
6. Johtopäätökset	65

Lähteet

Oikeuskirjallisuus

Carlsson, Maria; Fogelholm, Christian; Herler, Casper; Krook, Åsa; Lindqvist, Asko; Merikalla-Teir, Heidi; Syrjänen, Jani; Tuominen, Sami; Von Weissenberg, Ulla: Sopimusriskit. Talentum 2014

Grönroos, Mauri: WTO-TRIPS art 39: Liikesalaisuuden suojan laajuus ja uusi kasvuteoria. Tampereen yliopisto 1999

Haarmann, Pirkko-Liisa: Immateriaalioikeus. Talentum 2014

Haarmann, Pirkko-Liisa; Mansala, Marja-Leena: Immateriaalioikeuden perusteet. Talentum 2012

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I. Talentum 2003.

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus II. Talentum 2003

Huhtamäki, Heikki A.: Kilpailukiello ja salassapito sopimussuhteissa. Lakimiesliiton kustannus 2014.

Husa, Jaakko: Kirjoitetaan juridiikkaa. Talentum 2008.

Kaisto, Janne; Lohi, Tapani: Johdatus varallisuusoikeyteen. Talentum 2013.

Määttä, Kalle: Oikeustaloustieteen perusteet. Edita 2006.

Määttä, Kalle: Yritysoikeus yritystoiminnan suunnittelussa. Edita 2005

Nyblin, Klaus: Yrityssalaisuuksien suojaaminen ja oma henkilöstö. Defensor Legis N:o 4/2008 s.

Nyblin, Klaus: Yrityssalaisuusrikokset, teoksessa Uudistuva talousrikosoikeus, toimittaneet Raimo Lahti ja Pekka Koponen. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, E-sarja N:o 10, 2004.

Ojanen, Tuomas: EU-oikeuden perusteita. Edita 2010.

Raitio, Juha: Eurooppaoikeus ja sisämarkkinat. Talentum 2013.

Rissanen, Kirsti; Airaksinen, Manne; Bärlund, Manne; Castrén, Martti; Harju, Ilkka; Jauhiainen, Jyrki; Kaisanlahti, Timo; Kivivuori, Antti; Kuoppamäki, Petri; Mähönen, Jukka; Villa, Seppo; Wilhelmsson, Thomas: Yritysoikeus. WsoyPro 2006

Vapaavuori, Tom: Yrityssalaisuudet ja salassapitosopimukset. Talentum 2005

Vuorijoki, Jari: Yrityksen teknologia- ja yhteistyösopimukset. Edilex Libri 2007

Internet-lähteet

Edilex: Uutinen: Komissio ehdottaa sääntöjä jotka auttavat yrityksiä suojaamaan liikesalaisuuksiaan varkauksilta. 28.11.2013. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta <https://www.edilex.fi/uutiset/38305>

IPR University Center/Immateriaalioikeusinstituutti: lausunto 24.1.2014. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta http://www.iprinfo.com/ipr-university-center/yhteiskunnallinen-vaikuttamine/lausunnot/fi_FI/lausunnot/_files/91278822064085925/default/Liikesalaisuusdirektiivilausuntofinal.pdf

Jehoram, Tobias Cohen; Kuipers, Gertjan; Hustinx, Jan Pieter; Douma, Tjibbe: Keeping it secret: start preparing for Trade Secrets Directive, Lexology article, 12.10.2015. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=95db67cc-cc17-48b4-ad8f-80054e629d9b>

Kauppakamari: Lausunto direktiiviehdotuksesta koskien liikesalaisuuksien suojaamista (2013) 813 lopullinen, 27.1.2014. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta <http://kauppakamari.fi/statement-archive/lausunto-direktiiviehdotuksesta-koskien-liikesalaisuuksien-suojaa-com-2013-813-lopullinen/>

Suomen asianajajaliitto: Lausunto direktiiviehdotukseksi liikesalaisuuksien suojusta. Dno 1/2014, 22.1.2014. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta http://www.asianajajaliitto.fi/viestinta/tiedotteita_ja_lausuntoja/2014/lausunto_direktiiviehdotukseksi_liikesalaisuuksien_suojasta.7510.news

Suomen yrittäjät: Lausunto liikesalaisuuksien suojaamista koskevasta ehdotuksesta parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (U 5/2014 vp, jatkokirje), 16.9.2015. Tarkistettu

viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/lausunnot/lausunnot/?groupId=66d2143f-3220-4b10-9c3b-44621a2b523c&announcementId=177b0924-8eec-4cec-b121-2542e2b08ac8>

Sutela, Marja; Määttä, Tapio; Myrsky, Matti: Ohjeita oikeustieteellisen tutkielman laatimiseen. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja N:o 5, Joensuun yliopisto, 2003. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta <https://www2.uef.fi/documents/16189/1381083/graduopas.pdf/9ca98aee-aa9b-48b2-afbf-824c946f2707>

Vandermeulen, Bruno; Op De Beeck, Domien: The future Trade Secrets Directive in Europe: more rights for companies, or more trouble? Lexology article, 13.10.2015. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=8c809937-1729-4873-b878-0d2033c6c6e9>

Vapaavuori, Tom: Uutinen: Uusi liikesalaisuusdirektiivi valmisteilla, Bird&Bird, 12.6.2015. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta <http://www.twobirds.com/fi/news/articles/2015/finland/liikesalaisuusdirektiivi>

Ylemmät toimihenkilöt YTN ry: Työsuhteeseen liittyvät kilpailunrajoitukset ja salassapito, 2007. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta http://www.akavanerityisalat.fi/files/4893/Tyosuhteeseen_liittyvat_kilpailurajoitukset_ja_salassapito.pdf

Virallislähteet

Hallituksen esitykset

HE 53/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi.

HE 157/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle työsopimuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 66/1988 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 114/1978 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle 1) laeiksi sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa ja 2) markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta.

Muut virallislähteet

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (liikesalaisuuksien suoja), U 5/2014 vp

Lainlaatijan EU-opas, tarkistettu viimeksi 15.12.2015. Saatavilla osoitteesta <http://eu-opas.finlex.fi/1-eu-oikeus-osana-suomen-oikeusjarjestysta/1-3/>

Euroopan unionin lähteet

Euroopan komission muistio 28.11.2013, MEMO/13/1061

Euroopan neuvoston lausunto 26.5.2014, 10200/14

Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, A8-0199/2015

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/48/EY teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta. 29.4.2004

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto 25.3.2014, INT/725

Euroopan unionin perusoikeuskirja EYVL C 326 (2012)

Komission ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja julkistamiselta, 28.11.2013. COM/2013/0813 final – 2013/0402 (COD)

Komission yksiköiden valmisteluasiakirja, tiivistelmä vaikutusten arvioinnista 28.11.2013. SWD(2013) 472 final

Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (konsolidoitu toisinto 2012) EYVL C 326 (2012)

Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market. Final Study. Huhtikuu 2013. Tarkistettu viimeksi 16.12.2015. Saatavilla osoitteesta http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/130711_final-study_en.pdf

Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 29.4.2015.

Lyhenne- ja lakiluettelo

EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
HenkEdL	Laki henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa 24.8.1990/725
Oikeustoimilaki	Laki varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
PatL	Patenttilaki 15.12.1967/550
PeL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
SopMenL	Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa 22.12.1978/1061
TRIPS (-sopimus)	Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, 15.4.1994
TSL	Työsopimuslaki 26.1.2001/55
VahL	Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412
Vanhentumislaki, VanhL	Laki velan vanhentumisesta 15.8.2003/728
WTO	World Trade Organization, Maailman kauppajärjestö
Yhteistoimintalaki	Laki yhteistoiminnasta yrityksissä 30.3.2007/334
YTJulkL	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 30.3.2007/370

1. Johdanto

Tietoyhteiskunnan kehittymisen myötä tiedon ja erityisesti salassa pidettävän tiedon määrä ja merkitys on kasvanut voimakkaasti. Yrityksen merkittävin varallisuus on nykyään usein aineettomissa oikeuksissa, kuten patenteissa, tavaramerkeissä ja liikesalaisuuksissa.¹ Salassapidolla on yritystoiminnassa suuri merkitys, sillä yrityksen salaisina pitämällä tiedoilla on usein kilpailuetua yritykselle, tai tiedon paljastuminen esimerkiksi kilpailijalle voisi muutoin aiheuttaa yritykselle vahinkoa. Euroopan komission ehdotuksen (COM/2013/0813 final, 28.11.2013) mukaan taloustieteilijät ovat yhtä mieltä siitä, että kaikenkokoiset yritykset arvostavat liikesalaisuuksia vähintään yhtä paljon kuin muita henkisen omaisuuden muotoja. Liikesalaisuuksia siis pidetään usein samanarvoisina kuin patenteja ja muita teollis- ja tekijänoikeuksia. Liikesalaisuudet ovat erityisen tärkeitä pienille ja keskisuurille yrityksille sekä uusille yrityksille, sillä näillä ei usein ole riittäviä resursseja teollis- ja tekijänoikeuksien kehittämiseen, hallinnoimiseen, valvontaan ja puolustamiseen.²

Yritysten kansainvälistymisen myötä myös tiedon siirtyminen on kansainvälistynyt ja työntekijöiden liikkuvuus lisääntynyt. Yrityksellä saattaa esimerkiksi olla ulkomaisia yhteistyökumppaneita, tai yrityksen työntekijä saattaa siirtyä toisen työnantajan palvelukseen toiseen maahan. Tämän kansainvälistymisen ja liikkuvuuden seurauksena yritysten liikesalaisuudet liikkuvat helpommin myös rajojen yli ja ovat siten tulleet entistä alttiimmaksi esimerkiksi varkauksille, vakoilulle ja muille väärinkäytöksille.³

Näiden aineettomien oikeuksien suojeleminen on välttämätöntä sekä yritysten että Euroopan unionin kilpailukykyyn kannalta, jotta edistetään innovaatioita ja uusien keinojen kehittämistä tutkimusyhteistyön tai valtioiden rajat ylittävän yhteistyön toteuttamiseksi ja niihin kannustamiseksi.⁴ EU:n jäsenvaltioiden liikesalaisuuksien suoja on kuitenkin hyvin hajanaista. Esimerkiksi tietty informaatio saattaa olla Suomessa suojattu liikesalaisuutena, mutta tilanne voi olla toisessa EU-maassa eri. Yritykset eivät siten uskalla luovuttaa tietoa eteenpäin, koska suoja väärinkäytösten varalta ei välttämättä toteudu. Tämä taas hidastaa rajat ylittävää yhteistyötä ja sen myötä heikentää innovointia ja unionin kilpailukykyä.

¹ Vapaavuori 2005, s.1

² COM/2013/0813 final, s.2

³ COM/2013/0813 final, s.2

⁴ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto 25.3.2014, s.1

Euroopan parlamentin mietinnön (A8-0199/2015, 22.6.2015) mukaan avoin innovaatiotoiminta toimii katalyyttina, jonka avulla kuluttajien tarpeita vastaavat ja yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemista edistävät uudet ideat löytävät tiensä markkinoille. Se on tärkeä viputekijä uuden tietämyksen luonnissa.⁵ Komission yksiköiden valmisteluasiakirjan (SWD(2013) 472 final, 28.11.2013) mukaan liikesalaisuudet ovat olennaisen tärkeitä sisämarkkinoilla harjoitettavan tutkimusyhteistyön ja avoimen innovaatiotoiminnan kannalta, sillä ne edellyttävät arvokkaiden tietojen jakamista useamman yhteistyökumppanin kanssa eri jäsenvaltioissa. Liikesalaisuuksilla ei ole kuitenkaan riittävää suojaa unionin alueella.⁶

Euroopan komissio hyväksyi 3. maaliskuuta 2010 älykstä, kestäväää ja osallistavaa kasvua koskevan Eurooppa 2020 -strategian. Lippulaivahankkeessa ”innovaatiunioni” komissio sitoutui parantamaan yritysten innovoinnin reunaehtoja, muun muassa teollis- ja tekijänoikeuksien optimoinnin avulla. Samassa yhteydessä komissio hyväksyi toukokuussa 2011 laaja-alaisen strategian, jonka tarkoituksena on toteuttaa moitteettomasti toimivat henkisen omaisuuden sisämarkkinat.⁷ Tämän strategian jatkotoimena komissio sitoutui tutkimaan liikesalaisuuksien suojaamista.

Komissio tutki liikesalaisuuksien merkitystä kahdella ulkopuolella teetetyllä tutkimuksella, jotka toteutettiin tammikuussa 2012 ja huhtikuussa 2013.⁸ Tutkimukset vahvistivat, että eri puolella EU:ta tarjottava suoja liikesalaisuuksien väärinkäyttöä vastaan on hajanainen ja monimuotoinen. Toisessa tutkimuksessa todettiin, että liikesalaisuuksia koskevan lainsäädännön yhdenmukaistaminen EU:ssa parantaisi yritysten mahdollisuuksia kehittää, vaihtaa ja käyttää innovatiivista tietämystä.⁹

Komission ehdotuksen mukaan yhtenäistäminen ei kuitenkaan onnistu pelkästään jäsenvaltioiden toimin, sillä kokemus on osoittanut, että edes silloin, kun jäsenvaltiot koordinoivat sääntöjään tietyissä määrin esimerkiksi TRIPS-sopimuksella, kansallisia sääntöjä ei saada sisällöltään riittävän yhdenmukaisiksi.¹⁰ Tämän takia komissio on kokenut tarpeelliseksi säätää liikesalaisuuksien suojasta EU:n tasolla.

⁵ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.8

⁶ SWD (2013) 472 final, s.1

⁷ SWD(2013) 472 final, s.1

⁸ Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market, saatavilla osoitteesta http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/130711_final-study_en.pdf.

⁹ COM/2013/0813 final, s.3

¹⁰ COM/2013/0813 final, s.5

1.1 Tutkimuskohde

Tutkimuskohteenani on komission ehdotus direktiiviksi julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja julkistamiselta (COM/2013/0813 final, 28.11.2013) ja sen vaikutus liikesalaisuuksien suojaan Suomessa. Direktiivi tulee näillä näkymin voimaan vuonna 2016 ja tämän jälkeen jäsenvaltioilla on kaksi vuotta aikaa saattaa direktiivi kansallisesti voimaan.¹¹

Tutkielmassani käyn läpi komission direktiiviehdotuksen pääasiallisen sisällön ja EU:n muiden toimielinten muutosehdotukset alkuperäiseen direktiiviehdotukseen sekä kansallisten toimijoiden kannanotot ja lausunnot koskien direktiiviehdotusta. Pohdin myös liikesalaisuusdirektiivin voimaantulosta seuraavia muutosvaatimuksia Suomen nykyiseen oikeustilaan. Suomessa on jo nykyisellään vahva liikesalaisuuksien suoja, sillä liikesalaisuuksien suojasta säädetään kattavasti kolmessa eri laissa.¹² Lisäksi yritykset käyttävät usein salassapitosopimuksia suojaamaan liikesalaisuuksiaan ja varmistaakseen oikeasuhteisen korvauksen saamisen liikesalaisuuksien väärinkäyttötilanteissa. Direktiiviehdotus tulee vaikuttamaan suuresti liikesalaisuuksien suojaan ja se tuo joitain muutosvaatimuksia Suomen nykyiseen lainsäädäntöön. On mielenkiintoista nähdä, miten nykyinen oikeustila muuttuu direktiivin voimaantulon seurauksena.

Direktiiviehdotuksesta on sekä EU:n toimielinten että kansallisten toimijoiden toimesta nostettu esiin useita kysymyksiä herättäviä yksittäisiä kohtia. Näitä ovat muun muassa immateriaalioikeuksien ja liikesalaisuuksien lähentyminen, työntekijöiden liikkuvuus ja erityisesti Suomen osalta asianosaisen oikeus saada tieto oikeudenkäynnin asiakirjoista, johon direktiiviehdotus nykyisessä muodossaan toisi huomattavia muutoksia. Tutkin näitä kysymyksiä muun muassa eri kansallisten toimijoiden kannanottoihin ja Suomen nykyiseen oikeustilaan nojaten.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää direktiiviehdotuksen pääasiallinen sisältö ottaen huomioon myös siihen muun muassa Euroopan parlamentin toimesta ehdotetut muutokset. Tarkoitus on nostaa esille direktiiviehdotuksen ongelmakohtia ja mahdollisia ratkaisuja niihin. Pyrin havainnollistamaan erityisesti Suomen nykyisen liikesalaisuuksien suojan suhdetta tulevaan direktiiviehdotukseen ja selvittämään, mitä muutoksia direktiivi voimaan tullessaan toisi Suomen lainsäädäntöön.

¹¹ Vapaavuori / Bird & Bird – uutinen, 12.6.2015.

¹² Rikoslaki 39/1889, Työsopimuslaki 55/2001, Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa 22.12.1978/1061

Direktiiviehdotus ei ole vielä lopullisessa muodossaan, joten perustan tutkielmani alkuperäiseen komission direktiiviehdotukseen (COM/2013/0813 final, 28.11.2013) ja siihen ehdotettuihin muutoksiin.

1.2 Tutkimusmetodi

Tutkielmani tutkimusmenetelmä on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Oikeusdogmatiikka on tyypillisin oikeustieteen lähestymistavoista.¹³ Tutkielmani rakentuu voimassa olevien oikeuslähteiden varaan, ja keskeisimpänä tutkimusongelmana on selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö ja verrata sitä tulevan direktiivin sisältöön. Keskiössä on siis oikeusjärjestyksen sisältöä koskeva epätietoisuus ja tutkimuskohteen systematisointi eli voimassa olevan oikeuden jäsentäminen.¹⁴

Lähteinä käytän direktiiviehdotuksen käsittelyn osalta EU:n eri toimielinten ehdotuksia, lausuntoja, valmisteluasiakirjoja ja mietintöjä sekä kansallisten toimijoiden kannanottoja ja lausuntoja direktiiviehdotukseen liittyen. Lisäksi olen käyttänyt lähteinä Suomen lainsäädäntöä ja lain esitöitä sekä laajasti erilaista oikeuskirjallisuutta sekä Suomesta että ulkomailta. Myös erilaisilla oikeudellisilla artikkeleilla on iso rooli tutkielmassa käytettyinä lähteinä.

1.3 Dispositio

Tutkielman alussa pohdin liikesalaisuuksia ilmiönä. Käyn läpi liikesalaisuuden käsitteen, liikesalaisuuksien merkityksen, liikesalaisuuksien suhteen immateriaalioikeuksiin sekä työntekijän ammattitaidon ja liikesalaisuuksien välisen suhteen. Liikesalaisuuksia koskeva terminologia on hajanaista jo lainsäädännön tasolla. Myös oikeuskirjallisuudessa käytetään eri tilanteissa joko yrityssalaisuuden, liikesalaisuuden tai liike- ja ammattisalaisuuden käsitteitä. Tutkielmassani olen pyrkinyt käyttämään käsitteitä siten, kuin se siinä hetkessä on sopivinta. Esimerkiksi Vapaavuori käyttää teoksessaan termiä *yrityssalaisuus*. Eri laeissa taas käytetään eri käsitteitä. Itse direktiiviehdotuksessa käytetään kuitenkin termiä *liikesalaisuus*, joten kyseinen termi

¹³ Sutela, Määttä & Myrsky 2003, s.7

¹⁴ Husa 2008, s. 19-20

tulee olemaan keskeisessä roolissa tässä tutkielmassa. Käsitteet ovat käytännössä synonyymeja, ja niitä tulkitaan samalla tavalla.

Käsittelen liikesalaisuuksien suhdetta sekä immateriaalioikeuksiin että työntekijän ammattitaitoon sen vuoksi, että ne ovat tärkeitä huomioon otettavia kysymyksiä sekä Suomessa nykyisin vallitsevassa oikeustilassa että voimaan tulevassa direktiivissä. Näiden läpikäyminen auttaa paremmin ymmärtämään direktiivin aiheuttamia muutoksia Suomen lainsäädäntöön.

Kolmannessa luvussa käsittelen Suomen nykyistä lainsäädäntöä liikesalaisuuksien suojan osalta. Käyn läpi niin rikoslain, sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain kuin työsopimuslain tarjoaman suojan liikesalaisuuksille. Nykyisin yritykset suojaavat liikesalaisuuksiaan huomattavan usein myös salassapitosopimuksilla, jonka takia käyn läpi myös niiden merkityksen liikesalaisuuksien suojaamisessa. Kolmannen luvun loppuun käyn läpi seuraamukset velvoitteiden rikkomisesta, eli seuraamukset liikesalaisuuksien suojasta säätevien lakien rikkomisesta ja salassapitosopimuksen rikkomisesta.

Neljännessä luvussa käsittelen direktiiviehdotusta. Ensin käyn yleisesti läpi direktiivien merkityksen, säätämisen ja harmonisoinnin. Tämän jälkeen pohdin direktiiviehdotuksen taustaa ja tavoitteita sekä käyn yleisellä tasolla läpi direktiiviehdotuksen sisällön, takertumatta vielä sen suuremmin ehdotuksen yksityiskohtiin. Lähteinä tässä kappaleessa olen käyttänyt komission alkuperäisen direktiiviehdotuksen rinnalla muun muassa Euroopan parlamentin mietintöä, joka tarjoaa muutamia muutosehdotuksia alkuperäiseen direktiiviehdotukseen.

Viidennessä luvussa pohdin liikesalaisuusdirektiivin aiheuttamia muutoksia Suomen lainsäädäntöön sen tullessa voimaan. Aluksi pohdin yleisesti suurimpia muutoksia, jonka jälkeen käyn läpi yksittäisiä, useissa kannanotoissa ja lausunnoissa esiin nostettuja ongelmakohtia. Näitä ovat muun muassa direktiivin harmonisointi, liikesalaisuuksien lähentyminen varsinaisten immateriaalioikeuksien kanssa, liikesalaisuuksien säilyttäminen oikeudenkäyntien aikana sekä liikesalaisuusdirektiivin vaikutus salassapitosopimusten solmimiseen. Viimeisessä kappaleessa pohdin vielä direktiiviehdotusta kokonaisuutena, sen vaikutuksia Suomen lainsäädäntöön sekä sen tarpeellisuutta muun muassa Euroopan unionin sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta.

2. Yleisesti liikesalaisuuksista

2.1 Määritelmä

Liike- ja ammattisalaisuuden käsitteet vaihtelevat eri laeissa sekä oikeuskirjallisuudessa että eri tutkijoiden välillä.¹⁵ Tiivistettynä liikesalaisuuden voidaan katsoa tarkoittavan liikesalaisuutta, ammattisalaisuutta tai muuta vastaavaa salaista tietoa, jolla on kilpailuetua tuottavaa taloudellista merkitystä elinkeinotoimintaa harjoitettaessa. Yrityssalaisuus kytkeytyy nimensä mukaisesti tiettyyn yritykseen.¹⁶ Liikesalaisuus on yhtiölle tai elinkeinonharjoittajalle kaupallisesti arvokasta tietoa, joka halutaan pitää salassa esimerkiksi kilpailijoilta. Perusolemukseltaan liikesalaisuus on siten tietoa eli se on niin sanottu aineeton hyödyke.¹⁷ Liikesalaisuuksille on tyypillistä se, että niiden päätyminen kilpailijan käyttöön aiheuttaa elinkeinonharjoittajalle yleensä taloudellista vahinkoa.¹⁸ Lähtökohtaisesti liikesalaisuus voi olla minkä sisältöistä tietoa tahansa.¹⁹

Suomessa liikesalaisuuksista säännellään työsopimuslaissa (26.1.2001/55, TSL), rikoslain 30 luvussa (19.12.1889/39, RL) ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa laissa (22.12.1978/1061, SopMenL). Suomen lainsäädäntö liikesalaisuuksien osalta on epäyhtenäistä jo käytettyä terminologiaa myöten; rikoslaissa puhutaan yrityssalaisuudesta, työsopimuslaissa ammatti- ja liikesalaisuudesta ja laissa sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa puhutaan liikesalaisuudesta.²⁰ Käytännössä termit ovat kuitenkin toistensa synonyymeja, ja siten niitä tulkitaan samalla tavalla. Varsinaisesti *yrityssalaisuus* määritellään kuitenkin vain rikoslain 30:11:ssä. Siinä yrityssalaisuudella tarkoitetaan

”liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta vastaavaa elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa, jonka elinkeinonharjoittaja pitää salassa ja jonka ilmaiseminen olisi omiaan aiheuttamaan taloudellista vahinkoa joko hänelle tai toiselle elinkeinonharjoittajalle, joka on uskonut tiedon hänelle.”

Yrityssalaisuuden käsitteessä on koottu yhteen muualla lainsäädännössä käytetyt liike- ja ammattisalaisuuden käsitteet.²¹ Kun rikoslakiin otettiin termi yrityssalaisuus, saatiin

¹⁵ Huhtamäki 2014, s.236

¹⁶ Vapaavuori 2005, s.34

¹⁷ Rissanen ym. 2006, s.904

¹⁸ Nyblin 2004, s.207

¹⁹ Sahinaja 2013, s.985

²⁰ Vapaavuori 2005, s.29

²¹ Nyblin 2004, s. 209

käyttöön koko elinkeinotoiminnan kattava yläkäsite. Termi ei kuitenkaan vastaa kansainvälistä käytäntöä, vaikka rikoslain esitöiden mukaan (HE 66/1988 vp) yrityssalaisuuden käsitettä määriteltäessä on pyritty kansainvälisesti mahdollisimman vertailukelpoiseen käsitteistöön.²²

Liikesalaisuudelle on tunnusomaista se, että kysymys on elinkeinotoimintaa koskevasta salaisesta tiedosta.²³ Liikesalaisuus voi siis koskea paitsi tuotteiden valmistusmenetelmiä ja tuotekehittelyä, myös kaupallis-taloudellisia, hallinnollis-organisatorisia ja jopa yhteiskunnallisia seikkoja. Olennaista on, ettei tieto ole yleisesti tunnettua ja ettei sitä ole julkistettu.²⁴ Liikesalaisuuden suoja on voimassa periaatteessa määräämättömän ajan, mikäli tieto säilyy salaisuutena ajan kuluessa.²⁵ Jotta tietoa voitaisiin pitää liikesalaisuutena, on edellytyksenä, että tiedon haltija pyrkii käytännön toimenpitein säilyttämään tiedon salaisena ja että tiedon paljastumiseen liittyy taloudellisen vahingon aiheutumisen vaara. Jos jokin edellä luetelluista edellytyksistä ei täyty, ei tiedon yleensä voida katsoa olevan liikesalaisuuden piirissä.²⁶

Liikesalaisuudet ovat elinkeinotoiminnassa hyödynnettävää, ulkopuolisilta salassa pidettävää tietoa, ja niiden päätyminen esimerkiksi kilpailijan käyttöön voi aiheuttaa elinkeinonharjoittajalle taloudellista vahinkoa.²⁷ Hallituksen esityksen ja oikeuskirjallisuuden mukaan liikesalaisuuden tunnusmerkit ovat tiedon haltijan salassapitotahto ja salassapitointressi sekä tiedon tosiasiallinen salassapito.²⁸ Kaikkien näiden tunnusmerkkien tulee täytyä, jotta kyseessä olisi liikesalaisuus. Käyn seuraavaksi yksitellen läpi nämä liikesalaisuuden tunnusmerkit.

Tiedon haltijan salassapitotahto tarkoittaa sitä, että tiedon haltija, esimerkiksi yhtiö, pyrkii pitämään tiedon ulkopuolisilta suojattuna, ja tämä ilmenee jotenkin yhtiön toiminnasta. Salassapitotahtoa arvioitaessa on erotettava toisistaan suostuminen siihen, että tietty rajattu taho saa ilmaista tai käyttää tietoa hyväkseen osapuolten välisen sopimuksen perusteella ja se, että kuka tahansa saa menetellä niin.²⁹ Tiedon kanssa tekemisiin joutuvien henkilöiden on myös mielletävä tieto salaiseksi.³⁰ Yhtiön voidaan

²² Rissanen ym. 2006 s. 904, HE 66/1988 vp, s. 92

²³ Nyblin 2004, s.209

²⁴ Vapaavuori 2005, s.27

²⁵ HE 66/1988 vp s.93

²⁶ Nyblin 2004, s. 209

²⁷ Nyblin 2004, s. 207

²⁸ HE 66/1988 vp, s.92, oikeuskirjallisuuden osalta ks. esim. Vapaavuori 2005, s.40-48

²⁹ Vapaavuori 2005, s.40

³⁰ HE 66/1988 vp, s.92

helposti katsoa luopuneen salassapitotahdostaan ja siten tiedon liikesalaisuuden luonteesta, mikäli se on tarkoituksella julkistanut tiedon.³¹

Rikoslain esitöiden mukaan salassapitointressi ilmenee siinä, että rikoslain 30:11:n mukaan tiedon ilmaiseminen olisi omiaan aiheuttamaan taloudellista vahinkoa.³² Liikesalaisuudella tulee olla objektiivisesti arvioiden merkitystä yhtiölle. Salassapitointressi edellyttää nimenomaan tiedon salassapidon merkityksellisyyttä tiettyyn henkilötahoon eli yleensä kilpailijaan nähden, ja että tiedon ilmaiseminen tälle olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa liikesalaisuuden haltijalle. Olennaista salassapitointressissä on siis tiedon salassa pitämisellä saavutettava kilpailuetu.³³ Tiedolla on oltava myös jotain taloudellista arvoa haltijalleen, eli tieto ei saa olla vanhentunut tai muuten menettänyt merkitystään.³⁴ Elinkeinoiminnan kannalta täysin merkityksettömiä tietoja ei siis voitaisi pitää säännöksessä tarkoitettuina liikesalaisuuksina siinäkään tapauksessa, että elinkeinonharjoittaja itse jostakin henkilökohtaisesta syystä haluaisi pitää tiedot salaisena.³⁵

Liikesalaisuuden kolmas tunnusmerkki on tiedon tosiasiallinen salassapito. Arvioitaessa sitä, katsotaanko informaatio liikesalaisuudeksi, on kiinnitettävä huomiota siihen, onko yhtiö myös tosiasiallisesti pitänyt tiedon riittävän salaisena. Edellytyksenä on, että liikesalaisuudeksi katsottavan tiedon haltija osoittaa jonkinasteista aktiivisuutta salaisuuden säilyttämiseksi. Yleisesti tunnettu seikka ei luonnollisestikaan voi olla liikesalaisuus. Siten liikesalaisuudesta tietoisten tulee olla jotenkin rajattavissa ja yksilöitävissä oleva joukko.³⁶ Mikäli tieto on helposti selvitettävissä esimerkiksi markkinoilla olevaa tuotetta tutkimalla eli niin sanotulla *reverse engineering* -menetelmällä, kyseessä ei ole liikesalaisuus.³⁷ Liikesalaisuuksia voidaan suojata esimerkiksi salassapitosopimuksilla, yhteistyösopimuksiin otettavalla salassapitolausekkeella, fyysisillä suojatoimilla tai teknisillä suojatoimilla. Lisäksi tiedon turhaa jakamista tulisi luonnollisesti välttää.³⁸

³¹ Vapaavuori 2005, s.41

³² HE 66/1988 vp, s.92

³³ Vapaavuori 2005, s.42

³⁴ Vapaavuori 2005, s.43

³⁵ HE 66/1988 vp, s.93

³⁶ Vapaavuori 2005, s.45

³⁷ Vapaavuori 2005 s. 27

³⁸ Vapaavuori 2005, s.47

*Heikki A. Huhtamäki*³⁹ on teoksessaan ”Kilpailukiello ja salassapito sopimussuhteissa” määritellyt liike- ja ammattisalaisuuden poiketen hieman rikoslain ja Vapaavuoren määritelmistä. Huhtamäen mukaan liike- ja ammattisalaisuudella tarkoitetaan tietoa, i) joka on salaista joko kokonaan tai osiensa yhdistelmänä, ii) jolla on kaupallinen arvo, koska se on salaista ja iii) tiedon haltija suojelee tai pitää salassa tätä tietoa. Tiedon on siis oltava ylipäättään salaista, jotta se voitaisiin tulkita liikesalaisuudeksi. Tieto ei siten ole voinut olla muiden kuin sen haltijan tiedossa ennen sen mahdollista luovutusta tiedon vastaanottajalle tai tiedon vuotamista kolmannelle. Salaiseksi ei myöskään katsota sellaista tietoa, joka on ollut yleisesti sellaisten toimijoiden tai kilpailijoiden tiedossa, jotka harjoittavat tiedonhaltijan kanssa samaa tai samanlaista liiketoimintaa. Tiedolla tulee myös olla kaupallinen arvo sen haltijalle, jotta se tulkitaan liikesalaisuudeksi. Tämä liikesalaisuuden kaupallinen arvo voi olla liikesalaisuuden haltijalle sekä välitöntä että välillistä. Liikesalaisuuden käsittämään tietoon on tullut Huhtamäen mukaan panostaa rahaa tai työtä, jotta liikesalaisuuden käsite saavutetaan.⁴⁰ Lähtökohdat liikesalaisuuden kriteereille Huhtamäen määritelmässä on lähes samat kuin muissakin liike- ja yrityssalaisuuden määritelmässä, mutta muotoilu vastaa enemmän ehdotetun liikesalaisuusdirektiivin mukaista liikesalaisuuden määritelmää.

Huhtamäki on huomionnut liikesalaisuuden määritelmässään liikesalaisuutta koskevan tiedon ns. inflatorisen seurauksen, joka vaikuttaa kielteisesti liikesalaisuuteen. Tämän mukaan mitä useampi henkilö tietää ja tuntee liikesalaisuuden, sitä herkemmin liikesalaisuus muuttuu julkiseksi tiedoksi, vaikka liikesalaisuutta suojattaisiin laajoin salassapitovelvoittein.⁴¹ On myös huomattava, että liikesalaisuus saattaa vanhentua varsin nopeasti. Vanhentuminen koskee erityisesti yhtiön taloudellisia tietoja. Työntekijän tai hallituksen jäsenen tarkkakin tietämys yhtiön merkittävistä tulolähteistä vanhenee usein varsin nopeasti sen jälkeen, kun hän ei enää ole yhtiön palveluksessa.⁴²

Tom Vapaavuori⁴³ on kiinnittänyt huomiota liikesalaisuuksia sääntelevien lakien voimaantulon jälkeiseen ”ulkoistusbuumiin”, joka tulisi ottaa huomioon tiedon tosiasiallista salassapitoa arvioitaessa. Ulkoistamisessa liikesalaisuus voidaan joutua jakamaan useammalle taholle kuin vain esimerkiksi omille työntekijöilleen. Olennaista tällöin on, että tietty yksilöity tieto on luovutettu luottamuksellisesti

³⁹ Heikki A. Huhtamäki: Kilpailukiello ja salassapito sopimussuhteissa. Lakimiesliiton kustannus 2014.

⁴⁰ Huhtamäki 2014, s.236-237

⁴¹ Huhtamäki 2014, s.237

⁴² Huhtamäki 2014, s.239

⁴³ Vapaavuori, Tom: Yrityssalaisuudet ja salassapitosopimukset, Talentum 2005

yhteistyökumppanille yhteistyösopimuksen edellyttämällä tavalla ja sen edellyttämässä laajuudessa ja että tällöin on noudatettu olosuhteiden edellyttämää huolellisuutta ja oikeudellisia keinoja tiedon salassapidon säilymisen turvaamiseksi.⁴⁴

Liikesalaisuuden voidaan katsoa olevan juridinen käsitevastine elinkeinotoiminnassa käytettävälle teknis-kaupalliselle know-how -termille siltä osin kun tieto on salaista.⁴⁵ Know-how -käsite viittaa ns. yrityskokemuksiin ja se koostuu useimmiten sekä yleisestä ammattitiedosta että sellaisesta tiedosta, joka ei ole toimialalla yleisesti tunnettua.⁴⁶ Know-how on siis osittain samansisältöinen liikesalaisuuden kanssa, mutta laajemmassa merkityksessä se ymmärretään kaikkena tietona ja kokemuksena, jota tarvitaan elinkeinon harjoittamiseksi. Suojakohde on tämän vuoksi vaikeasti yksilöitävissä, mutta salainen know-how voi siltikin tulla liikesalaisuutena suojatuksi.⁴⁷

Liikesalaisuus voi olla myös negatiivista tietoa, eli tietämystä siitä, että tietty valmistusmenetelmä, prosessi tai laite ei toimi. Negatiivinen tieto voi olla tärkeää suojata, koska yritys on saattanut käyttää tiedon hankkimiseen huomattavasti resursseja. Usein sen tiedon avulla, mitä ei pidä tehdä, voidaan saada selville tieto siitä, mitä kannattaa tehdä. Mikäli tällaista tietoa ei voitaisi liikesalaisuutena suojata, voisivat kilpailijat käyttää tällaista tietoa hyväkseen.⁴⁸

Liikesalaisuudet voidaan jaotella teknisiin liikesalaisuuksiin ja taloudellisiin liikesalaisuuksiin. Teknisiä liikesalaisuuksia voivat olla esimerkiksi tuotanto-, valmistus- ja kokoonpanopiirroukset, sekä testitulokset ja prototyypit. Taloudellisia liikesalaisuuksia taas voivat olla tuotekehitys-, yhteistoiminta- ja yrityskauppasopimukset, sekä asiakaslistat ja myyntitiedot.⁴⁹ Liikesalaisuus voi olla periaatteessa missä muodossa tahansa. Liikesalaisuuden tallentamisen tavalla ei siten ole pääsääntöisesti merkitystä, kun arvioitavana on se, onko jokin tieto liikesalaisuuden piirissä vai ei.⁵⁰ Siten yhtä lailla esimerkiksi asiakirjaan tallennettu kuin muistinvarainenkin tieto voi olla liikesalaisuus. Nykyään kuitenkin suurimman osan

⁴⁴ Vapaavuori 2005, s.45

⁴⁵ Vapaavuori 2005 s.49

⁴⁶ Nyblin 2004, s.213

⁴⁷ Vapaavuori 2005 s.49

⁴⁸ Vapaavuori 2005, s.51

⁴⁹ Vapaavuori 2005, s.33

⁵⁰ Nyblin 2004, s.211

tärkeimmistä liikesalaisuuksista voidaan olettaa olevan sähköisessä muodossa yhtiön palvelimelle tallennettuna.⁵¹

Työsopimuslain esitöissä on myös pyritty määrittelemään liike- ja ammattisalaisuus. Esitöiden mukaan liike- ja ammattisalaisuudella tarkoitetaan sekä taloudellisia salaisuuksia, joita ovat esimerkiksi yrityksen organisaatiota tai sopimuksia koskevat tiedot että teknisiä liikesalaisuuksia, jotka voivat koskea muun muassa rakennetta ja materiaaliyhdistelmiä.⁵² Rikoslaisilla olevalla määritelmällä on kuitenkin erityinen merkitys, koska ainoastaan se suojaa työnantajaa työntekijän työsuhteen päättymisen jälkeen suorittamalta liikesalaisuuksien oikeudettomalta käytöltä ja ilmaistulta.⁵³

Liikesalaisuussääntelyn suurimpia ongelmia on se, että saman määritelmän tulisi sopia kaikkiin mahdollisiin tilanteisiin riippumatta tiedon luonteesta ja soveltamistilanteesta. Liikesalaisuuden käsite on kuitenkin suhteellinen ja riippuvainen kulloisestakin soveltamistilanteesta ja tapauskohtaisella harkinnalla on huomattava merkitys.⁵⁴ On myös huomattava, että eri lakien tavoitteet ovat jossain määrin erilaisia. Suojan piirissä oleva tiedon ala ei ole välttämättä kaikissa tapauksissa sama, ja tulkinnassa olisikin annettava merkitystä myös eri lakien keskenään erilaisille tavoitteille.⁵⁵ Olennaista liikesalaisuuden määrittelyssä on kuitenkin ottaa huomioon se, liittyykö tieto elinkeinotoimintaan, onko se salainen, onko sitä pyritty suojelemaan ja voisiko sen paljastumisesta aiheutua taloudellista vahinkoa elinkeinonharjoittajalle.⁵⁶

2.2 Liikesalaisuuksien merkitys

Liikesalaisuudet ovat tärkeä voimavara kaikessa liiketoiminnassa, ja niitä voidaan pitää yrityksen kilpailukyvyn ydinosana.⁵⁷ Salassapidolla on siten yritystoiminnassa suuri merkitys, ja yritystoiminnan kannalta on keskeistä, etteivät yrityksen liiketoimintasuunnitelmat ja vastaavat asiakirjat tule ulkopuolisten tietoon.⁵⁸ Tiedon merkitys on juuri sen salassa pitämisellä saavutettava kilpailuetu, ja mikäli tieto olisi

⁵¹ Vapaavuori 2005, s.58

⁵² HE 157/2000 vp

⁵³ Vapaavuori 2005, s.37

⁵⁴ Vapaavuori 2005, s.38

⁵⁵ Nyblin 2004, s.210

⁵⁶ Nyblin 2004, s.214

⁵⁷ Jehoram ym 2015, s.1

⁵⁸ Vuorijoki 2007, s.96

kilpailijoiden käytössä, olisi sillä huomattavasti vähemmän tai ei ollenkaan arvoa.⁵⁹ Liikesalaisuuksia suojellaankin sen vuoksi, että usein salassa pidettävän tiedon paljastuminen aiheuttaa yritykselle merkittävää vahinkoa tai haittaa.⁶⁰

Liikesalaisuuksia suojataan siis sen vuoksi, että tiedon haltija saa sen salassapidosta kilpailuetua.⁶¹ Tutkimus- ja luomisprosessin aikana tuotetaan merkittävää tietoa sekä kerätään vähitellen tietämystä, jonka taloudellinen arvo on huomattavan suuri mutta jota ei useinkaan voida suojata teollis- ja tekijänoikeuksilla, vaikka tällaisella tietämyksellä on innovaatiotoiminnan ja yritysten yleisen kilpailukyvyn kannalta suuri merkitys. Joissakin tapauksissa luottamuksellisuus voi innovoijan liiketoimintamallin mukaan olla välttämätöntä henkisen omaisuuden kehittämiseksi, jotta tällaista omaisuutta voitaisiin käyttää innovointiin ja kilpailukyvyn parantamiseen.⁶²

Liikesalaisuuksien suojaaminen on tärkeää myös, jotta Suomeen uskallettaisiin luovuttaa ulkomailta yhteistyösopimuksilla hyödynnettäväksi tietotekniikkaa tai mitä tahansa muuta elinkeinotoimintaan soveltuvaa tietoa. Kilpailun kiristyminen, yritysten ja markkinoiden kansainvälistyminen sekä niin sanotun strategisen yritysajattelun korostuminen ovat lisänneet tällaisen elinkeinotoiminnassa tarvittavan taitotiedon merkitystä, taloudellista arvoa ja samalla kysyntää.⁶³ Liikesalaisuuksien arvon vuoksi myös kilpailijat saattavat pyrkiä hankkimaan niitä laittomasti ja käyttämään myöhemmin väärin.⁶⁴ Kun liikesalaisuudet pysyvät salassa, se voi kannustaa yrityksiä tuotekehittelyyn, mikä taas edistää tervettä kilpailua markkinoilla.

2.3 Työntekijän ammattitaidon suhde liikesalaisuuksiin

Rikoslain hallituksen esityksen (HE 66/1988 vp) mukaan työntekijät ovat merkittävien riskiryhmä liikesalaisuuksiin kohdistuvien oikeudettomien tietovuotojen aiheuttajina.⁶⁵ Lähtökohta kuitenkin on, että oman ammattitaidon ja kokemuksen käyttö ei ole liikesalaisuuden rikkomista.⁶⁶ Tästä syystä työsuhteen päättymisen jälkeen tulee usein ajankohtaiseksi tehdä eroa sen suhteen, mikä tieto on aikaisemmalle työnantajalle

⁵⁹ Vapaavuori 2005, s.1

⁶⁰ Vuorijoki 2007, s.96

⁶¹ Vapaavuori 2005, s.27

⁶² COM/2013/0813 final), s.1

⁶³ HE 66/1988 vp s.76

⁶⁴ SWD(2013)472 final s.3

⁶⁵ HE 66/1988 vp, s.76

⁶⁶ Ylemmät toimihenkilöt YTN ry 2007, s.17

kuuluvaa liikesalaisuutta ja mikä sellaista, josta on työsuhteen kestäessä tullut osa työntekijän omaa ammattitaitoa tai -tietoa.⁶⁷ Yleisesti on katsottu, ettei henkilön ammattitaito ole liikesalaisuutta ja työsuhteen päättymisen jälkeen sen käyttöä ei voisi salassapitosopimuksin rajoittaa, sillä kyseessä olisi käytännössä kilpailukiello.⁶⁸ Tämä rajanveto liikesalaisuuksien ja henkilön ammattitaidon, kokemuksen ja osaamisen välillä on yksi hankalimpia tulkintakysymyksiä.⁶⁹ Tulee myös muistaa, että henkilön oikeus ammattitaidon käyttämiseen on myös perusoikeuskysymys.⁷⁰

Liikesalaisuuden ja ammattitaidon välinen rajanveto perustuu lähtökohtaisesti siihen, että yleisesti tunnettu seikka ei ole liikesalaisuutta. Perusasiatuntemusta ja -osaamista, joka on tunnusomaista joko kaikille tai ainakin merkittävälle osalle tietyllä alalla työskentelevistä ammattihenkilöistä, voidaan nimittää yleiseksi ammattitiedoksi tai -taidoksi. Merkitystä on erityisesti sillä, mikä on tunnettua samalla toimialalla tai minkä saman koulutuksen läpikäyneet henkilöt tyypillisesti tietävät tai osaavat.⁷¹ Asiaa voidaan harkita myös siltä kannalta, kuinka yksityiskohtaista tieto on ja miten vahva liittynyt sillä on tiettyyn yhtiöön.⁷²

Elinkeinonharjoittajan liikesalaisuuksinaan suojelemat tiedot ja yksittäisten työntekijöiden ammattitieto saattavat joiltakin osin olla täysin samaa tietoa. Työnantajan liikesalaisuudet muodostuvat usein nimenomaan työntekijöiden aikaansaannoksista ja vastaavasti työntekijöiden ammattitieto karttuu, kun he käsittelevät työnantajan luovuttamaa tietoa käytännön työtehtävien yhteydessä.⁷³ Pelkästään se, että työntekijän on työtehtäviä täyttäessään luonut työnantajalle tietyn liikesalaisuuden, ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että tiedosta tulisi sen luoneen henkilön ammattitaitoa. Tämä kuitenkin vaikeuttaa huomattavasti rajanvetoa liikesalaisuuden ja ammattitaidon välillä.⁷⁴ Rajanvetoa helpottaa osaltaan se oletus, että mitä korkeammalla organisaatiossa työntekijä työskentelee, sitä laajemmin hänen katsotaan tietävän ja ymmärtävän, milloin kysymyksessä on työnantajan liike- ja ammattisalaisuus.⁷⁵

⁶⁷ Nyblin 2008, s.535

⁶⁸ Vapaavuori 2005, s.61

⁶⁹ Vapaavuori 2005, s.61

⁷⁰ Ks. Perustuslain 18§, jossa säädetään oikeudesta työhön ja elinkeinovapaudesta.

⁷¹ Nyblin 2004, s.212-213

⁷² Vapaavuori 2005, s.66

⁷³ Nyblin 2004, s. 213

⁷⁴ Vapaavuori 2005, s.67-68

⁷⁵ Ylemmät toimihenkilöt YTN ry 2007, s.18

Hallituksen esityksessä eräiden rikoslain talousrikossäännösten muuttamisesta (HE 53/2002 vp) on pyritty helpottamaan rajanvetoa tekemällä ero kirjallisesti tai sähköisesti tallennettuun tietoon ja työntekijän muistissa siirtyvään tietoon.⁷⁶ Yksi mahdollinen erottelun peruste on siis se, että liikesalaisuuksien käyttämiseksi katsotaan erityisesti sellaisen tiedon hyödyntäminen, joka on peräisin aikaisemmasta työpaikasta mukaan otetuista dokumenteista.⁷⁷ Tällä erottelulla pyrittiin esittämään ainakin jonkinasteinen tulkintasääntö, jonka mukaan tallennettu tieto on lähtökohtaisesti työnantajalle kuuluvaa liikesalaisuutta ja muistin varassa kulkeva tieto puolestaan työntekijän omaa ammattitaitoa.⁷⁸ Tilannetta tulee kuitenkin aina arvioida tapauskohtaisen harkinnan perusteella.

2.4 Liikesalaisuudet immateriaalioikeuksina

Immateriaalioikeudet ovat yksinoikeuksia, joilla voidaan turvata henkisen työn tulosten taloudellinen hyödyntäminen.⁷⁹ Immateriaalioikeudet jaetaan kahteen pääalueeseen, tekijänoikeuksiin ja teollisoikeuksiin. Tekijänoikeus suojaa luovan työn tulosta ja syntyy automaattisesti, kun teos on luotu. Teollisoikeudet taas ovat tyypiltään teknisiä ja ne edellyttävät pääsääntöisesti rekisteröintiä. Teollisoikeudet suojaavat esimerkiksi keksintöä, mallia ja yrityksen tunnuksia.⁸⁰ Liikesalaisuuksilla voidaan katsoa olevan läheisin suhde teollisoikeuksiin niiden koskiessa useimmiten yrityksen teknisiä ja taloudellisia tietoja.

Immateriaalioikeudet tuottavat tietyn yksinoikeuden oikeuksien haltijalle ja lisäksi kielto-oikeuden immateriaalioikeuden loukkaajaa kohtaan.⁸¹ Liikesalaisuuksien suoja ei sen sijaan tuota yksinoikeutta tietoon salaisuuden haltijalle, vaan pikemminkin estää tiedon siirtymisen moraalisesti tuomittavalla tavalla toiselle taholle. Liikesalaisuuden ei siis voida katsoa olevan tyypillinen immateriaalioikeus.⁸² Liikesalaisuuksien suoja ei ole pidetty yhtä vahvana suojamuotona keksinnölle kuin patenttia. *Kalle Määttä* on esittänyt teoksessaan *Oikeustaloustieteen perusteet* (Edita 2006) havainnollistavan esimerkin liikesalaisuuden ja patentin erosta: yritystä ostava taho ei ole välttämättä

⁷⁶ HE 53/2002 vp, s.15 ja 32

⁷⁷ Nyblin 2004, s.214

⁷⁸ Nyblin 2008, s.538

⁷⁹ Haarmann & Mansala 2012, s.15

⁸⁰ Haarmann & Mansala 2012, s.16

⁸¹ Vapaavuori 2005, s.11

⁸² Vapaavuori 2005.11

valmis maksamaan liikesalaisuudesta lähellekään sen arvoa vastaavaa määrää, ellei hän tiedä, mitä liikesalaisuus kattaa, mutta toisaalta jos ostajaa informoidaan etukäteen liikesalaisuuden sisällöstä, ei ole mitään takeita siitä, että hän suostuisi maksamaan liikesalaisuudesta mitään.⁸³ Tällöin liikesalaisuus on kuitenkin jo paljastettu. Samanlaista ongelmaa ei välttämättä ole esimerkiksi patentoidun keksinnön suhteen.

Liikesalaisuuksien voidaan kuitenkin katsoa olevan merkittävä suojamuoto erityisesti tekijänoikeuden ja patenttioikeuden täydentäjänä ja korvaajana. Usein yhtiön arvokkain kilpailuetu markkinoilla tulee juuri sen know-how'n eli taitotiedon salassapidosta, vaikkei liikesalaisuuksille voidakaan hakea varsinaista immateriaalioikeussuojaa.⁸⁴ Liikesalaisuuksia voidaan kylläkin lisenoida, jolloin yritys saa lisenssimaksua vastaan käyttää toisen yrityksen liikesalaisuuksia. Tällöin on kiinnitettävä erityistä huomiota sopimusehtoihin, sillä suoja on heikompi kuin esimerkiksi patentoitaessa keksintö.⁸⁵ Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä ei usein etenkään yhtiön toiminnan alkuvaiheessa ole varaa patentoida keksintöjä, joten liikesalaisuudet ovat siten tärkeä kilpailuvaltti tällaisille yrityksille.

Immateriaalioikeuksista patentti koskee usein yrityksen teknisiä keksintöjä, ja tämän takia liikesalaisuudet ovatkin lähimpänä patenttia, sillä liikesalaisuudet koskevat yleensä taloudellista tai teknistä tietoa. Keksintö voidaan katsoa liikesalaisuudeksi, kunnes patenttihakemus tulee julkiseksi, eli 18 kuukautta patenttihakemuksen jättämisen jälkeen.⁸⁶ Ehtona tälle on luonnollisesti se, että keksijä pitää patentoimattoman keksintönsä salassa. Liikesalaisuudet ovat ikään kuin teollisuus oikeuksien lähtökohta, sillä ennen kuin esimerkiksi keksintö patentoidaan, keksijä pyrkii pitämään sen salassa liikesalaisuuden tavoin.⁸⁷ Liikesalaisuuden ja patentin suojassa on kuitenkin eroja. Liikesalaisuuksilla on ajallisesti ja alueellisesti laajempi suoja kuin patentilla, mutta liikesalaisuus voidaan menettää helposti, toisin kuin patentin luoma oikeus. Liikesalaisuuksien loukkaamisesta ei myöskään ole erityisiä korvausvastuusäännöksiä, toisin kuin patentinloukkauksessa.⁸⁸ Liikesalaisuuden laajuus voi myös olla epäselvä, kun taas varsinkin patenttien, mallien

⁸³ Määtä 2006, s. 10

⁸⁴ Vapaavuori 2005, s.12

⁸⁵ Haarmann 2006, s.357

⁸⁶ Vapaavuori 2005, s.20

⁸⁷ MEMO/13/1061 s.3

⁸⁸ Vapaavuori 2005, s.17

ja tavaramerkkien osalta yksinoikeuden kohde ja kielto-oikeuden voimassaoloaika ovat lähtökohtaisesti selviä.⁸⁹

Liikesalaisuus voi antaa suojaa teokselle, kun teos tai siihen liittyvä tieto ei jostain syystä saa suojaa tekijänoikeuden perusteella. Lisäksi esimerkiksi ohjelmistojen ja erityisesti lähdekoodien suojassa liikesalaisuus on usein täydentävä suojamuoto.⁹⁰

Verratessa liikesalaisuuksien suojaa immateriaalioikeuksien suojaan, on kiinnitettävä huomiota sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnasta annetun lain merkitykseen. Lain mukaan on kiellettyä käyttää vilpillisiä keinoja elinkeinotoiminnassa. Siten sopimattoman menettelyn kielto täydentää ns. varsinaisia immateriaalioikeuksia, mutta sillä on suuri merkitys myös liikesalaisuuksien suojan sääntelyssä.⁹¹ Yhteinen liittymäkohta liikesalaisuuteen kaikilla immateriaalioikeuksilla on se, että ennen kyseisen innovaation julkistamista immateriaalioikeuden rekisteröinnin kautta, innovaatiota pyritään pitämään sen haltijan liikesalaisuutena.⁹²

Yhteistä immateriaalioikeusloukkauksille sekä liikesalaisuuksien väärinkäyttötapauksille on se, että loukatun osapuolen on hyvin vaikea näyttää toteen aiheutuneet taloudelliset vahingot. Tämä takia esimerkiksi salassapitosopimukseen olisi syytä ottaa vahingon määrän määrittelevä sopimussakkolauseke.⁹³

⁸⁹ Carlsson ym. 2014, s.100

⁹⁰ Vapaavuori 2005, s.23

⁹¹ Haarmann & Mansala 2012, s.17

⁹² Vapaavuori 2005, s.25

⁹³ Carlsson ym. 2014, s. 100

3. Nykytila

3.1 Lakisääteinen suoja

Liikesalaisuuksien suojasta säännellään rikoslaissa, laissa sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa ja työsopimuslaissa. Säännökset on tarkoitettu edistämään tutkimustyön ja tuotekehittelyn avulla tapahtuvaa teknistä ja taloudellista kehitystä sekä hillitsemään epäsuotavien keinojen käyttöä tietojen hankkimiseksi.⁹⁴ Säännökset ovat kuitenkin melko monitulkintaisia ja niiden soveltamiseen liittyvää oikeuskäytäntöä on niukasti. Lisäksi liikesalaisuuden tunnusmerkkien tulee täytyä, jotta lakeja voitaisiin soveltaa.⁹⁵ Siviililainsäädäntöön perustuvan salassapitovelvoitteen määritelmä ja velvoitteen suojaaman liikesalaisuuden rikkomiselle on asetettu usein eri sisältöiset edellytykset kuin mitä on asetettu rikosoikeudelliselle seuraamukselle. Siviililainsäädännöllä siis määritellään salassapitovelvoitteen sisältö, mutta esimerkiksi salassapitorikoksen ja -rikkomuksen säännösten sanamuodot sisältävät kuvaksen liikesalaisuuden paljastamisen tavoista sekä rangaistusuhan. Vastaavasti rikosoikeudellinen vastuu ei ole käsillä silloin, kun rikotaan pelkästään sopimusperusteista salassapitovelvoitetta, johon ei sovellu mikään siviilioikeudellinen salassapitovelvoitesäännös.⁹⁶

3.1.1 Rikoslaki

Rikoslain systematiikassa yrityssalaisuusrikossäännökset ovat osa elinkeinorikoksia koskevaa sääntelyä. Yrityssalaisuuksien suojasta ja yrityssalaisuuksien rikkomisesta säädetään rikoslain 30 luvussa. Kuten aiemmin olen maininnut, ainoastaan rikoslaissa varsinaisesti määritellään yrityssalaisuus (RL 30:11). Talousrikossäännösten osittaisuudistuksessa vuonna 2003 merkittävä yksityiskohta oli RL 30:5:n mukaisen yrityssalaisuuksien suojan ulottaminen jatkumaan kaksi vuotta palvelussuhteen päättymisen jälkeiseen aikaan.⁹⁷ Keskeisenä taustaperusteluna tälle oli tarve puuttua sellaisiin moitittaviin tekoihin, joilla aikaisemmalle työnantajalle kuuluvia yrityssalaisuuksia suoraan siirretään toisen työnantajan tai työntekijän perustaman uuden yrityksen toimintaan.⁹⁸ Muutoksen seurauksena rikoslain sääntelystä tuli

⁹⁴ Castrén 2003, s. 27

⁹⁵ Vapaavuori 2005, s.79

⁹⁶ Huhtamäki 2014, s.245

⁹⁷ Castrén 2003, s.27

⁹⁸ Nyblin 2008, s.536

työsopimuslain ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain sääntelystä poikkeava.⁹⁹ Kun käytännössä yli 90 prosenttia loukkausteosta on yrityksen entisten työntekijöiden työsuhteen päättymishetkellä tai RL 30:5 mukaisen aikarajan aikana suorittamia tekoja, on tällä säännöksellä huomattava merkitys yrityssalaisuuden haltijalle.¹⁰⁰

Rikoslaissa on säädetty rangaistavaksi yritysvakoilu (RL 30:4), yrityssalaisuuden rikkominen (RL 30:5), yrityssalaisuuden väärinkäyttö (RL 30:6) ja salassapitorikos (RL 38:1). Näistä rikoksista yritysvakoilua, yrityssalaisuuden rikkomista ja yrityssalaisuuden väärinkäyttöä kutsutaan varsinaisiksi yrityssalaisuusrikoksiksi. Salassapitorikos sen sijaan voi koskea myös muuta tietoa kuin yrityssalaisuutta.¹⁰¹ Käyn seuraavaksi lyhyesti läpi kunkin rikoksen tunnusmerkistön.

Yritysvakoiluna (RL 30:4) rangaistaan toisen yrityssalaisuuden oikeudeton hankkiminen, mikäli tekijällä on ollut tarkoitus oikeudettomasti ilmaista tai käyttää yrityssalaisuutta. Yritysvakoiluun voi syyllistyä henkilö, jolla ei ole luvallista pääsyä yrityssalaisuuksiin, ja teon on lisäksi täytynyt tapahtua jollain laissa erikseen kuvatulla tekotavalla ollakseen rangaistavaa.¹⁰² Näitä tekotapoja ovat yrityssalaisuuden hankkiminen 1) tunkeutumalla ulkopuolisilta suljettuun paikkaan taikka ulkopuolisilta suojattuun tietojärjestelmään, 2) hankkimalla haltuunsa tai jäljentämällä asiakirjan tai muun tallenteen taikka muulla siihen rinnastettavalla tavalla tai 3) käyttämällä teknistä erikoislaitetta. Yritysvakoilussa tekijänä voi lähtökohtaisesti olla kuka tahansa.¹⁰³ Yritysvakoilu kielletään myös SopMenL 4.1§:ssä, mutta säännöksen merkitys on nykyisin pelkästään yksityisoikeudellinen.¹⁰⁴

Yrityssalaisuuden rikkomisena (RL 30:5) rangaistaan määrättyssä asemassa olevan henkilön tässä asemassaan luvallisesti saaman toisen yrityssalaisuuden oikeudeton ilmaiseminen tai käyttäminen. Tekijän on täytynyt saada tieto yrityssalaisuudesta ollessaan tietystä luottamussuhteesta yhtiöön, kuten esimerkiksi palvelussuhteesta tai toimeksiantosuhteesta. Tekijänä voi myös olla henkilö, joka on saanut tiedon yrityksen saneerausmenettelyn yhteydessä. Jotta yrityssalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistö

⁹⁹ Nyblin 2008, s. 536

¹⁰⁰ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, s.3

¹⁰¹ HE 94/1993 vp, s. 133-134

¹⁰² Vapaavuori 2005, s.81

¹⁰³ Nyblin 2004, s.228

¹⁰⁴ Rissanen ym. 2006, s. 905

täyttyy, tekijällä on täytynyt myös olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus.¹⁰⁵ Työntekijä syyllistyy yrityssalaisuuden rikkomiseen silloin, kun hän syyllistyy ilmaisukiellon tai hyödyntämiskiellon¹⁰⁶ vastaiseen tekoon palvelusaikanaan tai ennen kuin kaksi vuotta on kulunut palvelusajan päättymisestä.¹⁰⁷ RL 30:5 vastaa oleellisilta osin SopMenL 4.2 ja 4.3 §:n säännöksiä. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että RL 30:5:n mukainen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää tekijältä korostettua tahallisuutta.¹⁰⁸

Yrityssalaisuuden väärinkäyttönä (RL 30:6) rangaistaan rikoslaissa rangaistavaksi säädetyllä teolla aikaisemmin tietoon saadun tai ilmaistun toisen yrityssalaisuuden elinkeinotoiminnassa tapahtuva oikeudeton käyttäminen tai hyötymistarkoituksessa tapahtuva oikeudeton ilmaiseminen.¹⁰⁹ Toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden ilmaiseminen ilmenee useimmiten tiedon myymisenä kilpailevalle yritykselle tai sellaiselle, joka uskoo voivansa myydä sen edelleen. Lähtökohtana yrityssalaisuuden väärinkäytössä on, että tekijällä on yrityssalaisuus tiedossaan ilman sen oikean haltijan suostumusta ennen väärinkäyttöön ryhtymistä.¹¹⁰

Salassapitorikoksena (RL 38:1) rangaistaan lain, asetuksen tai viranomaisen lain nojalla määräämän salassapitovelvollisuuden vastaisesti suoritettu salassa pidettävän seikan paljastaminen tai käyttäminen omaksi tai toisen hyödyksi. Tekijän on täytynyt saada tieto salassa pidettävästä seikasta asemassaan, toimessaan tai tehtävää suorittaessaan.¹¹¹

Varsinaiset yrityssalaisuusrikokset ja osin salassapitorikos ovat asianomistajarikoksia, eli virallinen syyttäjä ei saa yleensä nostaa näissä syytettä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi.¹¹² On myös huomioitava, että rikosoikeudellinen vastuu edellyttää salassapitovelvoitteen tahallista rikkomista, kun taas siviililainsäädäntöön pääsääntöisesti perustuva korvausvastuu voi seurata myös tuottamuksellisesta teosta.¹¹³

Rikoslakiin tulleet yrityssalaisuussäännökset merkitsivät huomattavaa parannusta liikesalaisuuden haltijan asemaan. Rikoslain yrityssalaisuussäännökset ovat tulleet

¹⁰⁵ Vapaavuori 2005, s.81

¹⁰⁶ Työntekijä ei saa työsuhteen kestäessä käyttää hyödykseen tai ilmaista muille työnantajan ammatti- tai liikesalaisuuksia. Jos työntekijä on saanut tiedot oikeudettomasti, kielto jatkuu myös työsuhteen päättymisen jälkeen. Ks. TSL 3:4.

¹⁰⁷ Sahinoja 2013, s.993

¹⁰⁸ Huhtamäki 2014, s.249

¹⁰⁹ Vapaavuori 2005, s.81-82

¹¹⁰ Vapaavuori 2005, s. 106

¹¹¹ Vapaavuori 2005, s.82

¹¹² Vapaavuori 2005, s.83-84

¹¹³ Huhtamäki 2014, s.245

sovellettaviksi lukuisissa liikesalaisuuksia loukkaavissa teoissa ja Suomessa onkin annettu niiden voimassaoloaikana kymmeniä alioikeus- ja hovioikeustason tuomioita sekä muutama korkeimman oikeuden tuomio yrityssalaisuusrikoksista. Nämä ovat koskeneet sekä taloudellisia että teknillisiä liikesalaisuuksia ja osa näistä on ollut hyvinkin merkittäviä.¹¹⁴

3.1.2 Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa

Liikesalaisuuksien suojasta säädetään myös laissa sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (SopMenL). Näillä säännöksillä on erityisesti merkitystä silloin, kun teko ei jostain syystä ole rikoslain perusteella rangaistava.¹¹⁵ SopMenL:n säännökset koskevat nimenomaan elinkeinonharjoittajien välisiä suhteita ja asettavat siten elinkeinonharjoittajalle liikesalaisuuksiin liittyviä käyttäytymissääntöjä. Rikoslain ja työsopimuslain säännökset koskevat sen sijaan pääasiassa luonnollisen henkilön toimintaa.¹¹⁶ Erityisestä syystä SopMenL:n mukainen kielto voidaan kohdistaa elinkeinonharjoittajan lisäksi tämän palveluksessa olevaan henkilöön tai muuhun, joka toimii hänen lukuunsa (SopMenL 6.2§). SopMenL:ssa on lisäksi säännökset teknisen esikuvan ja ohjeen suojasta.

SopMenL 4§ on tällä hetkellä merkittävin liikesalaisuutta suojaava siviilioikeudellinen säännös.¹¹⁷ Kyseisessä säännöksessä on säädetty laaja-alainen salassapitovelvoite koskien Suomessa harjoitettua elinkeinotoimintaa yleensä. Samalla säännös voidaan Huhtamäen mukaan nähdä merkittävänä liike-elämää koskevana PeL 12§:ssä säädetyn sanavapauden rajoituksena.¹¹⁸ SopMenL 4§:n 2 momentissa säädetään työntekijän lakisääteiseen salassapitovelvollisuuteen sisältyvästä ilmaisukiellosta ja hyödyntämiskiellosta sellaisiin liikesalaisuuksiin, jotka työntekijä saa työntekijäasemansa perusteella palvelussuhteen keston aikana. Säännöksessä kielletään elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevaa henkilöä ilmaisemasta tai käyttämästä palvelusaikanaan tietoonsa saamaa liikesalaisuutta oikeudettomasti. Säännöksen vastainen teko edellyttää, että palvelussuhteessa oleva henkilö rikkoo säännöksessä määriteltyä salassapitovelvollisuuttaan korostetun tahallisesti joko hankkiakseen etua

¹¹⁴ Suomen asianajajaliitto 2014

¹¹⁵ Vapaavuori 2005, s.115

¹¹⁶ Vapaavuori 2005, s.115

¹¹⁷ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

¹¹⁸ Huhtamäki 2014, s.241. Lisää sanavapauden ja salassapitovelvoitteen suhteesta ks. Huhtamäki 2014, s.239-241.

itselleen, hankkiakseen etua toiselle tai vahingoittaakseen toista.¹¹⁹ Lisäksi SopMenL 4.3§:ssa säädetään, että se, joka elinkeinonharjoittajan puolesta tehtävää suorittaessaan saa tiedon liikesalaisuudesta, ei saa käyttää tai ilmaista tietoa oikeudettomasti. Tällä SopMenL 4.3§:llä säännellään erityisesti yhtiöiden välistä salassapitovelvoitetta. SopMenL:ssa on myös rikoslain yritysvakoilua vastaava säännös: SopMenL 4.1§ mukaan kenelläkään ei ole oikeutta hankkia tai yrittää hankkia tietoa toisen liikesalaisuudesta oikeudettomasti eikä hyödyntää tai ilmaista näin hankkimaansa liikesalaisuutta. Tiivistettynä voidaan sanoa, että SopMenL 4§:n katsotaan sisältävän liikesalaisuuksien hankintakiellon, käyttämis- ja ilmaisemiskiellon sekä väärinkäyttämiskiellon.¹²⁰

Erityistä merkitystä SopMenL:lla on silloin, kun halutaan nimenmaan kieltää elinkeinonharjoittajaa jatkamasta liikesalaisuuden tai teknisen esikuvan tai ohjeen loukkausta. Mikäli kyse ei ole rikoslain perusteella rangaistavasta teosta, voi liikesalaisuuden taikka teknisen esikuvan tai ohjeen haltija hakea loukkaavan toiminnan kieltämistä markkinaoikeudessa.¹²¹ On myös huomattava, että SopMenL:n vastainen toimi saattaa täyttää myös salassapitorikoksen tunnusmerkistön, jolloin henkilö voidaan tuomita rangaistukseen rikoslain mukaisesti.¹²² Lisäksi mikäli kahden yhtiön välisessä liikesuhteessa ei ole solmittu salassapitosopimusta tai salassapitovelvollisuutta ei ole muulla perusteella olemassa, saattaa SopMenL 4.3§:n liikesalaisuuksien käyttämis- ja ilmaisemiskiello olla ainoa säännös, joka velvoittaa tietoa vastaanottavan yhtiön pitämään tiedon salassa.¹²³

Teknisen esikuvan tai ohjeen oikeudetonta käyttämistä ja ilmaisemista koskevat kielto-säännökset ovat SopMenL 4.3 ja 4.4§:ssä. SopMenL:a koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että teknisellä esikuvalla ja teknisellä ohjeella tarkoitetaan jokaista sellaista suullista tai kirjallista teknistä toimintaohjetta tai –mallia, jota tavalla tai toisella voidaan käyttää elinkeinotoiminnassa.¹²⁴ Tekniset esikuvat ja ohjeet ovat useimmiten samalla myös liikesalaisuuksia.¹²⁵

Merkittävä ero rikoslain ja SopMenL:n välillä on se, että SopMenL kieltää liikesalaisuuden käyttämisen ja ilmaisemisen vain palvelussuhteen aikana, kun taas

¹¹⁹ Sahinoja 2013, s.988

¹²⁰ Huhtamäki 2014, s.242

¹²¹ Vapaavuori 2005, s.115

¹²² Vapaavuori 2005, s.115

¹²³ Vapaavuori 2005, s.85

¹²⁴ HE 114/1978 vp s.15

¹²⁵ Nyblin 2004, s.212

rikoslaki ulottaa rangaistavuuden tämän lisäksi kahteen vuoteen palvelussuhteen päättymisen jälkeen.¹²⁶ Rikoslaisissa ja SopMenL:ssa ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, kuinka kauan salassapitovelvollisuus sitoo yhteistyösopimuksen osapuolia sopimuksen päättymisen jälkeen.¹²⁷ Eri lakien eripituisia aikarajauksia ei voida pitää lainsäädännön informatiivisuuden kannalta hyvänä asiana, mutta käytännössä tämä ei kuitenkaan näytä aiheuttaneen erityisempiä tulkintaongelmia.¹²⁸

SopMenL 4§:n merkittävydestä huolimatta säännöstä koskevaa oikeuskäytäntöä on poikkeuksellisen vähän. Eräänä syynä tähän voidaan pitää sitä, että liike-elämässä sovitaan usein salassapitovelvoitteesta SopMenL 4§:ää tarkemmin, jolloin säännöksen mukaista salassapitovelvoitetta ei jouduta ylipäättään arvioimaan. Lisäksi salassapitosopimuksissa on usein välityslauseke, jolloin salassapitosopimuksen rikkomista koskeva riita voidaan suljettujen ovien takana välimiesoikeudessa yleisten tuomioistuinten sijaan, eikä tällöin synny myöskään julkista oikeuskäytäntöä.¹²⁹ Salassapitosopimuksia käsitellen tarkemmin jäljempänä.

3.1.3 Työsopimuslaki

Useimmiten työntekijä saa tiedon työnantajan tai tämän liikekumppanin liikesalaisuudesta siten, että työsopimussuhteen keston aikana liikesalaisuus uskotaan työntekijälle luottamuksellisena tietona tämän työntekijäaseman perusteella. Tämä perustaa työntekijälle lakisääteisen salassapitovelvollisuuden liikesalaisuuteen.¹³⁰

Työntekijän salassapitovelvollisuudesta säädetään työsopimuslain 3:4:ssä, jonka perustana on SopMenL 4§. Lain mukaan työntekijä ei saa työsuhteen kestäessä käyttää hyödykseen tai ilmaista muille työnantajansa ammatti- tai liikesalaisuuksia. Tämä TSL:n liikesalaisuuksien käyttämis- ja ilmaisemiskielto koskee vain työsuhteen aikaa.¹³¹ Mikäli tieto liikesalaisuudesta on saatu oikeudettomasti, kielto jatkuu kuitenkin myös työsuhteen päättymisen jälkeen. Vaikka työsopimuslain mukainen salassapitovelvoite päättyy työsuhteen päättymisen yhteydessä, työsopimukseen kirjattu salassapitovelvoite

¹²⁶ Vapaavuori 2005, s.116

¹²⁷ Carlsson ym. 2014, s. 100

¹²⁸ Nyblin 2008, s.536

¹²⁹ Huhtamäki 2014, s.241

¹³⁰ Sahinoja 2013, s.987

¹³¹ Vapaavuori 2005, s.124

voidaan sopia sitovan työntekijää vielä tämän työsuhteen päättymisen jälkeen.¹³² Huomioon on myös otettava aikaisemmin mainittu rikoslain 30:5, joka ulottaa salassapitovelvollisuuden jatkumaan vielä kaksi vuotta palvelussuhteen päättymisen jälkeiseen aikaan.

Työntekijällä on työsopimuslain perusteella uskollisuus- eli lojaliteettivelvoite työnantajaansa kohtaan. Tämä tarkoittaa, että työntekijän on toiminnassaan vältettävä kaikkea, mikä on ristiriidassa hänen asemassaan olevalta työntekijältä kohtuuden mukaan vaadittavan menettelyn kanssa (TSL3:1). Osa tätä velvollisuutta liittyy työnantajan liikesalaisuuksiin, joita loukkaavat teot on todettu erikseen kielletyiksi.¹³³ Lähtökohtaisesti salassapitovelvollisella työntekijällä on oikeus käyttää liikesalaisuutta vain työsuhteen perusteella määräytyvien työtehtäviensä suorittamiseen, mutta jos työnantaja ja työntekijän eivät sovi muuta, jos työnantaja ei määrää muuta työjohto- ja valvontaoikeutensa nojalla tai jos yrityksen sisäisestä toimintakulttuurista ei muuta ilmene, on työntekijällä oikeus päättää tiedon ilmaisu- ja hyödyntämistavoista työtehtäviensä suorittamiseksi tarkoituksenmukaisella tavalla.¹³⁴

Työsopimuslaissa ei ole erikseen kriminalisoitu salassapitovelvollisuuden rikkomista. Salassapitovelvollisuutta tahallisesti rikkova työntekijä voidaan kuitenkin tuomita joko varsinaisten liikesalaisuusrikosten tai salassapitorikoksen tai -rikkomuksen perusteella rangaistukseen.¹³⁵ Myös salassapitoehtojen ja -sopimusten käyttäminen työsuhteessa on suositeltavaa. Tältä osin on kuitenkin noudatettava varovaisuutta, sillä TSL on pakottavaa lainsäädäntöä työntekijän eduksi.¹³⁶

Työntekijöitä koskevasta liike- ja ammattisalaisuuden salassapitovelvollisuudesta säädetään lisäksi muun muassa yhteistoimintalain 57§:ssä ja henkilöstön edustuksesta yrityksen hallinnossa annetun lain 12§:ssä.¹³⁷ Tällöin tosin salassapitovelvollisuuden edellytyksenä on, että työnantaja ilmoittaa nämä tiedot salassa pidettäviksi.¹³⁸

3.2 Muu oikeudellinen sääntely

¹³² Huhtamäki 2014, s.262

¹³³ Vapaavuori 2005, s.124

¹³⁴ Sahinoja 2013, s.987

¹³⁵ Vapaavuori 2005, s.126

¹³⁶ Huhtamäki 2014, s. 262

¹³⁷ Ks. Laki yhteistoiminnasta yrityksissä 334/2007 ja Laki henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa 24.8.1990/725

¹³⁸ Määttä 2005, s.416

3.2.1 Kansainväliset sopimukset

3.2.1.1 TRIPS-sopimus

Liikesalaisuudet ovat merkittävä osa yrityksen aineellista varallisuutta, mutta niiden osalta on muista immateriaalioikeuksista poiketen hyvin vähän kansainvälistä sääntelyä, ja TRIPS-sopimus onkin ainoa liikesalaisuuksien suojasta kansainvälisellä tasolla sääntelevä sopimus.¹³⁹ TRIPS-sopimus (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) on Maailman kauppajärjestön (World Trade Organization, WTO) perustamissopimuksen liitteenä oleva sopimus, joka käsittää immateriaalioikeutta koskevia määräyksiä. TRIPS-sopimuksella on vahvistettu immateriaalioikeuksien asemaa näiden kauppapoliittisen merkityksen vuoksi. TRIPS-sopimuksen myötä immateriaalioikeudesta on tullut osa maailman kauppapolitiikkaa.¹⁴⁰ TRIPS-sopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1996. TRIPS-sopimuksen syntytaustana oli ensi sijassa teollistuneiden maiden tyytymättömyys useiden kehitysmaiden kehittymättömyyden ja käytännössä tehottomaan immateriaalioikeudelliseen suojaan ja laajalle levinneeseen väärillä tavaramerkeillä markkinoitavien tuoteväärengösten kansainvälisen kaupan.¹⁴¹

Sopimus asettaa yhtenäiset standardit immateriaalioikeuksien suojalle kaikissa allekirjoittajamaissa. Siten kehitysmaiden oli pakko saattaa immateriaalioikeuksille voimaan sama korkea suojataso, joka jo ennestään sisältyi Suomen ja muiden teollistuneiden maiden lainsäädäntöön.¹⁴² TRIPS-sopimus on pakottavaa kansainvälistä oikeutta, eli sopimus sitoo sen allekirjoittanutta maata ja sopimusrikkomukset on sanktioitu.¹⁴³

TRIPS-sopimuksen säännökset ovat minimisäännöksiä, joka tarkoittaa, että jäsenvaltiot voivat säätää kansallisesti laajemmastakin immateriaalioikeuksien suojasta.¹⁴⁴ Sopimus siis määrittelee sen vähimmäistason (vähimmäissuojan) jolla immateriaalioikeuksille on annettava suojaa. Pyrkimyksenä on immateriaalioikeuksien yhtenäistäminen kansainvälisellä tasolla. TRIPS-sopimuksen kaksi pääperiaatetta ovat kansallisen kohtelun periaate ja suosituimmuusperiaate. Kansallisen kohtelun periaate tarkoittaa

¹³⁹ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

¹⁴⁰ Haarmann & Mansala 2012, s.25

¹⁴¹ Rissanen ym. 2006, s.771

¹⁴² Rissanen ym. 2006, s.771

¹⁴³ Grönroos 1998, s.111

¹⁴⁴ Määttä 2004, s.117

sitä, että sopimukseen liittynyt valtion on velvollinen antamaan toisen jäsenvaltion kansalaisille kyseessä olevissa asioissa saman kohtelun kuin omille kansalaisilleen. Suosituimmuusperiaate sen sijaan tarkoittaa sitä, että kaikki ne edut, jotka on myönnetty jollekin sopimukseen liittyneelle jäsenvaltiolle, tulee myöntää myös muille sopimusvaltioille.¹⁴⁵

TRIPS-sopimuksella on luotu tiivis immateriaalioikeudellinen suojajärjestelmä, jolla on lähes maailmanlaajuinen kattavuus ja joka on kytketty WTO:n valvonta- ja riidanratkaisujärjestelmään. TRIPS-säännöt velvoittavat jäsenvaltioita ylläpitämään Pariisin ja Bernin konventioiden viimeksi tarkistettuihin teksteihin perustuvaa suojatasoa ja Pariisin konventiota vastaavaa konventioprioriteettiä¹⁴⁶ sekä soveltamaan kansallisen kohtelun periaatetta.¹⁴⁷

TRIPS-sopimus on ensimmäinen kansainvälinen sopimus, jossa mainitaan liikesalaisuus.¹⁴⁸ Liikesalaisuudesta säädetään sopimuksen 39 artiklassa. Artiklan tavoitteena on ollut laajentaa liikesalaisuuden käsitettä.¹⁴⁹ TRIPS-sopimuksessa määritellään liikesalaisuus. Sen mukaan informaatiolle asetetaan kolme edellytystä, jotta se voidaan katsoa liikesalaisuudeksi. Ensiksikin, informaation kaupallisen arvon tulee perustua siihen, että se on salaista. Toiseksi edellytyksenä on, että informaation haltija saavuttaa jonkinlaista kilpailuetua muihin alalla toimiviin nähden siitä syystä, että hän pystyy yksin hyödyntämään tätä informaatiota. Kolmanneksi edellytetään, että informaation haltija on ryhtynyt olosuhteisiin nähden kohtuullisiin toimenpiteisiin pitääkseen informaation salaisena. Informaation on luonnollisesti myös oltava salaista, eli ei yleisesti tunnettua.¹⁵⁰ Huomattava on, ettei artiklassa varsinaisesti käytetä vakiintunutta termiä *liikesalaisuus* (trade secret), vaan *undisclosed information*, josta ei kuitenkaan anneta mitään erillistä määritelmää.¹⁵¹ Artiklaa koskee sekä luonnollisia että juridisia henkilöitä.¹⁵²

¹⁴⁵ Määttä 2004, s.116-117

¹⁴⁶ Konventioprioriteetti mahdollistaa sen, että jos joku on jossakin jäsenvaltiossa hakenut patenttia keksintöön tai suojaa hyödyllisyysmallille, tavaramerkille tai mallille, on hänellä keksinnön ja hyödyllisyysmallin osalta 12 kuukauden sekä tavaramerkin ja mallin osalta 6 kuukauden määräaika hakea suojaa muissakin jäsenvaltioissa. Ks. Rissanen ym. 2006, s. 770

¹⁴⁷ Rissanen ym. 2006, s.771. Pariisin konventio (yleissopimus) on vuonna 1883 allekirjoitettu teollisoikeuksien alueen merkittävin kansainvälinen yleissopimus. Bernin konventio (yleissopimus) taas on tekijänoikeuksien alueen pääkonventio, ja se on allekirjoitettu vuonna 1886. Ks. Esimerkiksi Haarmann 2014, s. 10-12.

¹⁴⁸ Grönroos 1998, s.113

¹⁴⁹ Grönroos 1998,s.120

¹⁵⁰ Grönroos 1998, s.125

¹⁵¹ Grönroos 1998, s.118

¹⁵² Grönroos 1998, s.121

3.2.2 Salassapitosopimukset ja -lausekkeet

Lakisääteisen salassapitovelvoitteen lisäksi salassapitovelvoite voi perustua myös sopimukseen.¹⁵³ Yleensä työnantajan liikesalaisuuksien lakisääteisen suojan taso ei tyydytä työnantajan liikesalaisuuksien suojan tarvetta riittävästi. Tämä voi johtua esimerkiksi salassapitovelvoitteen rajoitetusta kestoajasta, salassapitovelvollisuuden sisällöllisestä laajuudesta tai salassapitovelvollisuuden loukkauksista aiheutuvista oikeudellisista seuraamuksista.¹⁵⁴ Lisäksi liikesalaisuuksien lakisääteinen suoja koetaan usein puutteelliseksi ja epätasomaiseksi. Tämän vuoksi salassapitosopimukset ja -ehdot ovat tavanomaisia niin yhteistyösuhteissa kuin työsuhteissakin.¹⁵⁵ Huhtamäki on katsonut, että sopimukseen perustuvilla vaatimuksilla on yleensä paremmat mahdollisuudet menestyä kuin sellaisilla vaatimuksilla, jotka perustuvat pelkästään laissa todettuihin liikesalaisuuksien suojaan.¹⁵⁶

Tavanomaisena käytäntönä elinkeinotoiminnassa on, että työnantaja parantaa liikesalaisuuksiensa suojaa lakisääteisestä tasosta erilaisilla tietoturvaluustoimenpiteillä. Tehokkain keino on sisällyttää työnantajan ja työntekijän välisiin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin sellaisia sopimusmääräyksiä, joilla laajennetaan työntekijän salassapitovelvollisuuden tasoa lakisääteisestä tasosta. Yleensä työnantaja ja työntekijä solmivat salassapitosopimuksen, jossa työntekijän salassapitovelvollisuuden sisältö määritetään poikkeamaan työntekijän lakisääteisestä salassapitovelvollisuudesta sopimusperusteisesti. Työnantaja ja työntekijä voivat myös sisällyttää työntekijän salassapitovelvollisuutta määrittäviä sopimusmääräyksiä myös muihin työnantajan ja työntekijän välisiin yksityisoikeudellisiin sopimuksiin, kuten työsopimukseen.¹⁵⁷

Salassapitosäännökset kuuluvat myös kaupallisten sopimusten vakioehtoihin. Liikesalaisuuksien suojaa ei sopimussuhteissa yleensä haluta jättää yksinomaan lain säännösten varaan.¹⁵⁸ Salassapitosopimuksella voidaan liikeyritysten välillä merkittävästi laajentaa ja täsmentää lakisääteistä luottamuksellisen tiedon suojaa. Salassapitosopimus laaditaan usein myös sellaisissa yhteyksissä, joissa sen solminen ei

¹⁵³ Huhtamäki 2014, s.46

¹⁵⁴ Sahinoja 2013, s.996

¹⁵⁵ Vapaavuori 2005, s.147

¹⁵⁶ Huhtamäki 2014, s.234

¹⁵⁷ Shainoja 2013, s.996

¹⁵⁸ Rahnasto 2001, s.79

välttämättä olisi tarpeen eli sopimus tehdään varmuuden vuoksi. Salassapitosopimuksen luonne onkin preventiivinen eli ennaltaehkäisevä.¹⁵⁹

Salassapitosopimus vaikuttaa merkittäväällä tavalla sekä tietoa luovuttavan että vastaanottavan osapuolen tuleviin immateriaalioikeuksiin ja liiketoimintamahdollisuuksiin. Salassapitosopimuksella lisätään vastapuolen tietoisuutta salassapidosta ja aineiston luonteesta.¹⁶⁰ Sopimus myös korostaa tietoa luovuttavan osapuolen salassapitotahtoa ja salassapidon tärkeyttä sekä osoittaa tämän huolehtivan liikesalaisuuksistaan. Lisäksi suojaamalla riittävin salassapitosopimuksin liikesalaisuuksiaan yhtiö huolehtii tietojen liikesalaisuuden säilymisen edellytyksenä olevasta tietojen tosiasiallisesta salassapidosta.¹⁶¹

Sopimusmääräysten sisällöllä on ratkaiseva merkitys liikesalaisuuksien suojan tasoon. Sopimusmääräykset eivät voi olla sisällöltään minkälaisia tahansa, sillä lain tai hyvän tavan vastaiset sopimusehdot eivät ole sitovia. Lisäksi yksittäisiä sopimusehtoja saattaa olla mahdollisuus kohtuullistaa oikeustoimilain 36§:n mukaista kohtuullistamissäännöstä soveltamalla.¹⁶² On myös katsottu, että salassapitovelvollisuutta koskevien sopimusehtojen on luotava selkeä oikeudellinen perusta niille vaatimuksille, joita joudutaan esittämään siinä tapauksessa, että sovittuja sääntöjä on rikottu.¹⁶³

Sopimalla salassapidosta voidaan tarkkaan määrittää, mikä tieto on salassa pidettävää.¹⁶⁴ Salassapitosopimuksen sopimusmääräyksillä on mahdollista täsmentää, laajentaa tai supistaa työntekijälle lain perusteella määräytyviä salassapitovelvoitteita. Sopimusmääräyksillä on mahdollista myös perustaa täysin uusia positiivisia tai negatiivisia salassapitovelvoitteita työntekijälle. Sopimuksella on mahdollista vaikuttaa liikesalaisuuksien suojaan esimerkiksi sopimalla lainvalintasäännöistä tai ottamalla sopimukseen riidanratkaisulauseke ja sopimussakkolauseke mahdollisten sopimusrikkomusten varalta.¹⁶⁵ Lisäksi salassapitovelvoitteiden noudattamista on mahdollista tehostaa sopimusperusteisilla oikeudellisilla seuraamuksilla.¹⁶⁶

¹⁵⁹ Vapaavuori 2005, s.147-148

¹⁶⁰ Vuorijoki 2007, s.100

¹⁶¹ Vapaavuori 2005, s.148

¹⁶² Sahinoja 2013, s.996 ja lisäksi ks. Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13.6.1921/228

¹⁶³ Huhtamäki 2014, s.234

¹⁶⁴ Vuorijoki 2007, s.100

¹⁶⁵ Sahinoja 2013, s.997

¹⁶⁶ Sahinoja 2013, s.997

Salassapitosopimuksen suuri etu on se, että sopimusoikeudellisessa vahingonkorvauksessa tuottamus eli huolimattomuus oletetaan. Näin korvausta vaativan ei tarvitse näyttää toteen, että sopimusta olisi rikottu.¹⁶⁷ On huomioitava, että salassapitovelvoitteiden rikkomistilanteet ovat välineneutraaleita. Tämä tarkoittaa, että vaikka salassapitovelvoite perustuu lähtökohtaisesti aina kirjalliseen sopimukseen tai lain säännökseen, velvoitetta voi rikkoa julkistamalla salaisen tiedon joko suullisesti, kirjallisesti tai muulla tavoin.¹⁶⁸ Tämä on suuri etu salassa pidettävän tiedon haltijan kannalta.

Salassapitovelvoitteella voidaan ulottaa työntekijän salassapitovelvollisuus koskemaan myös työsuhteen jälkeistä aikaa. Jotta työsuhteen jälkeinen sopimusperusteinen salassapitovelvollisuus on pätevä ja työnantajan entistä työntekijää sitova työsuhteen päättymisen jälkeen, on sopimusperusteisen salassapitovelvollisuuden oltava suojatun liikesalaisuuden osalta rajattu ja työntekijälle muutekin kohtuullinen. Lisäksi huomioon tulee ottaa perustuslain 18§:n mukainen elinkeinovapaus: salassapitovelvoite ei voi olla niin laaja, että se kohtuuttomasti rajoittaa henkilön oikeutta harjoittaa elinkeinoaan.¹⁶⁹

3.3 Seuraamukset salassapitovelvoitteiden rikkomisesta

3.3.1 Lakisääteisen suojan rikkomisen seuraamukset

3.3.1.1 Rikosoikeudelliset seuraamukset

Liikesalaisuuden paljastaminen tai sellaisen hyödyntäminen saattaa olla rikosoikeudellisesti rangaistava teko.¹⁷⁰ Lainvastaisen teon seuraamuksia ovat sakkorangaistus tai enintään kaksi vuotta vankeutta, vahingonkorvausvelvollisuus ja mahdollisuus tuomita liiketoimintakieltoon.¹⁷¹ Huomioon on kuitenkin otettava, että nämä rikokset ovat rangaistavia vain tahallisina, eli liikesalaisuuden ilmaiseminen tai käyttäminen vahingossa ei ole rangaistavaa.

Joissakin tapauksissa myös liikesalaisuuden loukkauksen yritys on rangaistavaa. Näin on esimerkiksi yritysvakoilussa ja yrityssalaisuuden rikkomisessa. Yrityksen säätäminen rangaistavaksi korostaa säännösten ennaltaehkäisevää vaikutusta, sillä

¹⁶⁷ Vuorijoki 2007, s.100

¹⁶⁸ Huhtamäki 2014, s.239

¹⁶⁹ Huhtamäki 2014, s.263

¹⁷⁰ Huhtamäki 2014, s.46

¹⁷¹ Vapaavuori 2005, s.78

rangaistusuhka koskee jo ennen liikesalaisuuden paljastumista koskevaa toimintaa.¹⁷² On myös mahdollista, että harkittavaksi tulee tuomitseminen avunannosta tai yllytyksestä yrityssalaisuusrikokseen. Liikesalaisuuden loukkaamiseen syyllistynyt henkilö voidaan lisäksi tuomita syyttäjän esittämän vaateen perusteella liiketoimintakieltoon, mikäli kieltoon määräämisen edellytykset täyttyvät.¹⁷³

Rikosoikeudellisia seuraamuksia pohdittaessa on otettava huomioon myös yrityssalaisuuden loukkaajan mahdollinen syyllistyminen useampaan rangaistavaan tekoon. Esimerkiksi yritysvakoilua ja yrityssalaisuuden rikkomista koskevissa säännöksissä on todettu, että teosta rangaistaan vain, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.¹⁷⁴

Rikoslain mukaiset rangaistukset kohdistetaan vain luonnolliseen henkilöön, ja lisäksi yritysvakoilussa ja yrityssalaisuuden väärinkäytössä yhtiö voidaan tuomita yhteisösakkoon.¹⁷⁵

3.3.1.2 SopMenL mukaiset seuraamukset

Sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa laissa säädettyt sanktiot poikkeavat merkittävästi muista liikesalaisuussäännösten loukkaamisen seuraamuksista (RL, TSL).¹⁷⁶ SopMenL lähtee siitä, että lainvastaisesti toimineeseen tahoon kohdistetaan tulevaisuutta koskeva kielto tietyn toiminnan harjoittamiseen. Kiellot kohdistetaan elinkeinonharjoittajaan eli yleisemmin yliikesalaisuuden haltijan kilpailijayhtiöön. Kielto kohdistetaan vain poikkeustapauksissa luonnolliseen henkilöön. Elinkeinonharjoittajaa voidaan kieltää jatkamasta tai uudistamasta SopMenL 4§:n vastaisesti toimimista, ja kieltoa on tehostettava uhkasakolla, jollei se erityisestä syystä ole tarpeetonta.¹⁷⁷

Kun kyseessä on SopMenL:n mukainen liikesalaisuuden loukkaus, kieltovaatimusta käsittelee yleisen alioikeuden sijasta markkinaoikeus. Markkinaoikeus ei kuitenkaan voi tuomita vahingonkorvausta, joten liikesalaisuuden taikka teknisen esikuvan tai ohjeen loukkaamista koskevan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelee yleinen alioikeus. Lisäksi markkinaoikeuden käytännössä on myös vakiintuneesti katsottu, ettei sen

¹⁷² Vapaavuori 2005, s.84

¹⁷³ Vapaavuori 2005, s.84

¹⁷⁴ Vapaavuori 2005, s.84

¹⁷⁵ Vapaavuori 2005, s.120

¹⁷⁶ Vapaavuori 2005, s.119

¹⁷⁷ Vapaavuori 2005, s.120

toimivaltaan kuulu tulkita sopimuksia eikä muutenkaan ottaa kantaa sopimusoikeudellisiin asioihin.¹⁷⁸

3.3.1.3 Työsopimuslain mukaiset seuraamukset

Työsopimuslain vastaisesti työnantajansa liikesalaisuuden ilmaissut tai sitä käyttänyt työntekijä on velvollinen korvaamaan työnantajalle aiheuttamansa vahingon (TSL 3:4.2 ja 12:1.3). Liikesalaisuuden paljastaminen voidaan katsoa työntekijän lojaliteettivelvollisuuden vastaiseksi teoksi, minkä takia konkreettisin ja välitön seuraus on useimmiten työnantajan suorittama työsuhteen päättäminen.¹⁷⁹

Työsopimuslain mukaan työnantaja saa irtisanoa toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen ”asiallisesta ja painavasta syystä” (TSL7:1), jollaisena voidaan pitää muun muassa työsopimuksesta tai laista johtuvien, työsuhteeseen olennaisesti vaikuttavien työvelvoitteiden vakavaa rikkomista tai laiminlyöntiä (TSL 7:2). Salassapitovelvollisuuden rikkomisen on katsottu muodostavan perusteen päättää työsopimus.¹⁸⁰ Työnantaja voi myös purkaa työsopimuksen ”erittäin painavasta syystä” (TSL 8.1). Tahallinen ja olennainen salassapitovelvollisuuden rikkominen oikeuttaa työnantajan yleensä purkamaan työsopimuksen, erityisesti kun työnantajalla on syytä epäillä työntekijän jatkavan lainvastaista toimintaa. Mikäli salassapitovelvollisuuden rikkominen katsotaan vahingoksi, pelkkä varoitus on yleensä riittävä.¹⁸¹

Mikäli työnantaja irtisanoo tai purkaa liikesalaisuuden rikkomiseen syyllistyneen työntekijän työsuhteen, käsitellään työsuhteen päättämiseen liittyvää riitaa ja vaadittua vahingonkorvausta yleisessä tuomioistuimessa. Vaihtoehtoisesti, mikäli kysymys on työehtosopimuksen irtisanomissuojaa koskevan määräyksen rikkomisesta, asia voidaan käsitellä myös työtuomioistuimessa.¹⁸²

Työsopimuslain mukaan työnantajalle syntyneen vahingon korvaamisesta on vastuussa työntekijän ohella yhteisvastuullisesti myös se, jolle työntekijä ilmaisi tiedot. Edellytyksenä tällöin on, että se, kenelle tiedot ilmaistiin tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää työntekijän menetelleen oikeudettomasti. Käytännössä korvausvastuu koskettaa yleisimmin työntekijän uutta työnantajaa, mikäli yhtiöön palkattu työntekijä paljastaa

¹⁷⁸ Vapaavuori 2005, s.120

¹⁷⁹ Vapaavuori 2005, s.126

¹⁸⁰ Vapaavuori 2005, s.126

¹⁸¹ Vapaavuori 2005, s.126

¹⁸² Vapaavuori 2005, s.79

uudelle työnantajalle edellisen työnantajansa liikesalaisuuksia ja tästä aiheutuu liikesalaisuuksien haltijalle vahinkoa.¹⁸³

Työntekijän loukatessa työnantajan tai tämän liikekumppaneiden liikesalaisuuksia työntekijälle saattaa aiheutua myös muita oikeudellisia seuraamuksia, kuten vahingonkorvausoikeudellisia, rikosoikeudellisia tai sopimusperusteisia seuraamuksia. Rikosoikeudellisia rangaistusseuraamuksia voi työntekijälle aiheutua kuitenkin vain työntekijän lakisääteisen salassapitovelvollisuuden loukkaamisesta. Jos työntekijän loukkaa ainoastaan työntekijän salassapitovelvollisuuden sisältöä määrittävää sopimusmääräystä, työntekijä ei voine joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen sopimusmääräyksen rikkomisen perusteella.¹⁸⁴

3.3.2 Sopimusoikeudelliset seuraamukset

Sopimuksen sitovuuteen kuuluu, että sopijapuolen on toimittava sopimuksen mukaisesti eli täytettävä sopimuksesta johtuvat velvoitteensa.¹⁸⁵ Jos salassapitoa sääntelee osapuolten välinen salassapitosopimus tai muu vastaava sopimus, voi sopimusrikkomuksen perusteella vaatia vahingonkorvausta ja muita seuraamuksia yleisessä tuomioistuimessa, tai jos niin on sovittu, välimiesoikeudessa.¹⁸⁶ Salassapitosopimuksen tai muun sopimuksen perusteella osapuolten välille luodaan sopimussuhde, ja vaatimuksia voi esittää pelkästään sopimuksen eli käytännössä sopimusrikkomuksen perusteella. Salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voi rikottu osapuoli vaatia siis pääsääntöisesti sopimusperusteista vahingonkorvausta.¹⁸⁷

Sopimusrikkomuksen seuraukset riippuvat muun muassa sopimustyyppistä, rikkomuksen laadusta ja osapuolten vaatimuksista.¹⁸⁸ Sopimusrikkomuksen seurauksena voi olla rikkoneen sopijapuolen velvollisuus korvata vastapuolelleen sopimuksen vastaisesta toiminnasta aiheutunut vahinko. Korvauksella pyritään tavallisesti saattamaan sopimusta rikkoneen vastapuoli taloudellisesti siihen asemaan, jossa hän olisi ollut sopimuksen tultua asianmukaisesti täytetyksi.¹⁸⁹ Lähtökohtana vahingonkorvausvelvollisuutta määrättäessä on muun muassa se, että on syntynyt

¹⁸³ Vapaavuori 2005, s.127

¹⁸⁴ Sahinoja 2013, s.998

¹⁸⁵ Saarnilehto 2009, s.185

¹⁸⁶ Vapaavuori 2005, s.80

¹⁸⁷ Huhtamäki 2014, s.46

¹⁸⁸ Saarnilehto 2009, s.188

¹⁸⁹ Saarnilehto 2009, s.191

vahinkoa, ja vahingon ja rikkomuksen välillä on oltava syy-yhteys.¹⁹⁰ Sopimusta rikkovan vahingonkorvausvastuu on tällöin käännettyyn todistustaakkaan perustuvaa sopimusvastuuta. Sopimusperusteissa vastuussa sopimusrikkomukseen syyllistyneen tulee osoittaa menetelleensä huolellisesti vapautuakseen korvausvastuusta, kun taas sopimuksen ulkopuolisessa vahingonkorvausvastuussa osapuoli saisi korvausta puhtaasta taloudellisesta vahingosta vain, mikäli vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädettyllä teolla tai korvaamiseen on muuten erittäin painavia syitä (VahL 5:1).¹⁹¹

Sopimusoikeuden seuraamusjärjestelmää koskeva sääntely on dispositiivista eli tahdonvaltaista, jollei toisin ole säädetty. Toisin on säädetty esimerkiksi kuluttajasopimusten osalta. Tahdonvaltaisen normiston vallitessa osapuolet voivat sopia suoritushäiriöiden seuraamuksista sekä tarkentamalla lain tuntemien oikeuskeinojen sisältöä että ottamalla käyttöön uusia seuraamuksia. Tällaisia seuraamuksia ovat esimerkiksi irtaantumiskorvaus, menettämisseuraamus ja sopimussakko. Irtantumiskorvaus tarkoittaa sovittua hyvitystä, jonka velallinen (tai toinen sopimusosapuoli) maksaa voidakseen vapautua sopimuksesta. Menettämisseuraamus tarkoittaa, että sopimusta rikkova sopimusosapuoli menettää tekemänsä suorituksen.¹⁹² Nämä seuraamukset eivät kuitenkaan käytännössä toimi salassapitosopimuksen loukkaamisesta johtuvina seuraamuksina, sillä sopimuksella suojataan aineetonta omaisuutta (liikesalaisuuksia), jonka arvo saattaa olla vaikea määrittää. Sopimussakko sen sijaan on yleisesti käytössä salassapitosopimuksissa.

Sopimussakko on etukäteen vahvistettu korvaus, joka ei periaatteessa ole sidonnainen tosiasiaa aiheutuneeseen vahinkoon. Sopimussakko on yleinen seuraus erityisesti rakennusurakka-, toimitus- ja kilpailukieltosopimuksissa, ja sitä voidaan käyttää erityyppisten sopimusrikkomusten seuraamuksena.¹⁹³ Suomen lainsäädännössä ei ole sopimussakkoehdot koskevia erityissäännöksiä. Säädetyn lain puuttuessa sopimussakon maksamisedellytykset ovat yleisten periaatteiden varassa, ellei niitä ole sopimuksessa nimenomaisesti määritelty.¹⁹⁴

Sopimussakolla voidaan turvata toisen sopimusosapuolen asemaa silloin, kun vahingon toteennäyttäminen saattaa olla vaikeaa. Lisäksi sopimussakon uhka on omiaan painostamaan sopimusosapuolta asianmukaiseen suoritukseen tai negatiivisen

¹⁹⁰ Määttä 2005, s.242

¹⁹¹ Vapaavuori 2005, s.179. Ks. myös vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412.

¹⁹² Hemmo II 2003, s.335

¹⁹³ Hemmo II 2003, s.336

¹⁹⁴ Hemmo II 2003, s.337

velvoitteen noudattamiseen. Sopimussakko voi olla määrältään kiinteä tai se voidaan sitoa esimerkiksi suorituksen määrän vajaukseen. Kun sopimukselle halutaan toimiva tehoste, saatetaan sopia määrältään huomattavasta sopimussakosta. Tämä on tyypillistä etenkin salassapitosopimuksissa.¹⁹⁵

Jos sopimukseen on otettu sopimussakkoehdot, saattaa sopimusrikkomukseen syyllistynyt joutua korvausvelvolliseksi, vaikkei vahinkoa olisikaan aiheutunut.¹⁹⁶ Tämä onkin merkittävin sopimussakon tehoa lisäävä piirre.¹⁹⁷ Tämä tarkoittaa sitä, että pelkästään sellaisen sopimusrikkomuksen tapahtuminen, jonka tehosteeksi sopimussakko on määrätty, riittää maksuvelvollisuuden syntymiseen.¹⁹⁸ Tuottamuskysymyksen on katsottu olevan irrelevantti sopimussakon maksuvelvollisuuden kannalta, mikä ankaroittaa sitä vahingonkorvausvelvollisuuteen nähden. Velallinen ei siis voi välttää sopimukseen liitettyä sopimussakkoehdot, vaikka onnistuisikin esittämään ekskulpaatiovastuusta¹⁹⁹ vapautumiseen riittävän näytön huolellisuudestaan.²⁰⁰ Riittävän vakavien ja odottamattomien ulkoisten suoritusesteiden on kuitenkin katsottu vapauttavan velvollisuudesta maksaa sopimussakkoa, ja luonnollisesti sopimusehdon sovittelu on aina mahdollista oikeustoimilain 36§:n perusteella.²⁰¹

Elinkeinoelämässä sovitaan toisinaan sopimussakkoista, jotka ovat määrältään selvästi suurempia kuin odotettavissa oleva vahinko. Näin toimitaan erityisesti silloin, kun halutaan varmistaa esimerkiksi kilpailu- ja salassapitosopimuksen noudattaminen.²⁰² Salassapitosopimuksen rikkomiselle on ominaista, että kerran paljastunutta tietoa ei voi saada enää uudelleen salaiseksi ja siten tiedon salaisen luonteen menettäminen saattaa aiheuttaa huomattavia ja vaikeasti ennakoitavia seurannaisvahinkoja. Salassapitosopimuksen rikkominen aiheuttaa muutoinkin lähinnä vaikeasti ennakoitavia eli välillisiä vahinkoja. Tämän vuoksi salassapitosopimukseen ja -ehtoihin on tavanomaista liittää korkea sopimussakko.²⁰³

¹⁹⁵ Hemmo II 2003, s.336

¹⁹⁶ Vapaavuori 2005, s.179

¹⁹⁷ Hemmo II 2003, s.337

¹⁹⁸ Hemmo II 2003, s.338

¹⁹⁹ Ekskulpaatiovastuu on sopimussuhteissa yleisesti noudatettu vastuumuoto, joka tarkoittaa käännettyyn todistustaakkaan perustuvaa tuottamuvastuuta. Ekskulpaatiovastuussa todistustaakka kuuluu velalliselle, eli tuottamuksen puuttumiseen vetoavalle vahingonaiheuttajalle. Ks. Kaisto & Lohi 2013, s. 274

²⁰⁰ Hemmo II 2003, s. 339

²⁰¹ Hemmo II 2003, s.340

²⁰² Hemmo II 2003, s. 339

²⁰³ Vapaavuori 2005, s.179

Sopimussakolla pyritään usein tarjoamaan velkojalle vahingonkorvausta tehokkaampi oikeuskeino sopimuksen rikkomisen varalle. Sopimussakkoa ei kuitenkaan pidetä lakimääräisten seuraamusten ohella käyttöön tulevana ylimääräisenä oikeuskeinona.²⁰⁴ Sopimussakko ja vahingonkorvaus voivat kuitenkin tulla sovellettavaksi myös rinnakkain.²⁰⁵ Yksi merkittävä kysymys sopimussakkoehdon ja vahingonkorvauksen suhdetta määritettäessä on se, rajoittuuko velkojan oikeus vahingonkorvaukseen sopimussakon määrään. Mikäli näin tapahtuu, sopimussakolla voidaan katsoa olevan myös vastuunrajoituksen piirteitä.²⁰⁶ Yhteenvetona voidaan todeta, että sopimussakkoehdon käyttäminen on tietoa luovuttavan osapuolen intressissä hyvin suositeltavaa juuri salassapitosopimusten ja muissa sopimuksissa olevien salassapitoehtojen osalta.²⁰⁷

²⁰⁴ Hemmo II 2003, s. 340

²⁰⁵ Määttä 2005, s.250

²⁰⁶ Hemmo II 2003, s.341

²⁰⁷ Vapaavuori 2005, s.242

4. EU-liikesalaisuusdirektiiviehdotus

4.1 EU-direktiiveistä yleisesti

EU-oikeutta luonnehditaan autonomiseksi ylikansalliseksi oikeusjärjestykseksi, joka kykenee välittömästi luomaan sekä oikeuksia että velvollisuuksia jäsenvaltioiden oikeuspiirissä oleville yksityisille tahoille. EU-oikeus jaetaan primääriseen ja sekundääriseen eli johdettuun oikeuteen. Primäärinen EU-oikeus on sekä tulkinnan että pätevyyden perusteena sekundääriselle oikeudelle ja sekundääristä oikeutta on tulkittava yhteensopivasti primäärisen oikeuden kanssa.²⁰⁸

Primääriseen EU-oikeuteen luetaan ennen muuta perustamissopimukset liitteineen ja pöytäkirjoinen sekä niihin myöhemmin tehdyt lisäykset ja muutokset.²⁰⁹ Sekundäärioikeudella eli johdetulla oikeudella taas tarkoitetaan EU:n toimielinten antamia oikeudellisesti sitovia päätöksiä eli asetuksia, direktiivejä ja päätöksiä.²¹⁰ Komissio toimii neuvoston ja Euroopan parlamentin sekundäärinormiston valmistelijana, täytäntöönpanijana ja noudattamisen valvojana. Komissiolla on myös EU:n lainsäädäntöön liittyvä aloitevalta.²¹¹

Direktiivit voidaan katsoa jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä yhdenmukaistavaksi eli harmonisoivaksi EU-sääntelyksi. Tällaisella EU-säädöksellä jäsenvaltiot velvoitetaan muuttamaan lainsäädäntöään EU-sääntelyn mukaiseksi. Direktiivi velvoittaa saavutettavaan tulokseensa nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta jättää kansallisen viranomaisen päätettäväksi muodon ja keinot. Toisin kuin asetukset, direktiivit velvoittavat suoraan vain jäsenvaltioita, eikä niistä voida suoraan johtaa velvoitteita yksityisille tahoille. Jäsenvaltioitakin direktiivissä velvoittaa vain saavutettava tulos.²¹² Direktiivejä käytetäänkin yleensä silloin, kun halutaan jättää jäsenvaltioille harkintavaltaa jonkin asian suhteen.²¹³

Direktiivit eivät ole luonteeltaan suoraan sovellettavia, vaan tulee panna täytäntöön kansallisesti eli implementoida. Jokaisessa direktiivissä on asetettu määräaika, jonka kuluessa direktiivi on pantava täytäntöön jäsenvaltiossa. Jäsenvaltioiden harkinnassa on

²⁰⁸ Ojanen 2010, s. 35-36

²⁰⁹ Ojanen 2010, s.37

²¹⁰ Lainlaatijan EU-opas, 1.3 EU-säädökset. Finlex.

²¹¹ Raitio 2013, s. 118

²¹² Ojanen 2010, s. 40-43

²¹³ Lainlaatijan EU-opas, 1.3 EU-säädökset. Finlex.

valita direktiivin päämäärän saavuttamiseksi tarpeelliset muodot ja keinot.²¹⁴ Direktiivin jäsenvaltiolle jättämä harkintavalta ja liikkumavara täytäntöönpanon suhteen vaihtelevat direktiiveittäin.²¹⁵ Käytännössä jäsenvaltioiden liikkumavara direktiivien täytäntöönpanon muotojen ja keinojen suhteen on usein melko rajallinen.²¹⁶

Jäsenvaltioiden velvollisuutena on implementoida direktiivit mahdollisimman tehokkaasti ja täysimääräisesti ja jäsenvaltioiden on pidättäydyttävä kaikista direktiivin tehokkaan toteutumisen vaarantavista toimenpiteistä. Direktiivit on lisäksi implementoitava riittävän avoimesti ja julkisesti, jotta yksityisillä olisi edellytyksiä saada tietoa direktiiveistä ja niihin perustuvista oikeuksistaan. Yleensä direktiivit implementoidaan jäsenvaltioissa erilaisin säädöspäätöksin. Esimerkiksi Suomessa direktiivit implementoidaan yleensä eduskuntalaeilla tai valtioneuvoston tai ministeriöiden asetuksilla.²¹⁷

Direktiivit ovat nimenomaan keino jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen harmonisoivaan EU-sääntelyyn. Jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen harmonisoinnin aste kuitenkin vaihtelee.²¹⁸ Direktiivi voi ensinnäkin olla ns. maksimidirektiivi eli täysharmonisoiva direktiivi. Täydellinen harmonisointi voi tarkoittaa joko yhdenmukaistamisen astetta tai laajuutta tietyssä asiakokonaisuudessa. Täydellistä harmonisointia tavoittelevat direktiivit asettavat rajat samaan aikaan sekä vähimmäis- että enimmäissääntelylle, eli ne ovat samaan aikaan sekä ”katto” että ”lattia” kansalliselle sääntelylle.²¹⁹

Direktiivit voivat myös olla vähimmäisdirektiivejä. Vähimmäisharmonisointia tavoittelevat ns. vähimmäisdirektiivit (minimidirektiivit) eivät estä jäsenvaltioita antamasta laajempaa tai tiukempaa kansallista sääntelyä. Osittainen harmonisointi taas tarkoittaa sitä, että EU-säädös sisältää jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä harmonisoivaa sääntelyä vain joistakin yksittäisistä kysymyksistä. Neljäs harmonisoinnin aste on valinnainen harmonisointi, jossa EU-sääntely jättää jäsenvaltioiden valittavaksi kansallisten lainsäädäntöjen harmonisoinnin.²²⁰

Direktiivit voivat tuottaa merkittäviä oikeudellisia vaikutuksia jäsenvaltioiden hallintoviranomaisissa ja tuomioistuimissa. Direktiivit voivat tietyn edellytyksin luoda

²¹⁴ Ojanen 2010, s. 43

²¹⁵ Lainlaatijan EU-opas, 1.3 EU-säädökset. Finlex.

²¹⁶ Ojanen 2010, s. 43

²¹⁷ Ojanen 2010, s. 43

²¹⁸ Ojanen 2010, s. 40

²¹⁹ Ojanen 2010, s. 40

²²⁰ Ojanen 2010, s.40

yksityisille oikeuksia, joihin nämä voivat vedota kansallisissa viranomaisissa ja tuomioistuimissa jäsenvaltion lukuun laskettavia tahoja vastaan. Tätä kutsutaan vertikaaliseksi välittömäksi oikeusvaikutukseksi. Lisäksi jäsenvaltioiden tuomioistuimilla ja muilla lainkäyttöelimillä on velvollisuus ottaa huomioon direktiivit kansallisen oikeuden tulkinnassa (ns. tulkintavaikutus). Jäsenvaltiolla on myös tietyin edellytyksin vahingonkorvausvastuu, mikäli yksityiselle on syntynyt vahinkoa siitä, että jäsenvaltio on laiminlyönyt direktiivin implementoinnin määräajassa.²²¹

4.2 Direktiiviehdotuksen tausta

Kuten olen jo tutkielman johdannossa todennut, lippulaivahankkeessa ”innovaatiounioni” (IP/10/1288), joka on yksi EU 2020 -strategian pilareista, komissio on sitoutunut luomaan innovaatiomyönteisen ympäristön. Komissio on hyväksynyt kattavan strategian sen varmistamiseksi, että teollis- ja tekijänoikeuksien sisämarkkinat toimisivat sujuvasti (IP/11/630). Kyseinen strategia ulottuu myös liikesalaisuuksien kaltaisiin tekijöihin, jotka täydentävät teollis- ja tekijänoikeuksia.²²²

Komissio pyrkii luomaan innovaatiounionin, joka suojaa investoimista tietämuskantaan, vähentää hajanaisuutta ja luo Euroopasta otollisemman alueen innovoinnille. Innovaatioille suotuisan ympäristön odotetaan erityisesti kannustavan yksityistä sektoria lisäämään Tutkimus ja kehitys (T&K) -investointejaan. Direktiiviehdotuksen mukaan näiden tavoitteiden saavuttaminen pelkästään kansallisella tasolla ei riitä, ja lisäksi kansalliset toimet aiheuttaisivat tehotonta päällekkäisyyttä unionissa.²²³

Teollis- ja tekijänoikeudet ovat olennainen osa innovaatiopolitiikkaa. Tutkimus- ja luomisprosessin aikana tuotetaan ja kehitetään merkittävää tietoa sekä kerätään vähitellen tietämystä, jonka taloudellinen arvo voi olla huomattavan suuri, mutta jota ei useinkaan voida suojata teollis- ja tekijänoikeuksilla.²²⁴ Nämä liikesalaisuudet ovat olennaisen tärkeitä sisämarkkinoilla harjoitettavan tutkimusyhteistyön ja avoimen innovaatiotoiminnan kannalta, sillä ne edellyttävät arvokkaiden tietojen jakamista useamman yhteistyökumppanin kesken eri jäsenvaltioissa. Liikesalaisuuksilla ei kuitenkaan ole unionissa riittävää suojaa.²²⁵ Liikesalaisuuksien haltijoilla ei esimerkiksi

²²¹ Ojanen 2010, s.44

²²² Edilex 28.11.2013

²²³ COM/2013/0813 final – 2013/0402 (COD), s.1

²²⁴ COM/2013/0813 final – 2013/0402 (COD), s.1

²²⁵ SWD(2013) 472 final, s.2

ole yksinoikeutta luovan työnsä tuloksiin. Liikesalaisuudet siis poikkeavat olennaisesti teollis- ja tekijänoikeuksista, jotka antavat haltijalleen yksinoikeuden. Liikesalaisuuksia on kuitenkin suojattava samasta syystä kuin teollis- ja tekijänoikeudet ovat olemassa, eli suojan tarkoituksena on kannustaa luovan työn tekijöitä innovointiin varmistamalla, että nämä myös hyötyvät innovoinnistaan.²²⁶

On näyttöä siitä, että kaikenkokoiset yritykset arvostavat liikesalaisuuksia yhtä paljon kuin muita immateriaalioikeuksia. Liikesalaisuudet ovat erityisen tärkeitä pk-yrityksille ja uusille yrityksille, koska niillä ei etenkin yritystoiminnan alkuvaiheessa usein ole riittäviä resursseja teollis- ja tekijänoikeuksien hallinnoimiseen, valvontaan ja puolustamiseen.²²⁷ Koska suojan taso vaihtelee, joillakin yrityksillä on muita paremmat valmiudet vastata tietopohjaiseen talouteen liittyviin haasteisiin ja hyödyntää tehokasta henkisen omaisuuden infrastruktuuria.²²⁸ Liikesalaisuuksien taloudellisen arvon vuoksi kilpailijat saattavat myös pyrkiä hankkimaan niitä laittomasti ja käyttämään niitä väärin.²²⁹ Luottamuksellisten tietojen varastaminen tai väärinkäyttö voi nykyajan osaamistaloudessa heikentää vakavasti yritysten innovaatiokapasiteettia ja kilpailukykyä.²³⁰

Huolimatta liikesalaisuuksien tärkeydestä ja niihin kohdistuvista uhkista EU:n lainsäädäntökehityksessä kiinnitetään vain vähän huomiota tähän ilmiöön. Vaikka liikesalaisuuden kuuluvat yleisimmin käytettyihin yrityksen henkisen luomistyön ja innovatiivisen taitotiedon suojaamiskeinoihin, voimassa oleva EU:n lainsäädäntökehys tarjoaa niille heikoimman suojan siltä varalta, että kolmannet osapuolet hankkivat, käyttävät tai julkistavat niitä laittomasti.²³¹ Asiasta ei ole annettu EU:n sääntöjä ja kansalliset säännöt liikesalaisuuksien suojaamisesta väärinkäytöltä ovat epäyhtenäisiä.²³² Joissain jäsenvaltiossa on lainsäädäntöä liikesalaisuuksien suojaamiseksi väärinkäytöltä, mutta toiset jäsenvaltiot eivät ole määritelleet liikesalaisuuksia eikä niillä ole sitovaa lainsäädäntöä liikesalaisuuksien suojaamiseksi väärinkäytöltä. Tästä seuraa puutteita ja esteitä sisämarkkinoiden tehokkaan toiminnan kannalta.²³³ Liikesalaisuuksien väärinkäyttö otetaan esille vain harvojen jäsenvaltioiden yksityis- tai rikosoikeudessa, ja useimmat jäsenvaltiot tukeutuvat yleisiin vilpillistä

²²⁶ Edilex 28.11.2013

²²⁷ Suomen yrittäjät, lausunto 16.9.2015 s.1

²²⁸ SED(2013) 472 final s.5

²²⁹ SWD(2013) 472 final, s.2

²³⁰ Edilex 28.11.2013

²³¹ COM/2013/0813 final, s.8

²³² Edilex 28.11.2013

²³³ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.9

kilpailua ja vahingonkorvauksia koskevan lainsäädännön säännöksiin sekä joihinkin rikosoikeudellisiin säännöksiin.

Erot kansallisissa säännöksissä aiheuttavat sen, että sisämarkkinoilla tarjottava liikesalaisuuksien oikeudellinen suoja väärinkäyttöä vastaan on hajanainen.²³⁴ Yritysten on vaikea ymmärtää toisten jäsenvaltioiden järjestelmiä ja käyttää niitä, ja nykyisen järjestelmän hajanaisuus vaikuttaa kielteisesti yritysten yli rajojen harjoittamaan yhteistyöhön.²³⁵ Hajanainen suoja aiheuttaa myös sen, että oikeuskäsittelyn käyttö liikesalaisuuksien suojaamisessa kolmansien osapuolten harjoittamalta väärinkäytöltä rajat ylittävässä ympäristössä on epäluotettava henkisen omaisuuden suojaväline. Se myös heikentää EU:n innovaatioiden kehittäjille tarjottavaa suojaa sellaisia tavaroita vastaan, joiden tuotannossa on käytetty varastettuja liikesalaisuuksia ja jotka ovat peräisin kolmansista maista. Hajanaisuus myös heikentää jo olemassa olevien sääntöjen yleistä pelotevaikutusta. Tämän seurauksena kannustimet valtioiden rajat ylittävään innovaatiotoimintaan ovat vähäiset ja liikesalaisuuksiin perustuvat kilpailuedut vaarantuvat eli kilpailukyky heikkenee.²³⁶

Edellä mainituista syistä EU:ssa on nähty tarpeelliseksi säätää direktiivin julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja julkistamiselta. Komission mukaan unionin tasolla on aiheellista vahvistaa säännöt, joilla kansallisia lainsäädäntöjärjestelmiä lähennetään toisiinsa, jotta voidaan varmistaa, että sisämarkkinoilla tarjotaan riittäviä ja yhtenäisiä oikeussuojakeinoja liikesalaisuuksien laittoman hankinnan, käytön ja julkistamisen varalta.²³⁷ On asianmukaista määritellä ylikansallisella tasolla tilanteet, joissa liikesalaisuuden hankinta, käyttö ja julkistaminen on laillista tai laitonta, ja rajoittaa korvauksenhakumenettelyiden soveltamisaikaa, jotta direktiivi voisi täyttää tehtävänsä liikesalaisuuksien johdonmukaisessa suojaamisessa Euroopan unionissa.²³⁸ EU:n toimia tarvitaan erityisesti, jotta voitaisiin luoda oikeudellinen kehys, jolla voitaisiin suojata ja tehostaa innovaatioihin liittyvien liikesalaisuuksien liikkuvuutta valtioiden rajojen yli tutkimus- ja liikekumppaneiden keskuudessa, varmistamalla, että tällaisten tietojen väärinkäytöstä saatavat hyödyt minimoidaan tai jopa poistetaan kokonaan.²³⁹

²³⁴ SWD(2013) 472 final s.2

²³⁵ Edilex 28.11.2013

²³⁶ SWD(2013) 472 final s.4

²³⁷ COM/2013/0813 final – 2013/0402 (COD), s.10

²³⁸ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.9

²³⁹ SWD(2013) 472 final s.5

4.3 Direktiiviehdotuksen tavoitteet

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon mukaan komission ehdotus perustuu kahteen oletukseen: 1) kansallisten lainsäädäntöjen erot jarruttavat rajat ylittävää tutkimusyhteistyötä ja 2) haittaavat yritysten kilpailukykyä, koska niiden liikesalaisuudet voidaan varastaa jäsenvaltioissa, joissa suojan taso on heikoin. Ehdotuksen yksi tavoite on näin ollen yhdenmukaistaa näiden aineettomien hyödykkeiden suoja, joiden ei katsota kuuluvan teollis- ja tekijänoikeuksien piiriin.²⁴⁰

Liikesalaisuusdirektiivin tavoitteena on moitteettomasti toimivien sisämarkkinoiden toteuttaminen ottamalla käyttöön riittävät ja vertailukelpoiset oikeussuojakeinot koko sisämarkkinoilla liikesalaisuuksien laittoman hankinnan, käytön ja julkistamisen varalta.²⁴¹ Keskeisenä tavoitteena on myös innovaatioedellytysten parantaminen ja henkisen omaisuuden tehostaminen sisämarkkinoilla. Yleisenä tavoitteena on varmistaa, että luovuttamattomaan taitotietoon ja liiketoimintatietoon perustuvalla eurooppalaisten yritysten ja tutkimuslaitosten kilpailukyvyllä on riittävä suoja, ja parantaa innovaatioiden kehittämisen ja hyödyntämisen sekä tietämyksen siirron edellytyksiä sisämarkkinoilla.²⁴²

Liikesalaisuusdirektiivin erityisenä tavoitteena on tehostaa liikesalaisuuksien oikeudellista suojaa väärinkäyttöä vastaan sisämarkkinoilla. Tämä erityinen tavoite on osa aikaisemmin tutkielmassa mainittua EU:n strategiaa, joka koskee henkisen omaisuuden infrastruktuurin edistämistä ja tehostamista sisämarkkinoilla Eurooppa 2020 -strategian innovaatiotavoitteiden mukaisesti. Komission yksiköiden valmisteluasiakirjan mukaan tämä tavoite on sopusoinnussa EU:n ja sen jäsenvaltioiden tällä alalla antamien kansainvälisten sitoumusten kanssa.²⁴³

Direktiiviehdotuksen tavoitteena on luoda sisämarkkinoille riittävät ja samantasoiset muutoksenhakekeinot liikesalaisuuksien väärinkäytön varalta ja tarjota samalla riittävät suojakeinot väärinkäytösten torjumiseksi. Ehdotuksen tarkoituksena on helpottaa rajat ylittävää T&K -yhteistyötä. Selkeän, vakaan ja yhtenäisen suojan tarjoaminen liikesalaisuuksille väärinkäyttöä vastaan edistää liikesalaisuuksien ja luottamuksellisen taitotiedon jakamista ja siirtoa valtiosta toiseen vähentämällä monen eri valtion lainsäädännön noudattamiseen liittyviä riskejä ja transaktiokustannuksia. Ehdotuksen

²⁴⁰ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto 25.3.2015, s.3

²⁴¹ COM/2013/0813 final s.12

²⁴² SWD(2013) 472 final s.5

²⁴³ SWD(2013) 472 final s.5

odotetaan myös parantavan valtioiden rajat ylittävän kaupankäynnin kannustimia vähentämällä ”vapaamatkustajien” suunnalta tulevaa epätervettä kilpailua rajat ylittävillä markkinoilla.²⁴⁴ On kuitenkin otettava huomioon, että direktiivin säännökset eivät saisi luoda sellaisia taitotietoa tai tietoa koskevia yksinoikeuksia, joka on suojattu liikesalaisuutena. Tämän vuoksi saman taitotiedon ja tiedon keksiminen itsenäisesti on edelleen mahdollista, ja liikesalaisuuden haltijan kilpailijat voivat myös vapaasti käyttää käännteistä suunnittelutekniikkaa laillisesti hankittuun tuotteeseen nähden.²⁴⁵

Tiivistettynä voidaan sanoa, että direktiiviehdotuksessa keskeisenä tavoitteena on, että EU:n sisämarkkinoilla olisi turvallisempaa luoda, jakaa ja lisensoida arvokasta tietotaitoa ja teknologiaa yli rajojen.²⁴⁶ Lisäksi tavoitteena on antaa suojaa julkistamattomalle tiedolle, joka on kohtuullisin keinoin pyritty pitämään salassa.²⁴⁷ Direktiiviluonnoksessa johtavana ajatuksena on jäsenvaltioiden lainsäädännön harmonisoinnin lisäksi lähentää liikesalaisuuksien suojaa muihin, yksinoikeuden luoviin perinteisiin immateriaalioikeuksiin.²⁴⁸ Aloite noudattaa toissijaisuusperiaatetta, koska komission mukaan jäsenvaltiot eivät voisi saavuttaa ohjelman tavoitteita yksin.²⁴⁹

4.4 Direktiiviehdotuksen sisältö

Liikesalaisuusdirektiiviehdotuksesta on julkaistu komission alkuperäisen ehdotuksen (COM/2013/0813 final, 28.11.2013) lisäksi komission yksiköiden valmisteluasiakirja, joka on tiivistelmä vaikutusten arvioinnista (SWD(2013) 472 final, 28.11.2013) sekä Euroopan parlamentin mietintö ehdotuksesta (A8-0199/2015, 22.6.2015). Euroopan parlamentin mietinnössä on esitetty isojakin muutosehdotuksia alkuperäiseen direktiiviehdotukseen, jotka pohjautuvat muun muassa jäsenvaltioiden antamiin kannanottoihin ja lausuntoihin komission alkuperäisestä direktiiviehdotuksesta. Käsittelen alkuperäisen ehdotuksen lisäksi myös näitä ehdotettuja muutoksia, sillä liikesalaisuusdirektiivi on vielä valmisteluvaiheessa, eikä lopullinen sisältö ole siten selvillä.

²⁴⁴ COM/2013/0813 final – 2013/0402 (COD), s.5

²⁴⁵ COM/2013/0813 final – 2013/0402 (COD), s.10

²⁴⁶ Edilex 28.11.2013

²⁴⁷ Jehoram ym. 2015, s.1

²⁴⁸ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

²⁴⁹ SWD(2013) 472 final s.5

Ehdotus liikesalaisuusdirektiiviksi sisältää yleisten säännösten lisäksi säännökset liikesalaisuuksien laittomasta hankinnasta, käytöstä ja julkistamisesta, säännökset toimenpiteistä, menettelyistä ja muutoksenhakukeinoista sekä säännökset seuraamuksista ja raportoinnista. Direktiivin I ja II luvuista löytyvät yleiset säännökset. Direktiivin I luvussa määritellään direktiivin kohde. Euroopan parlamentin mietinnössä 1 artiklaa on täsmennetty ottamalla siihen myös soveltamisala. 1 artiklan mukaan direktiiviä sovelletaan liikesalaisuuksien laittomaan hankintaan, julkistamiseen ja käyttöön sekä toimenpiteisiin, menettelyihin ja oikeussuojakeinoihin, jotka olisi asetettava saataville yksityisoikeudellista muutoksenhakua varten.²⁵⁰ Parlamentin mietinnössä 1 artiklaan on lisätty kohta, jossa luetellaan, mihin direktiivi ei vaikuta. Kohdassa on mainittu muun muassa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 11 artiklan 2 kohdan mukainen tiedotusvälineiden vapaus ja moniarvoisuus, tilanteet, joissa liikesalaisuuden haltija esimerkiksi lain perusteella velvoitetaan julkistamaan tieto, työntekijöiden edellisessä työpaikassaan rehellisesti hankitut tiedot, tietämys, taidot ja kokemus sekä jäsenvaltioiden rikosoikeudelliset säännöt. 2 kohdassa on myös mainittu, että liikesalaisuuden haltija ei voi kyseisen direktiivin nojalla kieltäytyä julkistamasta tietoja, jos laki taikka hallinto- tai oikeusviranomaiset edellyttävät julkistamista tehtäviensä hoitamiseksi.²⁵¹

Euroopan parlamentin mietinnössä 1 artiklaan on lisätty myös 3 kohta, jossa luetellaan tilanteet, jolloin liikesalaisuuden hankinta katsotaan lailliseksi. Näitä tilanteita ovat muun muassa itsenäinen keksiminen tai luominen, reverse engineering -tyyppiset tilanteet, työntekijöille tai työntekijöiden edustajille tiedottamista ja heidän kuulemistaan koskevan oikeuden käyttö unionin ja kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti sekä mikä tahansa muu käytäntö, jonka katsotaan vallitsevissa olosuhteissa noudattavan rehellisiä kaupallisia sääntöjä.²⁵²

Euroopan parlamentin mietinnössä esitetyt lisäykset direktiivin 1 artiklaan ovat mielestäni huomionarvoisia, sillä direktiivin soveltamisala on määriteltävä huolellisesti direktiivin kiertämisen ja mahdollisten väärinkäytösten vuoksi. Mielestäni kuitenkin ehdotetun 1 artiklan 3 kohdan d) alakohdan, jossa liikesalaisuuden lailliseksi hankkimiseksi on katsottu ”mikä tahansa muu käytäntö, jonka katsotaan vallitsevissa olosuhteissa noudattavan rehellisiä kaupallisia käytäntöjä”, on tulkinnanvarainen.

²⁵⁰ COM/2013/0813 final s.6

²⁵¹ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015 s. 23-24

²⁵² Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015 s. 24-25

Tällaisista tilanteista tulisi antaa esimerkkejä mahdollisten väärinkäytösten välttämiseksi.

Direktiiviehdotuksen 2 artiklassa määritellään keskeiset käsitteet, kuten esimerkiksi liikesalaisuus. Liikesalaisuuden määritelmä direktiiviehdotuksessa vastaa pitkälti TRIPS-sopimuksen 39 artiklassa olevaa julkistamattoman tiedon määritelmää. Liikesalaisuuden määritelmä on kolmiosainen: i) tiedon on oltava luottamuksellista, ii) sillä olisi oltava kaupallista arvoa luottamuksellisuutensa vuoksi ja iii) liikesalaisuuden haltijan olisi pitänyt pyrkiä kohtuullisessa määrin pitämään tiedon luottamuksellisena.²⁵³ Parlamentin mietinnössä määritelmän loppuun on lisätty rajoitus, jonka mukaan kokemusta ja taitoja, jotka työntekijät ovat hankkineet rehellisesti hoitaessaan tavanomaisia työtehtäviään, ei pidetä liikesalaisuutena.²⁵⁴ Tämä on mielestäni tärkeä lisäys työvoiman ja siten työntekijöiden taitotiedon liikkuvuuden mahdollistamisen kannalta.

Liikesalaisuuden haltijan määritelmän keskeinen osa on liikesalaisuuteen nähden käytettävän määräysvallan laillisuuden käsite, jotta liikesalaisuuden alkuperäisen haltijan lisäksi myös lisenssinhaltijat voivat puolustaa liikesalaisuutta. Tämäkin määritelmä jäljittelee TRIPS-sopimuksen mukaista määritelmää.²⁵⁵

Ensimmäisessä luvussa määritellään myös oikeudenloukkaaja ja teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaava tavara. Oikeudenloukkaajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka on hankkinut tai julkistanut liikesalaisuuden laittomasti taikka käyttää sitä laittomasti. Teollis- ja tekijänoikeutta loukkaavilla tavaroilla tarkoitetaan tavaroita, joiden suunnittelussa, laadussa, tuotantoprosessissa tai markkinoinnissa saadaan merkittävää hyötyä laittomasti hankituista, käytetyistä tai julkistetuista liikesalaisuuksista.²⁵⁶ Teollis- ja tekijänoikeutta loukkaavan tavaran määritelmä sisältää siis oikeasuhteisuuden arvioinnin, kun tavaroiden on hyödyttävä olennaisessa määrin kyseisestä liikesalaisuudesta.²⁵⁷ Euroopan parlamentin mietinnössä ei ole ehdotettu merkittäviä muutoksia näihin määritelmiin.

Direktiivin II luvussa vahvistetaan ne olosuhteet, joissa liikesalaisuuden hankinta, käyttö ja julkistaminen on laitonta. Keskeinen tekijän arvioitaessa, onko kyse

²⁵³ COM/2013/0813 final s.6

²⁵⁴ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.25

²⁵⁵ COM/2013/0813 final s.6

²⁵⁶ COM/2013/0813 final s.13

²⁵⁷ COM/2013/0813 final s.6

laittomasta toimesta, on liikesalaisuuden haltijan suostumuksen puuttuminen. Lisäksi 3 artiklassa todetaan, että jos liikesalaisuutta käyttää kolmas osapuoli, joka ei ole osallistunut suoraan alkuperäiseen laittomaan hankintaan, käyttöön tai julkistamiseen, myös tällainen käyttö on laitonta aina, kun kyseinen kolmas osapuoli oli tietoinen tai sen olisi pitänyt olla tietoinen alkuperäisestä laittomasta toimesta tai kyseinen toimi annettiin sille tiedoksi. Liikesalaisuuden haltija saa edellä mainituissa tilanteissa oikeuden hakea direktiivissä säädettyjen toimenpiteiden ja muutoksenhakekeinojen soveltamista.²⁵⁸ Myös tässä direktiivin kohdassa Euroopan parlamentti on huomionnut työntekijöiden liikkuvuuden ottamalla 3 artiklaan 3a-kohdan, jonka mukaan 3 kohta²⁵⁹ ei anna liikesalaisuuden haltijalle perustetta rajoittaa työntekijöiden tavanomaisia työtehtäviään hoitaessaan rehellisesti hankkimien kokemuksen ja taitojen käyttöä tai rajoittaa työntekijän työskentelyä uusissa työtehtävissä tämän työsopimukseen sisältymättömin lisärajoituksin sovellettavan unionin tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti.²⁶⁰ Alkuperäisen komission direktiiviehdotuksen 4 artiklassa täsmennetään, että itsenäinen keksintöjen tekeminen ja käänteinen suunnittelutekniikka ovat laillisia tiedonhankintatapoja.²⁶¹ Parlamentin mietinnössä 4 artiklaan sen sijaan on otettu poikkeussäännökset liikesalaisuuden laittomaan hankintaan, käyttöön ja julkistukseen.²⁶²

Direktiivin III luvussa vahvistetaan toimenpiteet, menettelyt ja muutoksenhakekeinot, jotka olisi asetettava liikesalaisuuden haltijan saataville siltä varalta, että kolmas osapuoli hankkii tai julkistaa kyseisen liikesalaisuuden laittomasti tai käyttää sitä laittomasti. Kyseisen luvun I jaksossa vahvistetaan yleiset periaatteet, joita sovelletaan yksityisoikeudellisiin täytäntöönpanosäädöksiin liikesalaisuuksien väärinkäytön estämiseksi. Näitä yleisiä periaatteita ovat muun muassa tehokkuus, tasapuolisuus ja oikeasuhteisuus sekä suojakeinot oikeudenkäynteihin liittyvien väärinkäytösten estämiseksi (5 ja 6 artikla).²⁶³ Euroopan parlamentti on ollut mietinnön perusteella

²⁵⁸ COM/2013/0813 final s.6

²⁵⁹ Liikesalaisuusdirektiivin 3 artiklan 3 kohdassa mukaan liikesalaisuuden käyttöä tai julkistamista on pidettävä laittomana aina, kun se tapahtuu ilman haltijan suostumusta ja kun siihen syyllistyy henkilö, jonka todetaan täyttävän jonkin seuraavista edellytyksistä: a) henkilö on hankkinut liikesalaisuuden laittomasti; b) henkilö rikkoo oikeudellisesti pätevää luottamuksellisuutta koskevaa sopimusta tai muuta liikesalaisuuden salassapitovelvollisuutta; c) henkilö rikkoo oikeudellisesti pätevää sopimusvelvoitetta tai muuta velvoitetta, joka koskee liikesalaisuuden käytön rajoittamista. Ks. COM/2013/0813 final s.14 ja Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015 s.27

²⁶⁰ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.27

²⁶¹ COM/2013/0813 final s.6

²⁶² Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.28

²⁶³ COM/2013/0813 final s.6

samaa mieltä komission ehdotuksen kanssa, sillä 5 ja 6 artikloihin ei juuri ole tehty muutoksia parlamentin toimesta.

Direktiivin 7 artiklassa säädetään vanhentumisajasta. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että kanteita voidaan nostaa vähintään yhden vuoden mutta enintään kahden vuoden kuluttua ajankohdasta, jona kantaja on saanut tietoonsa tai jona sen voidaan kohtuudella katsoa saaneen tietoonsa kanteen perustana olleen viimeisen seikan.²⁶⁴ Parlamentti on ollut tässä asiassa eri mieltä komission kanssa. Parlamentti on mietinnössään jättänyt pois komission asettaman aikavälin (”vähintään yhden vuoden mutta enintään kahden vuoden kuluttua”) ja ottanut käyttöön yhden aikarajan, joka olisi kolmen vuoden kuluttua ajankohdasta, jona kantaja on saanut tietoonsa tai jona sen voidaan kohtuudella katsoa saaneen tietoonsa kanteen perustana olleen viimeisen seikan. Tämä kolmen vuoden määräaika vastaa Suomen vanhentumislain 4§:n mukaista yleistä vanhentumisaikaa.²⁶⁵ Suomen rikoslain mukaan taas yrityssalaisuutta loukkaavien tekojen rangaistusmaksimi on kaksi vuotta, minkä seurauksena syyte tulee nostaa näiden osalta rikoslain 8 luvun 1§:n perusteella viiden vuoden kuluessa. Lisäksi vanhentumislain 7.2§:n mukaan korvausvaatimus ei vanhene ”niin kauan kun rikosasiassa voidaan nostaa syyte tai kun rikosasian käsittely on vireillä tuomioistuimessa”.²⁶⁶ Siten Suomessa noudatetaan käytännössä viiden vuoden vanhentumisaikaa liikesalaisuuksien loukkauksissa myös korvausvaatimusten osalta. Direktiiviehdotuksessa esitetty vanhentumisaika kanteen nostamisen osalta on siten ongelmallinen Suomen osalta. Huolimatta parlamentin ehdotuksesta pidemmäksi vanhentumisajaksi nähtäväksi jää, onko kolmen vuoden vanhentumisaika tarpeeksi pitkä liikesalaisuusasioissa, joissa liikesalaisuutta loukkaavien tekojen pelkkä esitutkinta kestää usein vuosia.²⁶⁷ Parlamentti on myös ottanut artiklaan lisämääräyksen, jonka mukaan jäsenvaltioiden on vahvistettava säännöt, joita sovelletaan vanhentumisajan lykkäykseen ja keskeytykseen.²⁶⁸

Direktiivin 8 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot asettavat oikeusviranomaisten käyttöön mekanismit sellaisten liikesalaisuuksien luottamuksellisuuden säilyttämiseksi, jotka on julkistettu tuomioistuimessa oikeudenkäyntiä varten. Mahdollisia toimenpiteitä

²⁶⁴ COM/2013/0813 final s.16

²⁶⁵ Vanhentumislain 4§:n mukaan velka vanhentuu kolmen vuoden kuluttua 5-7§:ssä tarkoitettua ajankohdasta, jollei vanhentumisesta ole sitä ennen katkaistu. Ks. Laki velan vanhentumisesta 15.8.2003/728

²⁶⁶ Ks. RL 30:5 yrityssalaisuuden rikkomisen osalta, RL 8:1 syyteoikeuden vanhentumisen osalta ja VanhL 7.2§ korvausvelan vanhentumisen alkamisen ja enimmäisajan osalta.

²⁶⁷ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, s.6

²⁶⁸ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.30

olisivat esimerkiksi rajoitusten asettaminen pääsyyllä oikeudenkäyntiin tai rajoitusten asettaminen oikeudelle tutustua osapuolten tai kolmansien osapuolten toimittamiin asiakirjoihin. Luottamuksellisuutta koskevia toimenpiteitä on sovellettava oikeudenkäynnin aikana ja myös sen jälkeen haettaessa oikeutta tutustua asiakirjoihin niin kauan kuin kyseiset tiedot ovat liikesalaisuuksia.²⁶⁹ Parlamentin mietinnössä on muutettu komission ehdotusta siten, että siinä on annettu mahdollisuus rajata oikeutta tutustua asiakirjoihin, jotka sisältävät osapuolten tai kolmansien osapuolten toimittamia liikesalaisuuksia tai väitetyjä liikesalaisuuksia, mutta kuitenkin niin, että vähintään yhdelle kutakin osapuolta edustavalle henkilölle ja menettelystä riippuen heidän asianajajilleen ja/tai oikeudellisille edustajilleen annetaan oikeus tutustua kyseisiin asiakirjoihin kokonaisuudessaan. Samaa on määrätty pääsystä oikeudenkäyntiin ja oikeudesta tutustua oikeudenkäyntien pöytäkirjoihin ja niihin liittyviin selosteisiin, joihin liittyy liikesalaisuuksia tai väitetyjä liikesalaisuuksia.²⁷⁰ Mitä luultavimmin Euroopan parlamentin muutosehdotuksen taustalla on alkuperäisen ehdotuksen ongelmallisuus oikeudenkäynnin julkisuuden kannalta, johon jokaisella on oikeus esimerkiksi Suomen lain mukaan. Pohdittava on, toteutuuko Suomen lain mukainen oikeudenkäynnin julkisuus tai asianosaisten oikeus tiedonsaantiin parlamentin muutosehdotuksesta huolimatta.²⁷¹

III luvun 2 jaksossa säädetään turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteistä, jotka toteutetaan väliaikaisten kieltotuomioiden muodossa tai asettamalla teollis- ja tekijänoikeutta loukkaavat tavarat hukkaamiskieltoon (9 artikla). 9 artiklan toisen kohdan loppuun parlamentti on lisännyt määräyksen, jonka mukaan liikesalaisuuden julkistamista ei pidä sallia takaamiseen tarkoitettuja vakuuksia vastaan.²⁷² Tässä jaksossa vahvistetaan myös suojakeinot, joilla varmistetaan turvaamis- ja säilyttämistoimenpiteiden tasapuolisuus ja oikeasuhteisuus (10 artikla).²⁷³ Parlamentti on pysynyt muuten lähes samoilla linjoilla komission ehdotuksen kanssa, mietinnössä on ainoastaan muutettu jakson nimeksi *tilapäis-* ja säilyttämistoimet *väli-* ja säilyttämistoimet –termin tilalle.²⁷⁴

III luvun 3 jaksossa säädetään toimenpiteistä, jotka voidaan määrätä pääasiaa koskevan päätöksen ohella. Direktiivin 11 artiklassa säädetään liikesalaisuuden käyttö- tai

²⁶⁹ COM/2013/0813 final s.6

²⁷⁰ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.32

²⁷¹ Ks. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 30.3.2007/370, erityisesti 1§, 7§ ja 12§.

²⁷² Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.33

²⁷³ COM/2013/0813 final s.7

²⁷⁴ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.33

julkistamiskiellosta, teollis- tai tekijänoikeutta loukkaavien tavaroiden valmistamista, tarjoamista, markkinoille saattamista ja käyttöä koskevasta kiellosta ja korjaustoimenpiteistä. Korjaustoimenpiteillä muun muassa pyydetään oikeudenloukkaajaa tuhoamaan tai toimittaman alkuperäiselle liikesalaisuuden haltijalle kaikki hallussaan pitämänsä tiedot, jotka koskevat laittomasti hankittua, käytettyä tai julkistettua liikesalaisuutta. Euroopan parlamentti on ottanut mietintönsä lisäyksen 11 artiklan 1 c – kohtaan kohdaksi c a), jossa säädetään aineellisten tai sähköisten välineiden tuhoamista kokonaan tai osittain.²⁷⁵ Parlamentti on myös tuonut esiin suhteellisuusperiaatteen huomioonottamisen harkittaessa korjaustoimenpiteiden soveltamista koskevaa pyyntöä.²⁷⁶ Direktiivin 12 artiklassa vahvistetaan suojakeinot, joilla varmistetaan 11 artiklassa säädettyjen toimenpiteiden tasapuolisuus ja oikeasuhteisuus.²⁷⁷ Tähän parlamentti on jälleen tuonut lisäyksen koskien muun muassa työvoiman liikkuvuutta. Mietinnön mukaan toimenpiteet eivät saa aiheuttaa epäoikeudenmukaisia esteitä tasapuoliselle kilpailulle, innovoinnille ja työvoiman liikkuvuudelle.²⁷⁸

Direktiivin 13 artiklassa säädetään vahingonkorvauksen myöntämisestä vahingosta, jonka liikesalaisuuden haltija on kärsinyt liikesalaisuutensa laittoman hankinnan, käytön tai julkistamisen vuoksi. Artiklassa edellytetään kaikkien merkityksellisten tekijöiden, myös vastaajan saaman perusteettoman voiton, huomioon ottamista.²⁷⁹ Euroopan parlamentin mietinnössä on painotettu vahingonkorvausten asianmukaisuutta suhteessa tosiasiallisesti kärsittyyn vahinkoon. Lisäksi parlamentti on lisännyt ehdotukseen täysin uutena 1 a -kohdan, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat rajoittaa työntekijöiden korvausvastuuta työnantajiin nähden työnantajan liikesalaisuuden laittomasta hankkimisesta, käytöstä ja julkistamisesta, kun työntekijät ovat toimineet tahattomasti.²⁸⁰

Direktiivin 14 artiklassa annetaan toimivaltaisille oikeusviranomaisille valtuudet toteuttaa julkistamistoimenpiteitä kantajan pyynnöstä, muun muassa julkaisemalla asiaa koskeva päätös, edellyttäen, ettei liikesalaisuutta julkisteta, toimenpiteen oikeasuhteisuuden arvioinnin jälkeen. Direktiivi ei sisällä sääntöjä tuomioistuinten

²⁷⁵ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.35

²⁷⁶ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.36

²⁷⁷ COM/2013/0813 final s.7

²⁷⁸ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.37

²⁷⁹ COM/2013/0813 final s.7

²⁸⁰ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.38

päätösten täytäntöönpanosta valtioiden rajojen yli, koska tähän kysymykseen sovelletaan EU:n yleisiä sääntöjä asiasta.²⁸¹

Liikesalaisuusdirektiivin IV luvussa säädetään seuraamuksista, joita määrätään III luvussa säädettyjen toimenpiteiden laiminlyönnin vuoksi. IV luku koskee myös seuranta- ja raportointia koskevat säännökset. Näiden säännösten avulla voidaan varmistaa direktiivin tehokas soveltaminen ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. Luvun lopussa säädetään vielä tietojenvaihdosta ja yhteyshenkilöistä, kertomuksista, direktiivin saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä sekä voimaantulosta. Direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Lisäksi jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 24 kuukautta direktiivin hyväksymispäivästä.²⁸²

²⁸¹ COM/2013/0813 final s.7

²⁸² COM/2013/0813 final s.7 ja s. 20, Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s. 40-42

5. Ehdotetun direktiivin vaikutukset

5.1 Muutokset liikesalaisuuksien suojaan Suomessa

Suomessa on tällä hetkellä hyvin toimiva liikesalaisuuksia suojaava rikosoikeudellinen ja siviilioikeudellinen järjestelmä. Direktiiviehdotus tuo kuitenkin muutamia lisäyksiä suomalaiseen järjestelmään, jotka voisivat tuoda lisäsuojaa liikesalaisuuden haltijalle. Komission alkuperäinen ehdotus ei sinällään tuo Suomen kannalta negatiivisia muutoksia liikesalaisuuksien suojaan, mutta mikäli direktiivi tulee voimaan täysharmonisoitavana, saattaa tämä heikentää Suomen nykyistä liikesalaisuuksien suojaa. Joiltakin osin säännökset ovat Suomen nykyistä oikeustilaa vastaavia tai ainakin lähellä sitä. Direktiiviesitys keskittyy pitkälti prosessuaalisiin kysymyksiin, joiden implementointi Suomessa voi olla haasteellista.²⁸³ Käsittelen direktiivin vaikutuksia pääasiassa komission alkuperäisen direktiiviehdotuksen näkökulmasta, ottaen kuitenkin huomioon merkittävimmät Euroopan parlamentin mietinnössä²⁸⁴ esille otetut muutosehdotukset.

Direktiivin toimintavaihtoehdoksi on valittu toimintamalli, jossa lähennetään liikesalaisuuksien väärinkäyttöä koskevat kansalliset yksityisoikeudelliset oikeussuojakeinot. Tämä vaihtoehto sisältää yhdenmukaistettuja toimenpiteitä, joilla kolmansia osapuolia estetään käyttämästä tai hyödyntämästä väärinkäytettyjä liikesalaisuuksia ja joilla estettäisiin tarvittaessa myös tuonti kolmansista maista. Komission yksiköiden valmisteluasiakirjan mukaan vaihtoehto tarjoaisi myös suuremman varmuuden salassapidosta oikeuskäsittelyn aikana luomalla yhteisen oikeudellisen kehyksen.²⁸⁵

Komission yksiköiden valmisteluasiakirjan mukaan direktiivistä seuraava yksityisoikeudellisten suojakeinojen lähentyminen antaisi innovatiivisille yrityksille mahdollisuuden puolustaa oikeutettuja liikesalaisuuksiaan tehokkaammin koko EU:ssa. Oikeusvarmuuden lisääntyminen ja säädösten lähentyminen lisäisi niiden innovaatioiden arvoa, joita yritykset pyrkivät suojaamaan liikesalaisuuksina, pienentämällä väärinkäytösten riskiä. Lisäksi voitaisiin varmistaa, että

²⁸³ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

²⁸⁴ Euroopan parlamentin mietintö A8-0199/2015, 22.6.2015

²⁸⁵ SWD(2013) 472 final s.7

liikesalaisuuksien väärinkäyttöön perustuva tavaroiden tuonti kolmansista maista voitaisiin estää missä tahansa EU:n alueella yhtäläisin edellytyksin.²⁸⁶

Direktiiviehdotuksen 2 artiklassa säännelty liikesalaisuuden määritelmä on sisällöltään pitkälti samanlainen kuin Suomen rikoslain 30:11 mukainen määritelmä. Direktiivin mukaan liikesalaisuudeksi katsotaan tieto, joka on salaista ja jolla on kaupallista arvoa sen takia, että se on salaista. Lisäksi liikesalaisuuden haltijan tulee olla ryhtynyt riittäväksi katsottaviin toimenpiteisiin pitääkseen tiedon salassa. Kuten aikaisemmin olen maininnut, Suomen lainsäädännön mukaan liikesalaisuuden kolme tunnusmerkkiä ovat salassapitotahto, salassapitointressi ja tiedon tosiasiallinen salassapito.²⁸⁷ Nämä tunnusmerkit löytyvät pääpiirteissään myös liikesalaisuusdirektiivin mukaisesta määritelmästä. Mikäli direktiiviluonnoksen perusteella siviilioikeudelliseen lainsäädäntöön tulee tämän sisältöinen määritelmä, tulee harkita rikoslain liikesalaisuuden määritelmän yhtenäistämistä tämän kanssa.²⁸⁸ Direktiiviehdotus ei siis juurikaan vaikuta liikesalaisuuden määritelmään.

Muutoksen Suomen liikesalaisuuksien suojaan tuo direktiiviehdotuksen 6 artiklan 2 kohta, jonka mukaan vilpillisessä mielessä nostetun kanteen osalta oikeusviranomaisten on voitava määrätä kantajalle seuraamuksia ja 14 artiklan mukaisesti tehtyä päätöstä koskevien tietojen levittämisestä. Direktiivin 14 artiklassa säädetään tuomioistuimen päätösten julkaisemisesta. Sen mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeusviranomaiset voivat määrätä liikesalaisuuden laittoman hankinnan, käytön tai julkistamisen vuoksi vireille pannuissa oikeudenkäynneissä kantajan pyynnöstä ja oikeudenloukkaajan kustannuksella aiheellisia toimenpiteitä päätöstä koskevien tietojen levittämiseksi, mukaan lukien päätöksen julkaiseminen kokonaan tai osittain. Tämä poikkeaa suomalaisista prosessioikeudellisista säännöistä, joiden mukaan kantajan seuraamus perusteettoman kanteen nostamisesta on vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvaaminen.²⁸⁹

Direktiiviehdotuksen vanhentumisaikaa koskeva 7 artikla tuo muutoksen Suomen lain mukaiseen vanhentumisaikaan. Direktiiviehdotuksen mukaan direktiivissä säädettyjen

²⁸⁶ SWD(2013) 427 final s. 7-8

²⁸⁷ Ks. Vapaavuori 2005, s.37-48

²⁸⁸ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

²⁸⁹ OK 21:4:ssä säädetään, että mikäli voittanut asianosainen on aloittanut oikeudenkäynnin ilman, että vastapuoli on antanut siihen aiheita, taikka muutoin tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut tarpeettoman oikeudenkäynnin, hän on velvollinen korvaamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut. Joissain tilanteissa on myös mahdollista, että osapuolet pitävät oikeudenkäyntikulut vahinkonaan. Ks. Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

toimenpiteiden, menettelyiden ja muutoksenhakukeinojen soveltamista koskevia kanteita voidaan nostaa vähintään yhden vuoden mutta enintään kahden vuoden kuluttua ajankohdasta, jona kantaja on saanut tietoonsa tai jona sen voidaan kohtuudella katsoa saaneen tietoonsa kanteen perustana olleen viimeisen seikan.²⁹⁰ Tämä vanhentumisaika on hyvin lyhyt ja muuttaisi merkittävästi Suomessa vallitsevaa oikeustilaa, mikäli se vaikuttaisi siviili- ja/tai rikosoikeudellisten juttujen vanhentumiseen.²⁹¹ Tämä direktiivin 7 artikla heikentäisi suomalaista liikesalaisuuksien suojaa, sillä Suomessa loukkaukseen puuttumisen määräaika määräytyy muun muassa rikosoikeudellisen vanhentumisen kautta.²⁹² Suomen asianajajaliiton kannanoton mukaan vanhentumisaika olisi ongelmallinen myös muissa jäsenmaissa.²⁹³ Euroopan parlamentin mietinnössä on kuitenkin ehdotettu yhtenäistä kolmen vuoden vanhentumisaikaa.²⁹⁴ Tämä vastaisi paremmin Suomen oikeustilaa ja olisi liikesalaisuuden haltijan kannalta parempi vaihtoehto.

Direktiiviehdotuksen 8 artiklassa säädetään liikesalaisuuksien luottamuksellisuuden säilyttämisestä oikeudenkäyntien aikana. Artikla asettaa erinäisiä velvoitteita jäsenvaltioille huolehtia liikesalaisuuksien suojasta oikeudenkäynneissä. Artiklan mukaan oikeudenkäynnissä on tarvittaessa oikeus rajoittaa myös osapuolen oikeutta tutustua oikeudenkäynnin asiakirjoihin. Tämä on merkittävä poikkeus oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 12§:ään, jonka mukaan asianosaisella on oikeus saada muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tieto muunkin kuin julkisen oikeudenkäyntiasiakirjan sisällöstä. Liikesalaisuuden haltijan kannalta tällaiset toimenpiteet ja rajoitukset voivat olla kannatettavia, mutta huomioon tulee ottaa, että asiakirjojen salainen esittäminen tuomioistuimelle saattaa olla kontradiktorisen periaatteen vastaista.²⁹⁵ Komissio on alkuperäisessä ehdotuksessaan todennut, että tällaisia toimenpiteitä olisi sovellettava oikeasuhteisesti, jottei loukattaisi osapuolten oikeutta oikeuden mukaiseen oikeudenkäyntiin, mutta on eri asia, toteutuuko tämä käytännössä.²⁹⁶ Euroopan parlamentin mietinnössä on ehdotettu tähän ns. helpotusta muun muassa oikeudenkäynnin julkisuuden ja asianosaisen tietojensaantioikeuden kannalta, kuten olen jo aiemmin direktiiviehdotuksen sisältöä koskevassa kappaleessa maininnut.

²⁹⁰ COM/2013/0813 final s.16

²⁹¹ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

²⁹² Kauppakamari 27.1.2014

²⁹³ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

²⁹⁴ Euroopan parlamentin mietintö, 22.6.2015, s.30

²⁹⁵ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, s.7

²⁹⁶ COM/2013/0813 final s.6

Direktiiviehdotuksen 9-11 artiklat tuovat muutoksia suomalaiseen sääntelyyn. 9-10 artikloissa säädetään väli- ja säilyttämistoimista, joilla tarkoitetaan muun muassa erilaisia kieltoja liikesalaisuuksien käytön estämiseksi. Tämä on tehokas lisä suomalaiseen sääntelyyn, sillä liikesalaisuudet ovat loukkaajayhtiössä usein sekoittuneet yhtiön omiin tietoihin, eikä liikesalaisuuksia saada siten tehokkaasti takavarikoitua yhtiöltä tai takavarikon ja aineiston kopioinnin jälkeen liikesalaisuudet on usein palautettu loukkaajille.²⁹⁷

Direktiiviehdotuksen 11 artiklassa säädetään kielloista ja korjaustoimenpiteistä. Artiklassa skaala lähentyy perinteisten immateriaalioikeuksien seuraamusvaihtoehtoja. Artiklan korjaustoimenpiteitä ovat muun muassa liikesalaisuutta loukkaavien tuotteiden tuhoaminen ja loukkaavan omaisuuden poistaminen. Tällaiset yhtenäiset korjaustoimenpiteet on katsottu tarpeellisiksi, sillä kansalliset säännöt eroavat muun muassa siinä, voivatko liikesalaisuuksien lailliset haltijat pyytää sellaisten tavaroiden tuhoamista, jotka valmistanut kolmas osapuoli käyttää liikesalaisuuksia laittomasti, tai pyytää sellaisten asiakirjojen, tiedostojen tai materiaalien palauttamista tai tuhoamista, jotka sisältävät laittomasti hankitun tai käytetyn liikesalaisuuden tai jossa hyödynnetään tällaista liikesalaisuutta. Vahingonkorvausten laskennassa sovellettavissa kansallisissa säännöksissä ei myöskään oteta aina huomioon liikesalaisuuksien aineetonta luonnetta.²⁹⁸ Tämä jäsenvaltioiden hajanainen sääntely aiheuttaa hankaluuksia liikesalaisuuksien suojaamisessa. Nämä erilaiset toimenpiteet ovat siten tervetullut lisä Suomen ja varmasti myös muiden jäsenvaltioiden lainsäädäntöön.²⁹⁹

Direktiiviehdotuksen 13 artikla sisältää säännökset vahingonkorvauksesta, joka voidaan määrätä tuomittavaksi kun direktiivin säännöksiä liikesalaisuuksien suojasta on rikottu. Artiklan ensimmäisessä kohdassa on määräys vahingonkorvauksen laskemisperusteista. Vahingonkorvaus on kohdan mukaan suhteutettava tosiasiallisesti kärsittyyn vahinkoon. Tämä vastaa pitkälti Suomen nykyistä oikeustilaa. Artiklan 2 kohdassa taas määrätään, että määrätessään vahingonkorvauksia toimivaltaisen oikeusviranomaisen on otettava huomioon oikeudenloukkaajan mahdollisesti saama perusteeton voitto. Tämä kohta antaisi ymmärtää, että korvaus voisi olla aiheutunutta vahinkoa suurempi. Tavanomaista kylläkin on, että loukkaajan saama hyöty on asianomistajan vahinkoa suurempi, ja vahinko on usein vaikeampi toteennäyttää. Tämä asianomistajan vahingonkorvauksen

²⁹⁷ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, s.7

²⁹⁸ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.10

²⁹⁹ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

saantia helpottava kohta on tervetullut lisä suomalaiseen järjestelmään, jotta asianomistajan olisi helpompi saada korvaus edes tälle aiheutuneesta vahingosta.³⁰⁰

Direktiiviehdotuksen 14 artiklassa säädetään tuomioistuimen päätösten julkaisemisesta. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeusviranomaiset voivat määrätä liikesalaisuuden laittoman hankinnan, käytön tai julkistamisen vuoksi vireille pannuissa oikeudenkäynneissä kantajan pyynnöstä ja oikeudenloukkaajan kustannuksella aiheellisia toimenpiteitä päätöstä koskevien tietojen levittämiseksi, mukaan lukien päätösten julkaiseminen kokonaan tai osittain. Tämä on uutuus suomalaisessa järjestelmässä. Käytännössä määräys vastaa patenttilain 60 a §:ää³⁰¹ ja lähentää siten liikesalaisuuksia perinteisiin yksityisoikeuden luoviin immateriaalioikeuksiin.³⁰² Edelleen tulee kuitenkin muistaa, että liikesalaisuus ei varsinaisesti ole immateriaalioikeus.

Kuten aikaisemmin sanottu, Suomessa on tällä hetkellä vahva liikesalaisuuksien suoja, joka perustuu erityisesti rikoslain 30 luvun säännöksiin. Direktiivissä kuitenkin ehdotetaan, että vaikka direktiivi ei varsinaisesti vaikuttaisi jäsenvaltioiden rikosoikeuteen, jäsenvaltiot eivät kuitenkaan saisi soveltaa rikosoikeudellista sääntelyä 4 artiklan mukaisiin tilanteisiin, joissa liikesalaisuuksien sinänsä laiton käyttö olisikin oikeutettua. Direktiivin oikeusperusta ei anna EU:lle toimivaltaa säännellä rikosoikeudellisista kysymyksistä.³⁰³ Euroopan parlamentin mietinnössä on myös nostettu esille direktiivin mahdolliset rikosoikeudelliset seuraamukset. Mietinnön mukaan direktiivissä ei säädetä rikosoikeudellisten seuraamusten määräämisestä sellaisille henkilöille, jotka hankkivat, käyttävät tai julkistavat laittomasti liikesalaisuuksia. Direktiivissä ei siten rajoiteta jäsenvaltioiden oikeutta täydentää siviili- tai kauppaoikeudellista osiota rikosoikeudellisella osiolla. Parlamentin mukaan jäsenvaltioiden olisi kuitenkin noudatettava kaikkia direktiivin mukaisia suojakeinoja, kun ne laativat tällaisia toimenpiteitä. Näin taataan asianmukainen tasapaino liikesalaisuuksien suojaamisen sekä elinkeinovapauden, sananvapauden ja

³⁰⁰ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

³⁰¹ Patenttilain 60 a §:n mukaan tuomioistuin voi patentin loukkausta koskevassa riita-asiassa kantajan vaatimuksesta määrätä, että vastaajan on korvattava kustannukset, jotka kantajalle aiheutuvat siitä, että hän soveltuvin toimin julkistaa tietoja lainvoimaisesta tuomiosta, jossa vastaajan on todettu loukkaavan patenttia. Määräystä ei saa antaa, jos tietojen levittämistä on muussa laissa rajoitettu. Harkitessaan määräyksen antamista ja määräyksen sisältöä tuomioistuimen tulee ottaa huomioon julkistamisen yleinen merkitys, loukkauksen laatu ja laajuus, julkistamisesta aiheutuvat kustannukset ja muut vastaavat seikat. ks. Patenttilaki 15.12.1967/550

³⁰² Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

³⁰³ Suomen yrittäjät 17.9.2015, s.2

tiedonvälityksen vapauden välillä.³⁰⁴ Euroopan parlamentti painottaa tiedonvälityksen vapautta ja nostaa myös esimerkiksi sähköisen tiedonvälityksen enemmän esille kuin komissio alkuperäisessä ehdotuksessaan.

Euroopan parlamentti on mietinnössään nostanut esiin myös direktiivin vaikutuksen ilmiantamiseen. Ilmiantamisesta ei ole mainintaa alkuperäisessä komission ehdotuksessa. Parlamentin mietinnön mukaan liikesalaisuusdirektiivissä säädetyt toimenpiteet ja muutoksenhakukeinot eivät saisi rajoittaa ilmiantamista. Tämän vuoksi liikesalaisuuksien suoja ei tulisi ulottaa tapauksiin, joissa liikesalaisuuden julkistaminen palvelee yleistä etua, kun paljastetaan välittömästi merkittävä väärinkäytös tai tuomittava toiminta.³⁰⁵

Varsinaisesti liikesalaisuusdirektiivin aiheuttamia muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön pääsee arvioimaan vasta, kun direktiivin lopullinen sisältö selviää. Suomen asianajajaliiton mukaan tässä vaiheessa voidaan kuitenkin jo sanoa, että direktiivi tulee aiheuttamaan merkittäviä muutoksia suomalaiseen liikesalaisuutta suojaavaan lainsäädäntöön.³⁰⁶

5.2 Direktiiviehdotuksen yksittäiset kysymykset

Tässä kappaleessa pohdin direktiiviehdotuksesta esille nousevia yksittäisiä kysymyksiä, niiden vaikutusta Suomen liikesalaisuuksien suojaan sekä mahdollisia muutosehdotuksia ja eri toimijoiden kannanottoja ongelmakohtiin. Suomen oikeuden kannalta on erityisesti nostettu esille direktiivin harmonisointi, työntekijöiden liikkuvuus, liikesalaisuuksien suhde immateriaalioikeuksiin ja direktiivin vaikutus salassapitosopimusten solmimiseen.

5.2.1 Harmonisointi

Direktiiviehdotuksen merkittävin ongelma koskee ehdotetun sääntelyn luonnetta.³⁰⁷ Kuten on jo aikaisemmin mainittu, direktiivi voi olla vähimmäisdirektiivi eli minimidirektiivi tai siinä voi olla vähimmäissäännöksiä (minimisäännöksiä), jolloin direktiivissä tai sen yksittäisessä säännöksessä säädetään EU:n tasolla noudatettavasta vähimmäistasosta (minimitasosta). Tällöin kansallisesti pidemmälle menevät säännökset

³⁰⁴ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.15

³⁰⁵ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.16

³⁰⁶ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014

³⁰⁷ Suomen yrittäjät 17.9.2015 s.2

ovat mahdollisia. Direktiivi voi myös olla täysharmonisoiva tai se voi sisältää täysharmonisoivia säännöksiä, jolloin direktiivissä tai sen yksittäisessä säännöksessä säädetään EU:ssa noudatettavasta yhdenmukaisesta sääntelystä, josta poikkeavat kansalliset säännökset eivät ole mahdollisia.³⁰⁸

Alkuperäisessä komission direktiiviehdotuksessa ei varsinaisesti ole määritelty, tuleeko direktiivi olemaan minimidirektiivi vai täysharmonisoiva direktiivi. Neuvoston lausunnossa³⁰⁹ on viitattu kompromissiin, että jäsenvaltiot voisivat tiettyjen olosuhteiden vallitessa tarjota korkeampaa suojaa, mutta komission ehdotuksessa tai parlamentin mietinnössä ei ole tätä ehtoa.³¹⁰

Kuten aikaisemmin todettu, liikesalaisuuksien suojan taso on Suomessa tällä hetkellä kohtuullisen hyvällä tasolla. Suomen järjestelmä antaa myös kansainvälisesti vertaillen kattavasti suojaa liikesalaisuuksille. Erityisesti toimiva rikosoikeusjärjestelmämme takaa korkeatasoisen suojan liikesalaisuuksille, mutta myös siviilioikeudellisella sääntelyllä on merkitystä. Direktiivillä ei tulisi heikentää nykyistä liikesalaisuuksien suojaa Suomessa. Suomen korkeatasoisen suojan vuoksi direktiiviehdotus ei jätä nykyisessä muodossaan riittävästi harkintavaltaa ja joustovaraa, mikä voi johtaa Suomessa voimassa olevan suojan kaventumiseen.³¹¹

Monien kannanottojen mukaan direktiivissä tulisi määritellä ainoastaan suojan vähimmäistaso, ja antaa siten jäsenvaltioille mahdollisuus säätää laajemmin liikesalaisuuksien suojasta.³¹² Direktiivin tulisi olla siis selvästi niin sanottu minimidirektiivi. Minimidirektiivi mahdollistaisi kansallisen harkintavallan käytön ja Suomen voimassa olevan liikesalaisuussääntelyn suojan säilymisen nykyisellä tasolla.

Suomen yrittäjien lausunnon mukaan huolestuttavaa on direktiivin mahdolliset Suomen rikosoikeuden soveltamista rajoittavat vaikutukset liikesalaisuuksien suojan osalta.³¹³ Euroopan parlamentti on mietinnössään kuitenkin ottanut kantaa asiaan toteamalla, että direktiivissä ei rajoiteta jäsenvaltioiden oikeutta täydentää siviili- tai kauppaoikeudellista osiota rikosoikeudellisella osiolla edellyttäen kuitenkin, että jäsenvaltiot noudattavat kaikkia direktiivin mukaisia suojakeinoja, kun ne laativat

³⁰⁸ Lainlaatijan EU-opas, 1.3 EU-Säädökset. Finlex.

³⁰⁹ Euroopan neuvoston lausunto 26.5.2014, 10200/14, s.2

³¹⁰ Jehoram ym. 12.10.2015, s.3

³¹¹ Suomen yrittäjät 17.9.2015 s.2

³¹² Ks. Esim. Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, Kauppakamari 27.1.2014, Suomen yrittäjät 17.9.2015

³¹³ Suomen yrittäjät 17.9.2015 s.2

kyseisiä toimenpiteitä.³¹⁴ Tästä olisi mielestäni syytä ottaa määräys myös lopulliseen direktiiviin.

Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunta on sisällyttänyt lausuntoonsa direktiiviehdotuksen lisäykseksi kohdan, joka viittaa miniharmonisointiin. Kohta on lisätty direktiiviehdotuksen 1 artiklaan. Kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat antaa direktiiviä pidemmälle meneviä säännöksiä edellyttäen, että varmistetaan 4 ja 5 artiklan (4 artikla: liikesalaisuuksien laillinen hankinta, käyttö ja julkistaminen, 5 artikla: yleinen velvoite), 6 artiklan 1 kohdan (viranomaisten velvollisuus soveltaa direktiivin mukaisesti säädettyjä toimenpiteitä, menettelyitä ja muutoksenhakukeinoja muun muassa oikeasuhteisella tavalla), 7 artiklan (vanhentumisaika), 8 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan (säännös velvoitteen lakkaamisesta), 8 artiklan 3 ja 4 kohdan (2 kohdassa tarkoitetun pyynnön hyväksymistä koskeva määräys ja henkilötietojen käsittelyä koskeva määräys), 9 artiklan 2 kohdan (oikeusviranomaisen asettamaa vakuutta koskeva määräys), 10 artiklan (soveltamisedellytykset ja suojakeinot), 12 artiklan (soveltamista, suojakeinoja ja vaihtoehtoisia toimenpiteitä koskevat edellytykset) ja 14 artiklan 3 kohdan (julkisuustoimenpiteen määräämistä koskevat määräykset) noudattaminen.³¹⁵ Nähtäväksi jää, tulevatko nämä minimiharmonisointiin viittaavat määräykset lopulliseen direktiiviin.

Mikäli direktiivi tulee voimaan täysharmonisoitavana, direktiivin tavoite liikesalaisuuksien paremmasta suojasta unionissa ei toteutuisi Suomen kannalta. Muun muassa Suomen yrittäjät toteavat lausunnossaan (U 5/2014, vp jatkokirje), että jos direktiivi olisi luonteeltaan selkeästi minimidirektiivi, direktiiviehdotuksen suomalaista suojaa kaventavat ongelmat ja tulkinnanvaraisuudet olisivat voitettavissa. Jos Suomi voisi pitää kansallisesti voimassa pidemmälle menevää liikesalaisuuksien suojaa, direktiivin tarkoitus voisi toteutua myös Suomen kannalta.³¹⁶

5.2.2 Työntekijöiden liikkuvuus

Kuten aikaisemmin tutkielmassani olen todennut, rajanveto työntekijän ammattitaidon ja työnantajan liikesalaisuuden välillä saattaa olla välillä vaikeaa. Koska ehdotettu liikesalaisuusdirektiivi yhtenäistää jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä liikesalaisuuksien

³¹⁴ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.15

³¹⁵ Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 20.4.2015, s.20

³¹⁶ Suomen yrittäjät 17.9.2015 s.2

suojan osalta ja määrää toimenpiteistä, joilla pyritään estämään liikesalaisuuksien myöhempi laiton käyttö tai julkistaminen, tulisi liikesalaisuusdirektiivissä tehdä selvä ero ammattitaidon ja liikesalaisuuden välillä. Näin ei kuitenkaan alkuperäisessä komission ehdotuksessa ole tehty.

Alkuperäisessä direktiiviehdotuksessa painotetaan rajat ylittävää innovaatiotoimintaa liikesalaisuusdirektiivin tavoitteena.³¹⁷ Tämä tavoite tarkoittaa käsittääkseni siten myös työntekijöiden ja ammattitaidon liikkuvuutta rajojen yli. Komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa todetaan, että direktiiviehdotuksen välillisenä myönteisenä yhteiskunnallisena vaikutuksena on korkeasti koulutetun työvoiman, joilla on mahdollisuus saada liikesalaisuuksia, liikkuvuuden helpottuminen sisämarkkinoilla.³¹⁸ Kuitenkaan komission direktiiviehdotuksessa eikä komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa oteta kantaa ammattitaidon ja liikesalaisuuksien väliseen eroon. Komission direktiiviehdotuksessa todetaan ainoastaan, että direktiiviehdotuksessa kunnioitetaan perusoikeuksia ja periaatteita, joka on vahvistettu erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa. Näitä perusoikeuksia ja periaatteita ovat muun muassa ammatillinen vapaus, oikeus tehdä työtä sekä elinkeinovapaus.³¹⁹

Useissa kannanotoissa onkin huolestuttu työvoiman liikkuvuuden turvaamisesta, mikäli direktiivi tulee alkuperäisen komission ehdotuksen mukaisena voimaan. IPR University Centerin lausunnon (24.1.2014) mukaan ongelmana direktiiviluonnoksessa on, että työntekijöitä, entisiä työntekijöitä ja täysin ulkopuolisia henkilöitä käsitellään yhtenäisenä ryhmänä. Suomen lainsäädännössä on nimittäin lähdetty siitä, että salassapitovelvoite on tiukempi työsuhteen aikana kuin sen jälkeen. Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden turvaamiseksi Suomen lainsäädännössä on pyritty välttämään sitä, että työntekijän mahdollisuuksia siirtyä uuteen työpaikkaan merkittävästi rajoitettaisiin lainsäädännöllä tilanteissa, joissa työntekijän tiedossa on entisen työnantajan liikesalaisuuksia. Tällaiset tilanteet on jätetty useimmiten sopimuksissa säänneltäviksi.³²⁰

Kannanottojen seurauksena Euroopan parlamentti on mietinnössään lisännyt useisiin direktiiviehdotuksen kohtiin työntekijöiden liikkuvuutta koskevia määräyksiä. Myös teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunta on ottanut lausunnossaan kantaa

³¹⁷ COM/2013/0813 final s.11

³¹⁸ SWD(2013) 472 final s. 8

³¹⁹ COM/2013/0813 final s.12

³²⁰ IPR University Center lausunto 24.1.2014, s.3

työntekijöiden liikkuvuuteen. Euroopan parlamentin mietinnössä todetaan, että Euroopan unionissa tärkeässä asemassa on henkisen luomistyön ja innovaatiotoiminnan kannalta otollinen ympäristö, jossa työvoiman liikkuvuutta ei ole estetty. Parlamentin mietinnössä on myös todettu, että direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä ja muutoksenhakekeinoja ei tulisi käyttää laittomiin tarkoituksiin, kuten perusteettomien esteiden luomiseen sisämarkkinoiden toiminnalle tai työvoiman liikkuvuudelle.³²¹

Parlamentti on mietinnössään ehdottanut direktiiviluonnokseen lisättäväksi työntekijän liikkuvuutta turvaavia kohtia niin johdantoon kuin varsinaisiksi säädöksiksikin. Parlamentti on lisännyt direktiiviehdotuksen johdanto-osaan uuden kohdan 27a, jonka mukaan direktiivi ei saisi vaikuttaa työntekijöiden liikkumisvapauteen eikä sijoittautumisvapauteen, etenäkään sellaisina kun niistä määrätään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 48 ja 49 artiklassa ja Euroopan perusoikeuskirjan 15 artiklassa.³²²

2 artiklan määritelmiin on ehdotettu lisäystä, jonka mukaan kokemusta ja taitoja, jotka työntekijät ovat hankkineet rehellisesti hoitaessaan tavanomaisia työtehtäviään, ei pidetä liikesalaisuutena. Myös 3 artiklaan, jossa säädetään liikesalaisuuksien laittomasta käytöstä, hankinnasta ja julkistamisesta, on lisätty 3a kohta, jossa viitataan artiklan 3 kohtaan. 3 kohdassa määritellään tilanteet, jolloin liikesalaisuuden käyttö tai julkistaminen on laitonta. Ehdotetussa 3a kohdassa määrätään, että 3 kohta ei anna liikesalaisuuden haltijalle perustetta rajoittaa työntekijöiden tavanomaisia työtehtäviään hoitaessaan rehellisesti hankkimien kokemuksen ja taitojen käyttöä tai rajoittaa työntekijän työskentelyä uusissa työtehtävissä tämän työ sopimukseen sisältyvät lisärajoituksin sovellettavan unionin tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti.³²³ Parlamentti on siis mietinnössään pyrkinyt poistamaan mahdollisia esteitä työntekijöiden liikkuvuudelle.

Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunta on lausunnossaan oikeudellisten asioiden valiokunnalle ottanut kantaa direktiiviehdotuksen yksittäisiin kohtiin ja myös työntekijöiden liikkuvuuteen. Valiokunnan mukaan on tärkeää muistaa, että tietämyksen ja tiedon liikkuminen on merkittävää innovointi- ja luomisprosessin vuoksi.³²⁴ Siten työntekijöiden liikkuvuus tukee komission direktiiviehdotuksen tavoitteita. Valiokunnan

³²¹ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.8 ja s.16

³²² Ks. Sopimus Euroopan unionin toiminnasta (konsolidoitu toisinto 2012) ja Euroopan unionin perusoikeuskirja EYVL C 326 (2012).

³²³ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s. 25-27

³²⁴ Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 29.4.2015, s.1

mukaan tiedon ja taidon liikkuminen tekee teollisuuden toimijoista ja tutkimusaloista dynaamisia ja luovia. Tähän liittyy työntekijöiden liikkuvuus. Innovoinnin ja ammatillisen kehityksen kannalta on erityisen tärkeää, että ammattitaitoiset työntekijät voivat siirtyä yrityksestä toiseen. Tämän takia liikesalaisuuksien laittoman hankinnan, julkistamisen ja käytön estäminen ei saisi haitata työntekijöiden liikkuvuutta. On siten varmistettava, ettei työkokemusta rajoiteta kohtuuttomasti ja estetä siten työntekijöiden liikkuvuutta.³²⁵ Valiokunnan mukaan työntekijöiden liikkuvuus olisi otettava huomioon säädettäessä vanhentumisaikaa direktiivissä säädetyille toimille, menettelyille ja muutoksenhakukeinoille. Yleisesti olisi saatava aikaan asianmukainen tasapaino uusia ideoita luovien työntekijöiden ja toisaalta sellaisten yritysten välillä, jotka tarjoavat resurssit ja ympäristön tällaisten ideoiden kehittämiseen.³²⁶

Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunta on myös lausunnossaan ehdottanut direktiiviehdotuksen 13 artiklaan (1 kohta – 1 a alakohta) lisäystä, jonka mukaan jäsenvaltioiden on kansallisen lainsäädäntönsä ja käytäntönsä mukaisesti rajoitettava tahattomasti toimiville työntekijöille työnantajan liikesalaisuuden laittomasta hankinnasta, käytöstä tai julkistamisesta aiheutuvaa korvausvastuuta työnantajiinsa nähden. Tämä mahdollisuus koskisi myös tilannetta, jossa liikesalaisuuden laitton hankinta, käyttö tai paljastaminen tapahtuu sen jälkeen, kun työntekijän työsuhde on päättynyt.³²⁷ Tämä määräys voisi omalta osaltaan turvata työntekijöiden liikkuvuutta, ja tämän takia määräys olisi mielestäni otettava lopulliseen direktiiviin.

5.2.3 Liikesalaisuuksien lähentyminen teollis- ja tekijänoikeuksien kanssa

Direktiiviehdotus perustuu komission vuonna 2011 hyväksymään IPR-strategiaan. Direktiiviehdotus on siten osa immateriaalioikeuksien sisämarkkinoiden luomista.³²⁸ Komission direktiiviluonnoksessa on johtavana ajatuksena jäsenvaltioiden lainsäädännön yhtenäistämisen lisäksi lähentää liikesalaisuuksien suojaa muihin, yksinoikeuden luoviin immateriaalioikeuksiin. Tässä tarkoituksessa direktiiviluonnoksessa on erinäisiä periteisistä immateriaalioikeuksista tuttua sääntelyä joka tulee koskemaan myös liikesalaisuuksia direktiivin voimaantultua.³²⁹

³²⁵ Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 29.4.2015, s.53

³²⁶ Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 29.4.2015, s.2

³²⁷ Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnanlausunto 29.4.2015, s.49

³²⁸ IPR University Center 24.1.2014, s.1

³²⁹ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, s.1

Kuten olen aiemmin tässä tutkielmassa todennut, liikesalaisuuden ei voida katsoa olevan tyypillinen immateriaalioikeus. Vaikka liikesalaisuuksia koskevaa sääntelyä usein pidetään osana immateriaalioikeudellista suojaa, se poikkeaa kuitenkin luonteeltaan merkittävästi muista immateriaalioikeuksista.³³⁰ Vaikka liikesalaisuudet eivät ole yksinomaisia teollis- ja tekijänoikeuksia, ne ovat usein niiden perustana. Usein esimerkiksi keksintö on sen keksijän liikesalaisuus ennen keksinnön patentoimista. Liikesalaisuus ei anna yksinoikeutta liikesalaisuutena pidettävään tietoon. Liikesalaisuuksia on kuitenkin suojattava samasta syystä kuin teollis- ja tekijänoikeudet ovat olemassa, eli suojan tarkoituksena on kannustaa luovan työn tekijöitä innovointiin varmistamalla, että nämä myös hyötyvät innovoinnistaan.³³¹

Direktiiviehdotuksessa on pyritty lähentämään liikesalaisuuksia perinteisiin immateriaalioikeuksiin. Tämä käy ilmi jo ehdotuksen johdannosta, jossa todetaan, että teollis- ja tekijänoikeudet ovat olennainen osa innovaatiopolitiikkaa.³³² Ehdotuksen tavoitteena näin ollen on yhdenmukaistaa tällainen aineettoman varallisuuden suoja, jonka ei katsota kuuluvan teollis- ja tekijänoikeuksien piiriin.³³³ Tämä tulee ilmi myös Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnosta (25.3.2014), jossa komitea korostaa, että direktiiviehdotuksessa hahmoteltu liikesalaisuuksien suojaaminen niiden laittomalta hankinnalta ja käytöltä on hyvin lähellä sitä suojaa, josta säädettiin teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetulla direktiivillä 2004/48/EY ja joka koski muun muassa tekijänoikeuksia, tavaramerkkejä, malleja ja patenteja, etenkin koska siinä veloitetaan jäsenvaltiot säätämään tehokkaista yksityisoikeudellisista oikeussuojakeinoista, jotka ovat liikesalaisuuden laillisen haltijan käytettävissä. Direktiiviehdotuksessa pyritään myös lähentämään entisestään lainsäädäntöä siten, että se on yhteensopivaa kansainvälisen oikeuden kanssa, etenkin teollis- ja tekijänoikeuksien kaupan liittyviä näkökohtia koskevan sopimuksen (TRIPS) kanssa.³³⁴

Vaikka ehdotuksessa todetaan, että sillä ei aiota luoda uusia immateriaalioikeuksia, edellä kerrotut näkökulmat puoltavat voimakkaasti näkemystä siitä, että direktiiviehdotuksella pyritään kaikkiin keinoin lähentämään liikesalaisuudet muiden

³³⁰ IPR University Center 24.1.2014, s.2

³³¹ Edilex uutinen 28.11.2013, s.2

³³² COM/2013/0813 final s.1

³³³ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto INT/725, 25.3.2014, s.3

³³⁴ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto INT/725, 25.3.2014, s.2

immateriaalioikeuksien kanssa.³³⁵ Liikesalaisuuksien erityispiirteet on kuitenkin jätetty direktiiviluonnoksessa huomioimatta, vaan niitä on käsitelty ikään kuin kysymys olisi patentoimatta jätetyistä keksinnöistä.³³⁶

Liikesalaisuudet eivät anna liikesalaisuuden haltijalle yksinoikeutta liikesalaisuuden kohteena olevaan tietoon. Liikesalaisuuden tarkoituksena ei myöskään ole korjata suojaamisen laiminlyönnin seurauksia.³³⁷ Mikäli liikesalaisuus tulee ilmi, kuka tahansa voi käyttää sitä. Ulkopuoliset henkilöt voivat myös esimerkiksi itse keksiä vastaavan liikesalaisuuden. Mikäli taas keksintö on suojattu patentilla, sen keksijällä on yksinomainen oikeus käyttää keksintöä hyödykseen ja kieltää muita hyödyntämästä sitä. Tämä tulisi ottaa huomioon, kun yritetään yhdenmukaistaa liikesalaisuuksien suojan sääntelyä yksinoikeuden omaaviin immateriaalioikeuksien suojan kanssa.

Vaikka liikesalaisuuksien suoja onkin tärkeä asia, siinä ei ole kysymys teollis- ja tekijänoikeuksista. Tämän takia suojan soveltaminen ei saa johtaa uusien yksinoikeuksien syntyyn. Saman taitotiedon ja tiedon keksiminen itsenäisesti tulisi siis olla edelleen mahdollista. Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunnon mukaan teollisuus- ja tekijänoikeuksia koskevan normiston käyttäminen komission ehdotuksessa aiheuttaa epämääräisyyttä ja saattaa vaikuttaa oikeudellisiin tulkintoihin oikeudenkäyntien yhteydessä.³³⁸ Valiokunta on myös lisännyt direktiiviehdotuksen johdanto-osan 10 kappaleeseen lisäyksen, jossa korostetaan, että liikesalaisuusdirektiivissä vahvistetut säännökset liikesalaisuuksien suojaamiseksi eivät muodosta teollis- ja tekijänoikeutta, eikä niihin pitäisi voida vedota ainoastaan kilpailun rajoittamiseksi.³³⁹

5.2.4 Liikesalaisuuksien säilyttäminen oikeudenkäyntien aikana

Yritykset eivät yleensä ole halukkaita viemään liikesalaisuuksien väärinkäytöksiä oikeuteen, sillä ne eivät ole varmoja siitä, että tuomioistuimet säilyttävät niiden liikesalaisuudet.³⁴⁰ Nykyisin liikesalaisuuksia koskevat oikeusriidat ratkaistaankin suurelta osin suljettujen ovien takana välimiesmenettelyssä salassapitosopimukseen

³³⁵ Vandermeulen ym., 13.10.2015, s.1

³³⁶ IPR University Center 24.1.2014, s.2

³³⁷ IPR University Center 24.1.2014, s.2

³³⁸ Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 29.4.2015, s.2

³³⁹ Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 29.4.2015, s.9

³⁴⁰ Edilex uutinen 28.11.2013

otetun välityslausekkeen nojalla. Tämä takaa osapuolten liikesalaisuuksien säilymisen, mutta ei rajoita asianosaisen oikeuksia. Yleisissä tuomioistuimissa ratkaistavissa asioissa asianosaisille on oikeus saada tieto oikeudenkäynnin asiakirjoista. Komission alkuperäisen direktiiviehdotuksen 8 artikla toisi huomattavan muutoksen tähän oikeuteen.

Direktiiviehdotuksen 8 artiklassa säädetään liikesalaisuuksien luottamuksellisuuden säilyttämisestä oikeudenkäyntien aikana. Artikla asettaa erinäisiä velvoitteita jäsenvaltioille huolehtia liikesalaisuuksien suojasta oikeudenkäynneissä. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että osapuolten, niiden laillisten edustajien, tuomioistuimen henkilöstön ja muiden henkilöiden, jotka osallistuvat liikesalaisuuksien laittomaan hankintaan, käyttöön tai julkistamiseen liittyvään oikeudenkäyntiin tai joilla on oikeus tutusta kyseiseen oikeudenkäyntiin liittyviin asiakirjoihin, ei sallita käyttää tai julkistaa liikesalaisuuksia tai väitettyjä liikesalaisuuksia, joista ne ovat saaneet tiedon oikeudenkäyntiin osallistumisen tai asiakirjoihin tutustumisen seurauksena. Artiklan toisessa kohdassa määrätään, että oikeusviranomaisilla on oltava mahdollisuus osapuolen perustellusta pyynnöstä toteuttaa erityisiä toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen liikesalaisuuksien suojaamiseksi. Tällaisia toimenpiteitä ovat muun muassa mahdollisuus rajoittaa kokonaan tai osittain oikeutta tutustua asiakirjoihin, rajoittaa pääsyä oikeudenkäynteihin sekä oikeutta tutustua pöytäkirjoihin.³⁴¹

Komission ehdotuksessaan asettamat rajoitukset ovat ristiriidassa Suomen tämänhetkisen oikeustilan kanssa. Suomen lainsäädännössä oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettu laki täyttää jo pitkälti artiklan vaatimukset. Kuitenkin oikeus rajoittaa myös osapuolen oikeutta tutustua oikeudenkäynnin asiakirjoihin olisi merkittävä poikkeus oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 12§:ään, jonka mukaan osapuolella on myös liikesalaisuusasioissa aina oikeus tiedonsaantiin oikeudenkäynnin asiakirjoista. Vaikka liikesalaisuuden haltijan kannalta tämä on kannatettavaa, asiakirjojen salainen esittäminen tuomioistuimelle saattaa olla kontradiktoreisen periaatteen vastaista.³⁴² Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunta on lausunnossaan ottanut kantaa näihin rajoituksiin toteamalla, että liikesalaisuuksien suojele oikeudenkäynnin aikana ei saisi vaarantaa menettelyn oikeudenmukaisuutta.³⁴³ Muun muassa Suomen asianajajaliiton ja

³⁴¹ COM 2013/0813 final s. 16

³⁴² Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, s.7

³⁴³ Teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 29.4.2015, s.41

valtioneuvoston kirjelmän mukaan tämä on yksi ongelmallisimpia kohtia direktiiviehdotuksessa.³⁴⁴

Euroopan parlamentti on direktiiviehdotusta koskevassa mietinnössään ehdottanut muutoksia 8 artiklaan, jotka takaavat paremmin asianosaisen oikeuden saada tieto oikeudenkäynnin asiakirjoista. Parlamentti on muun muassa antanut mahdollisuuden rajata oikeus saada tieto asiakirjoista *rajalliseen määrään henkilöitä*, edellyttäen että vähintään yhdelle kutakin osapuolta edustavalle henkilölle ja menettelystä riippuen heidän asianajajilleen ja/tai oikeudellisille edustajilleen annetaan oikeus tutustua kyseisiin asiakirjoihin kokonaisuudessaan. Samaa on säädetty oikeudenkäyntiin osallistumisen rajaamisesta.³⁴⁵ Parlamentin mietinnössä tehdyt muutokset eivät rajaa asianosaisen oikeutta yhtä jyrkästi kuin alkuperäisessä komission ehdotuksessa. Tehdyt muutokset eivät siltikään täysin takaa asianosaisen oikeutta saada tieto oikeudenkäynnin asiakirjoista, mikä on Suomen oikeustilan kannalta huono asia. Tämä voi siis edelleen olla ongelma muun muassa oikeudenkäynnin julkisuuden osalta, ja nähtäväksi jää, millaisiin määräyksiin päädytään lopullisessa direktiivissä.

5.2.5 Vaikutus salassapitosopimusten solmimiseen

Esimerkiksi yhteistyökumppaneiden tai työnantajan ja työntekijän välisillä salassapitosopimuksilla on mahdollista määrätä laajemmasta suojasta kuin mitä laissa säädetään. Salassapitosopimusten merkitys osana yhteistyö- ja työsopimuksia on kasvanut merkittävästi viime vuosien aikana. Sopimusten merkitys on yritysten kannalta huomattava, sillä niissä voidaan muun muassa säätää laista poiketen esimerkiksi liikesalaisuuden loukkaamista koskevan riidan selvittämisestä välimiesmenettelyssä julkisen oikeuskäsittelyn sijasta.

IPR University Centerin lausunnon mukaan direktiiviehdotuksella ei voida vaikuttaa osapuolten välisiin, liikesalaisuuksien suojaa koskeviin sopimuksiin, koska näiden sopimusten merkitys on yritysten kannalta keskeinen.³⁴⁶ Itse direktiiviehdotuksessa asiaa ei ole nostettu esille. Direktiiviehdotusten määräysten koskiessa pitkälti prosessuaalisia kysymyksiä, se ei vaikuttaisi ainakaan heikentävän esimerkiksi

³⁴⁴ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotukseksi Euroopan parlamentin ja neuvostondirektiiviksi (liikesalaisuusdirektiivi) U 5/2014 vp.

³⁴⁵ Euroopan parlamentin mietintö 22.6.2015, s.32

³⁴⁶ IPR University Center lausunto 24.1.2014, s.3

yhteistyökumppaneiden mahdollisuuksia solmia salassapitosopimuksia. Direktiiviehdotuksen määräykset keskittyvät pääasiassa tilanteeseen, jossa liikesalaisuuksia on jo loukattu.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon mukaan huolimatta ehdotuksen sisältämistä huomattavista edistysaskelista, direktiivin hyväksyminen ei vapauta yrityksiä velvollisuudesta toteuttaa kaikki tarvittavat ehkäisevät toimenpiteet liikesalaisuuksiensa suojaamiseksi.³⁴⁷ Toimenpiteillä tarkoitetaan käsittääkseni myös sopimusoikeudellisia toimenpiteitä, joten lausunnosta saa kuvan, ettei direktiiviehdotus voimaan tullessaan tulisi vaikuttamaan salassapitosopimusten solmimiseen.

Salassapitosopimuksia solmittaessa on luonnollisesti huomioitava se, ettei sopimusehto voi olla ristiriidassa lain pakottavan säännöksen kanssa eikä se voi olla hyvän tavan vastainen. Mikäli sopimusehto on ristiriidassa pakottavan lainsäännöksen kanssa, katsotaan se tehottomaksi ja sopimusehdon sijasta noudatetaan lain määräyksiä.³⁴⁸

³⁴⁷ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto 25.3.2014, s.7

³⁴⁸ Hemmo I 2003, s. 436

6. Johtopäätökset

Direktiiviehdotus tuo voimaan tullessaan väistämättä muutoksia Suomen liikesalaisuuksien suojaa koskevaan lainsäädäntöön. Liikesalaisuusdirektiivi tuo paljon uusia, hyödyllisiä säännöksiä Suomen lainsäädäntöön liikesalaisuuksien turvaamiseksi. Mikäli liikesalaisuusdirektiivi tulisi komission alkuperäisen ehdotuksen mukaisena voimaan, saattaisi se siinä tapauksessa kuitenkin heikentää Suomen lainsäädännön tarjoamaa, suhteellisen kattavaa liikesalaisuuksien suojaa. Tätä suojaa ei tulisi heikentää.

Liikesalaisuuksien suojan yhdenmukaistaminen Euroopan unionin jäsenvaltioiden kesken on mielestäni ajatuksena kannatettava. Ehdotus on tärkeä sisämarkkinoiden toimivuuden turvaamiseksi, sillä se pyrkii tukemaan innovaatiomyönteisen ympäristön luomista ja harmonisoimaan jäsenvaltioiden lainsäädäntöä kasvattaakseen näin yritysten luottamusta näiden liikesalaisuuksien suojaa kohtaan. Tämä taas edistää innovointia sisämarkkinoilla.

Yritystoiminnan kansainvälistyessä esimerkiksi asiakkaat ja työntekijät liikkuvat helpommin yrityksestä ja maasta toiseen ja sen seurauksena myös tiedon liikkuminen yli rajojen on lisääntynyt. Tämä tieto on yhä useammin tietoa, jonka yritys haluaa jakaa vain tietyn tahon kanssa ja pitää sen muilta salassa. Vaikka Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansallisissa laeissa yleensä säännellään ainakin jollain tasolla liikesalaisuuksien laittomasta käytöstä, yleisten sääntöjen puute koskien liikesalaisuuden määritelmää ja suojaa on johtanut tilanteeseen, jossa suoja vaihtelee maittain. Liikesalaisuusdirektiivin tarjoamat harmonisoidut säännöt väärinkäytön ehkäisemiseksi on suunniteltu lisäämään yritysten luottamusta liikesalaisuuksien suojaan erityisesti sopimussuhteiden ulkopuolella.³⁴⁹

Nykyisen järjestelmän hajanaisuus EU:n alueella vaikuttaa kielteisesti yritysten yli rajojen harjoittamaan yhteistyöhön. Suojan ollessa yhtenäinen, olisi turvallisempaa luoda, jakaa ja lisensoida arvokasta tietotaitoa yli rajojen Euroopan unionin sisämarkkinoilla.³⁵⁰ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon mukaan liikesalaisuuksien yhtenäinen eurooppalainen oikeudellinen suoja on erityisen tärkeä nyt, kun teollisuusvakoilu ja tietojärjestelmiin murtautumisen riskit ovat saavuttamassa

³⁴⁹ Myhrberg 10.4.2014

³⁵⁰ Edilex-uutinen 28.11.2013

huolestuttavat mittasuhteet EU:n alueella.³⁵¹ Liikesalaisuuksien suojaamisen merkitys korostuu aiemmin tutkielmassani mainitsemissani EU:n komission teettämässä tutkimuksessa, jossa todetaan, että viidesosa yrityksistä on kohdannut vähintään yhden yrityksen varastaa heidän liikesalaisuuksiansa viimeisen vuosikymmenen aikana.

Koska Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalliset lainsäädännöt liikesalaisuuksien suojaamisen osalta poikkeavat toisistaan, voi liikesalaisuusdirektiivi olla haasteellista toteuttaa siten, että otetaan täysimääräisesti huomioon jäsenvaltioiden eri lakien erilaiset tavoitteet ja sisällöt. Suojauskäytäntö vaihtelee paljon EU:n jäsenvaltioiden kesken. Esimerkiksi liikesalaisuudet ja tilanteet, joissa niitä pitäisi suojata, määritellään vain harvojen jäsenvaltioiden lainsäädännössä.³⁵² Jo tämä aiheuttaa hajanaisuutta unionin alueella liikesalaisuuksien suojaaja ajatellen. Liikesalaisuuden loukkaamisesta seuraavista toimenpiteistä ei myöskään säädetä kaikkien jäsenvaltioiden lainsäädännössä eikä kaikkien jäsenvaltioiden rikosoikeudellisissa säännöissä käsitellä liikesalaisuuksien varastamista. Lisäksi monilla jäsenvaltioilla ei ole sääntöjä, joiden tarkoituksena olisi liikesalaisuuksien suojaaminen oikeudenkäyntien aikana.³⁵³ Nämä ovat syitä, jonka takia liikesalaisuusdirektiivi on tärkeä saattaa voimaan, mutta myös syitä, jotka tekevät direktiivin sisällön määrittämisestä ja sisällyttämisestä jäsenvaltioiden lainsäädäntöön haasteellista.

Harmonisointi tulee luultavasti olemaan yksi direktiivin voimaantulon haastavimmista asioista. EU:n jäsenvaltioiden lainsäädännöt poikkeavat joiltain osin niin paljon toisistaan, että on haastavaa löytää kaikkia jäsenvaltioita tyydyttävä kompromissi liikesalaisuuksien suojasta säädettäessä. Tämän takia mielestäni olisi erityisen tärkeää, että direktiivi tulisi voimaan minimidirektiivinä ja määrittäisi siten vain vähimmäistason liikesalaisuuksien turvaamiseksi laittomalta käytöltä, hankkimiselta ja julkistamiselta. Tämä jättäisi jäsenvaltioille harkintavaltaa liikesalaisuuksien suojasta säätämiseen. Useisiin direktiiviehdotuksen kohtiin, kuten esimerkiksi liikesalaisuuden määritelmään, on otettu mallia TRIPS-sopimuksesta, jonka säännökset ovat minimisäännöksiä. Mielestäni miniharmonisointi voisi toimia siten myös ehdotetussa liikesalaisuusdirektiivissä. Valtioneuvosto on kirjelmässään eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (U 5/2014 vp) katsonut, että sisämarkkinoiden paremman toimivuuden näkökulmasta ehdotuksen tavoite on

³⁵¹ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto 25.3.2014, s.3

³⁵² COM/2013/0813 final, s.3

³⁵³ COM/2013/0813 final, s.3

mahdollista saavuttaa vähemmän yksityiskohtaisella sääntelyllä. Mielestäni tämä lausunto tukee myös sitä, että direktiivin olisi oltava nimenomaan vähimmäisdirektiivi.

Ehdotetun liikesalaisuusdirektiivin yksi ongelmakohdista on useiden kannanottojen ja lausuntojen mukaan direktiiviehdotuksen 2 artiklaan sisältyvä liikesalaisuuden määritelmä.³⁵⁴ Liikesalaisuus määritellään direktiiviehdotuksessa melko laajasti. Tämä voi ensinnäkin hankaloittaa ammattitaidon ja liikesalaisuuden välistä rajanvetoa ja rajoittaa siten työntekijöiden ja tietotaidon liikkuvuutta maasta toiseen, mikä taas on ollut komission tavoitteena direktiiviä säätäessä. Liikesalaisuuden käsitettä määriteltäessä olisi saatava aikaan selvä käsitys käsiteltävän asian laajuudesta.

Direktiivi johtaa uuden käsitteen käyttöönottoon useiden EU:n jäsenvaltioiden kansallisissa lainsäädännöissä. Liian epämääräinen määritelmä saattaa aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta ja antaa talouden vahvimmille toimijoille mahdollisuuden käyttää käsitettä väärin tavalla, joka on haitallinen pienemmille toimijoille ja jopa koko yhteiskunnalle. Käsitettä määritettäessä tulisi siten löytää asianmukainen tasapaino.³⁵⁵ Ehdotusta olisi mielestäni selvennettävä tältä osin myöhempien tulkintaongelmien välttämiseksi. Joka tapauksessa Suomen lainsäädännössä olisi direktiivin voimaantullessa määriteltävä liikesalaisuuden käsite ja luultavasti olisi tarkoituksenmukaista, että eri laeissa olevat käsitteet yhdenmukaistettaisiin.

Direktiiviehdotus on rajattu koskemaan nimenomaisesti siviilioikeudellisia oikeussuojakeinoja. Kysymys siitä, onko liikesalaisuuksien suojassa kyseessä siviili- vai rikosoikeudellinen asia, vaihtelee jäsenmaittain. Suomessa kuitenkin keskeisemmät liikesalaisuuksien suoja koskevat määräykset löytyvät rikoslaista, ja suoja on siten painottunut selkeästi rikosoikeudellisen suojan puolelle. Vaikka direktiiviluonnos käsittelee yksityisoikeudellisia oikeussuojakeinoja³⁵⁶, ei se voi olla vaikuttamatta rikosoikeudellisen puolen sääntelyyn ja rikosjutun yhteydessä ajetun asianomistajan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn. Tämä on yksi direktiiviehdotuksen ongelmakohdista, joka voi asettaa haasteita lopullisen direktiivin implementoinnille osaksi suomen liikesalaisuuksien sääntelykokonaisuutta.³⁵⁷ Sääntelyn suhde kansallisiin rikosoikeudellisiin määräyksiin jää mielestäni jossain määrin epäselväksi ja tätä tulisikin selkeyttää väärinymmärrysten välttämiseksi.

³⁵⁴ Ks. Esimerkiksi Kauppakamari 27.1.2014 ja IPR University Center 24.1.2014.

³⁵⁵ Euroopan teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunnan lausunto 29.4.2015, s.1

³⁵⁶ Ks. Direktiiviehdotus 6 ja 5 artikla 1 kohta.

³⁵⁷ Suomen asianajajaliitto 22.1.2014, s.2 ja s.7

Direktiiviehdotuksen tullessa voimaan, tulee Suomen liikesalaisuuksien suoja koskeva lainsäädäntö muuttaa sen vaatimuksien mukaisiksi. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ainakin liikesalaisuuksien määritelmä on muutettava vastaamaan direktiivin määritelmää. Lisäksi on täsmennettävä liikesalaisuuden oikeudetonta hankintaa, käyttöä tai ilmaisua koskevat säännökset direktiiviä vastaaviksi. Kansallista lainsäädäntöä jouduttaisiin luultavasti muutenkin muuttamaan.³⁵⁸

EU-tason sääntelyllä voidaan arvioida olevan loppujen lopuksi myönteisiä vaikutuksia liikesalaisuuden haltijan oikeussuojaan ainakin siltä osin kun kysymys on kansainvälisesti toimivasta yrityksestä. Yritysten kannalta on tärkeää, että ne pystyvät ennakoimaan liikesalaisuuksien väärinkäyttötilanteissa saamansa suojan laatua ja laajuutta. Direktiiviehdotuksen myönteisenä seurauksena voidaan nähdä myös Euroopan unionin kilpailukyvyn paraneminen. Esimerkiksi Yhdysvalloissa liikesalaisuuksia on suojattu vastaavasti lainsäädännöllä jo pitkään. Direktiiviehdotuksen voimaantullessa EU:n ja Yhdysvaltojen väliset sääntelyerot kapenevat, mikä puolestaan voisi parantaa EU:n kilpailuedellytyksiä suhteessa Yhdysvaltoihin.³⁵⁹

Direktiiviehdotuksessa olevien lukuisten siviilioikeudellisten normien ja prosessinormien sisällyttäminen lakiin sen systematiikan kärsimättä on ongelmallista. Suomen asianajajaliiton lausunnon mukaan harkittavaksi tulee se, onko Suomessa säädettävä Ruotsin mallin tapainen erillinen liikesalaisuuksien suoja koskeva laki.³⁶⁰ Huolimatta direktiiviehdotuksen tarjoamasta laajasta suojasta tulee muistaa se, että direktiivin hyväksyminen ei vapauta yrityksiä velvollisuudesta toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet liikesalaisuuksiensa suojaamiseksi. Käytännössä tämä on edellytyksenä jo pelkästään sille, että jokin tieto ylipäättään katsotaan liikesalaisuudeksi.

Kaiken kaikkiaan näen liikesalaisuusdirektiivin positiivisena muutoksena Suomen ja koko Euroopan unionin oikeustilaan. Liikesalaisuuksien suojan ollessa yhtenäinen, olisi yritysten turvallisempi jakaa tietoa esimerkiksi työntekijöidensä tai toisten yritysten kanssa. Tämä taas voisi edistää innovointia koko EU:n alueella ja parantaa unionin kilpailukykyä. Mielestäni lopullisen direktiivin sisällöstä päätettäessä tulisi kuitenkin huomioida, että vähimmäisdirektiivi toteuttaisi parhaiten direktiiviehdotuksen hyödyt muun muassa Suomen lainsäädännön kannalta.

³⁵⁸ U 5/2014 vp, s.4

³⁵⁹ U 5/2014 vp, s.5

³⁶⁰ Suomen asianajajaliiton lausunto 22.1.2014, s.8